

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Навчально-науковий інститут права та
кібербезпеки
Кафедра державно-правових дисциплін
Кафедра конституційного та міжнародного
права
Кафедра трудового, земельного та
господарського права**

**ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ «ДЕРЖАВНО-
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В
УКРАЇНІ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ»**

12 грудня 2022 року

Одеса 2022

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Навчально-науковий інститут права та кібербезпеки

Кафедра державно-правових дисциплін

Кафедра конституційного та міжнародного права

Кафедра трудового, земельного та господарського права

**ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ»**

12 грудня 2022 року

**Одеса
ОДУВС
2022**

*Рекомендовано до друку кафедрою державно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 7 від 12 грудня 2022 року)*

*Відповідальний за випуск Скриль С.А., в.о. завідувача кафедри
державно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент*

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ :

Швець Д.В., ректор ОДУВС, д.ю.н., доцент, полковник поліції;

Корнієнко М.В., проректор ОДУВС, д.ю.н., професор, полковник поліції;

Бабенко А.М., директор навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
ОДУВС, д.ю.н., професор;

Дришлюк В.І., завідувач кафедри трудового, земельного та господарського права
ОДУВС, к.ю.н., доцент;

Скриль С.А., в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін ОДУВС, к.ю.н.,
доцент;

Юрченко М.М., завідувач кафедри конституційного та міжнародного права ОДУВС,
к.політ.н., доцент;

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової роботи ОДУВС, к.ю.н.;

Балтаджи П.М., професор кафедри державно-правових дисциплін ОДУВС, к.ю.н., доцент.;

Суханова Д.С., доцент кафедри державно-правових дисциплін ОДУВС, к.ю.н., доцент;

Шаповалова І.О., доцент кафедри державно-правових дисциплін ОДУВС,

к.ю.н., с.н.с.;

Борисова О.О., доцент кафедри державно-правових дисциплін ОДУВС, к.ю.н.

Всеукраїнська наукова конференція «Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні: сучасні виклики» м. Одеса, 12 грудня 2022 р. / Редкол.

Швець Д.В., ректор ОДУВС, д.ю.н., доцент; **Корнієнко М.В.**, проректор ОДУВС, д.ю.н., професор; **Бабенко А.М.**, директор навчально-наукового інституту права та кібербезпеки ОДУВС, д.ю.н., професор; **Дришлюк В.І.**, завідувач кафедри трудового, земельного та господарського права ОДУВС, к.ю.н., доцент; **Скриль С.А.**, в.о. завідувач кафедри державно-правових дисциплін, к.ю.н., доцент; **Юрченко М.М.**, завідувач кафедри конституційного та міжнародного права ОДУВС, к.політ.н., доцент; **Домброван Н.В.**, начальник відділу організації наукової роботи ОДУВС, к.ю.н.; **Балтаджи П.М.**, професор кафедри державно-правових дисциплін ОДУВС, к.ю.н., доцент.; **Суханова Д.С.**, доцент кафедри державно-правових дисциплін ОДУВС, к.ю.н., доцент; **Шаповалова І.О.**, доцент кафедри державно-правових дисциплін ОДУВС, к.ю.н., с.н.с.; **Борисова О.О.**, доцент кафедри державно-правових дисциплін ОДУВС, к.ю.н. – Одеса, ОДУВС, 2022. – 144 с.

Збірник містить матеріали доповідей, Всеукраїнської наукової конференції «Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні: сучасні виклики» м. Одеса, 12 грудня 2022 р.

Збірник може бути використаний перемінним складом юридичних закладів освіти, науковцями, практичними працівниками. Матеріали подано в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, галузевої термінології, інших відомостей.

ПЕРЕДМОВА

Ми є свідками того, як стрімко змінюється світ, як руйнуються традиційні уявлення про міжнародну безпеку та форми взаємодії держав. Міжнародне право, традиційні механізми і інститути формування і захисту безпекового середовища, несилкові засоби регулювання міжнародних відносин, втрачають ефективність, а сила розуміється як реальний засіб забезпечення миру та безпеки.

Адекватна переоцінка зовнішньополітичного та безпекового оточення країни, власних ресурсів та можливостей для досягнення поставлених цілей, військової загрози є викликом і водночас необхідною умовою визначення політики держави.

Важлива роль у формулюванні нових ідей щодо ефективної зовнішньої та безпекової політики України відводиться науковій спільноті. Формат широких наукових дискусій сприятиме підвищенню якості рішень, що матимуть доленосне значення для майбутнього держави. Стратегічне планування майбутнього держави має бути предметом постійної уваги з боку суспільства, експертного середовища, що потребуватиме значних ресурсів на державному та недержавному рівнях.

Досвід тривалих місяців війни довів, що Україна не може дозволити собі інерційну, неякісну, безініціативну політику. Адекватне розуміння безпекової ситуації має стати передумовою для проголошення національних інтересів держави, а чіткість такого формулювання – необхідною умовою для державної політики.

Сподіваюсь, що комплексний підхід до розгляду актуальних питань під час конференції дадуть позитивні результати в оптимізації роботи правоохоронних органів та інших суб'єктів, діяльність яких спрямована на захист прав та свобод громадян!

Швець Д.В.,

*ректор Одеського державного університету
внутрішніх справ, д.ю.н., доцент*

СЕКЦІЯ 1. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

BLACKOUT ЯК ІНСТРУМЕНТ ГЕНОЦИДУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ: ДО КРИМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

*Батургареєва Владислава Станіславівна,
д.ю.н., професор, директор Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
НАПрН України, головний науковий співробітник
Державної наукової установи «Інститут інформації,
безпеки і права» НАПрН України, м. Харків*

1. Новим інструментом геноциду українського народу під час російської збройної агресії є цілеспрямоване знищення об'єктів критичної інфраструктури, насамперед об'єктів української енергетики. Внаслідок цього не лише окуповані населені пункти, а й міста та села на підконтрольній Україні території залишаються без електро-, тепло- та водопостачання. Особливо у холодну пору року масовані ракетні та дроніві удари призводить до створення непридатних для існування людини умов, адже базові потреби останньої у такий спосіб не можуть бути задоволені у достатній мірі, що, своєю чергою, має наслідком хвороби і загибель великої кількості українців. За повідомленням віцепрем'єр-міністра із відновлення України О. Кубракова для CNN, близько 50% об'єктів критично важливої електроенергетичної інфраструктури нашої країни було суттєво пошкоджено ракетними обстрілами, а деякі з них повністю зруйновано [1].

2. Мета таких дій агресора цілком зрозуміла – через створення непридатних умов проживання посіяти у суспільстві паніку, хаос, вигнати українців із своїх домівок та спровокувати чергову хвилю масової міграції людей з України, паралізувати будь-яку логістику і т. ін., врешті-решт, примусити Уряд України до перемовин із рф, а уряди держав світу схилити до скасування санкцій та припинення всілякої підтримки України. За фактом (тобто формою свого вираження) ця руйнація свідчить про можливість констатації однієї із форм геноциду, а саме «створення для групи населення життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення» (ст. 442 КК) (за п. «с» Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду і покарання за нього – навмисне створення для будь-якої групи таких життєвих умов, які розраховані на

повне або часткове фізичне знищення її). Таким чином, ситуація blackout, за задумом ворога, виступає потужним інструментом тиску на Українську державу, а заодно і на світове співтовариство.

3. Blackout, якого зазнають українці через російські обстріли, побічним ефектом має чимало фонових для злочинності явищ та саму злочинність. А це означає, що перед кримінологією постає завдання проаналізувати небезпечність щупальців п'їтьми.

Англійське слово Blackout утворене від слова black (чорний) із використанням підсилювального суфікса out (геть). Тобто це слово можна образно перекласти як «занурення у темряву». Blackout є системною аварією в енергосистемі, що супроводжується масовим неконтрольованим відключенням споживачів у всій країні або у конкретному регіоні. Це, у свою чергу, призводить до проблем зі зв'язком. Під час blackout енергосистема стає неконтрольованою та не реагує на команди диспетчера. Тому це може призвести до тривалих екстрених відключень світла [2]. Так які ж «впливи» відчуває на собі криміногенна обстановка внаслідок blackout?

3. За відомостями Національної поліції України, протягом тижня після масованого ракетного удару 23 листопада 2022 р. під час масових відключень світла кількість повідомлень про шахрайство знизилася на 24 %; угонів транспортних засобів – на 24%; крадіжок – на 7%; грабежів – на 3% [3]. На наш погляд, таке зниження правопорушень (принаймні грабежів) може мати місце, з одного боку, внаслідок похибки репрезентативності, а з другого боку, через відсутність або перебої зі зв'язком. Тому чимало злочинів просто залишилися латентними. До того ж слід мати на увазі, що злочинність володіє властивістю пристосовуватися до зовнішніх умов. Blackout не впливає на рішення правопорушників відмовитися від злочинної діяльності. Він лише пригальмовує їх активність на деякий час, поки відбуватиметься пристосування до нової (і для злочинців) незвичної ситуації.

4. Blackout – явище з віддаленими наслідками, оскільки воно здатне призвести до дефіциту продовольства і відповідно зростання цін. Крім того, через невідповідність роздрібних цін на електроенергію з витратами на виробництво генеруючі компанії зазнають серйозних збитків, що в умовах непокритих боргових зобов'язань за попередній період та виділення чималих грошей для відновлення інфраструктури створює неабиякі виклики для фінансової стійкості українського енергоринку, який після достатності ресурсів та надійності інфраструктури є ще одним елементом у ланцюжку енергетичної безпеки України [4]. Кри-

мінологам давно відомо, що інфляція й голод посідають помітне місце в детермінації злочинної поведінки.

5. В умовах нестабільної роботи мобільного зв'язку та Інтернету під час blackout не завжди можна своєчасно викликати швидку чи порадитися з лікарем, оформити лікарняний, мати доступ до призначення медичних препаратів, яке зберігається на електронних носіях, придбати необхідні ліки в аптеках тощо. Отже, існує серйозна загроза у неотриманні своєчасного доступу до медичних послуг. Ще одна серйозна проблема, пов'язана із знеструмленням, полягає у загрозі переохолодження організму, так як без електроенергії на працюють котельні. Залишаються без живлення так само й насосні станції для водопостачання, більшість з яких підключені до високовольтних мереж. Переохолодження, у свою чергу, призводить до чисельних хвороб, включаючи й загострення хронічних, і навіть до смерті людини.

6. Найвідчутнішим і первинним проявом blackout є погіршення психологічного стану людини, що проявляється у поганому настрої, дискомфорті, апатії, тривозі, пригніченості, роздратуванні аж до крайніх проявів – паніки, психозу, депресивних станів, які вже є хворобливим станом психіки людини. Причому відтінки цих психологічних станів варіюються від емоційного вигорання, фрустрації до відверто агресивного ставлення до оточуючих, що може набувати характеру протиправної насильницької поведінки, або суїцидальних спроб. Останні, як відомо, розглядаються у кримінологічній науці як фонові для злочинності явища. У свою чергу, все це призводить до виникнення або загострення нервових та серцево-судинних захворювань.

7. У ст. 5 Закону України «Про інформацію» сказано, що кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Доступ до інформації є однією зі складових права людини на інформацію, яке закріплене ст. 34 Конституції України [5, с. 70]. Під час війни неможливість оперативно отримати інформацію з будь-якого питання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, дізнаватися про новини, зателефонувати близьким чи друзям, вирішувати робочі питання у режимі онлайн або за телефоном тощо не лише посилює в людини стрес, а й означає інформаційну блокаду, що є серйозним порушенням одного з фундаментальних прав людини – права на інформацію.

У той самий час ворог поширює фейки про те, що дефіцит електроенергії в Україні відбувається не через масовані ракетні атаки росіян і

знищення інфраструктури, а внаслідок «продажу» енергії іншим країнам [6]. У дійсності з 11 жовтня цього року Україна зупинила експорт енергії за кордон; в українських містах та селах запроваджено режим економії електроенергії, а фахівці працюють над відновленням електрики у всіх населених пунктах [6]. Отже, ми маємо справу з відвертою маніпуляцією свідомістю людей та інформаційно-психологічною спецоперацією з боку проросійської пропаганди, метою якої є розкол українського суспільства й сіяння панічних настроїв.

Таким чином, ми маємо справу із гібридним геноцидом, при якому ворог не ставить метою негайне знищення населення України, а у контексті збройної агресії застосовує такий інструмент, як блакаут, завдяки якому створюються умови, системним наслідком яких є неможливість проживання українського населення на території власної держави.

Тому гібридний геноцид з його «новітнім» інструментарієм, що, безумовно, впливає на стан криміногенної ситуації у країні, має стати предметом дослідження дисциплін кримінально-правового циклу, включаючи й кримінологічну науку.

Список використаних джерел:

1. *Some critical infrastructure for electricity is “totally destroyed”.* CNN. December 9, 2022. URL: <https://egyptindependent.com/some-critical-infrastructure-for-electricity-is-totally-destroyed/>.

2. Григорьев В. «Блекаут» в Украине: что это такое и сколько он может продлиться. URL: <https://meta.ua/news/society/60080-blekaut-v-ukraine-chto-eto-takoe-i-skolko-on-mozhet-prodlitsya/>.

3. Леонова О. Інша сторона блекауту: як змінився рівень злочинності і ситуація на дорогах за тиждень. Новини LIVE. 1 грудня 2022р. 11:59. URL: <https://society.novyny.live/drugaia-storona-blekauta-kak-izmenilsia-uroven-prestupnosti-i-situatsiia-na-dorogakh-cherez-nedeliu-66330.html>.

4. Білявський М. що таке блекаут і як його попередити? Ключові ризики для України цієї зими. РБК Україна – DAILY. 22 листопада 2022 13:55. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/shcho-take-blekaut-i-k-yogo-poperediti-klyuchovi-1669114952.html>.

5. Кашка В.В. Право на інформацію як фундаментальне право людини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Вип. 49. Т. 1. 2018. С. 70-73.

6. В «Укренерго» спростували чутки про експорт електроенергії до Угорщини. URL: <https://kp.ua/ua/politics/a660900-v-ukrenerho-sprustuvali-chutki-pro-eksport-elektroenerhiji-do-uhorshchhini>.

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ КРИМІНОГЕННОЇ ОБСТАНОВКИ

*Бабенко Андрій Миколайович, д.ю.н., професор,
директор навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м.Одеса*

За 30 років незалежності в Україні побудовано дієву систему правоохоронних органів та Національної поліції. Її характерною особливістю є той факт, що вона характеризується потужною матеріально-технічною базою, унікальним кадровим потенціалом, наявністю розгалуженої відомчої системи підготовки кадрів із досвідченим науково-педагогічним персоналом. Відомча правоохоронна система розбудовувалася з урахуванням регіональних потреб країни, з пристосуванням для забезпечення правопорядку в умовах локальних та геополітичних змін, криміногенних змін, викликів та ризиків.

Разом з цим, умовах повномасштабної війни в нашій країні, правоохоронні органи зіштовхнулися з новими викликами, які не були характерними для мирного часу:

Зростання злочинності;

Переформовування її кількісних та якісних параметрів;

Збільшення ступеню тяжкості вчинених кримінальних правопорушень

Зростання навантаження на працівників правоохоронних органів в умовах воєнного стану;

Досвід усіх держав, де відбулися всеохоплюючі збройні конфлікти, в тому числі і вітчизняний досвід свідчить, що після їх завершення, з одного боку, криміногенна ситуація не тільки значно погіршується, а й набуває більш небезпечного характеру.

Аналіз сучасної криміногенної обстановки в Україні дозволяє виділити чисельні чинники, які впливають на стан злочинності, в тому числі і на кримінальні правопорушення, які вчиняються в умовах воєнного стану. До таких відносяться:

1. Руйнування промислового комплексу.
2. Втрати чисельності місцевої поліції через низку факторів.
3. Зростання впливу правового нігілізму, що неминуче виникає протягом збройного конфлікту.

4. Погіршення соціально-економічних показників і, як наслідок, зниження якості життя населення.

5. Збільшення рівня безробіття.

6. Зростання кількості людей (родин), що залишилися без засобів існування.

7. Поява певної кількості людей, що звикли до мародерства, як засобу існування.

8. Поява невраховуваної кількості одиниць вогнепальної зброї у приватних руках [1, с. 54-59].

За таких умов дуже гостро постає питання формування безпекового середовища в умовах загострення криміногенної обстановки.

Серед основних таких заходів слід виділити необхідність підготовки та перепідготовки працівників правоохоронних органів, з метою пристосування їх знань та навичок до нових умов – діяльності в умовах воєнного стану; покращення їх матеріально-технічного стану.

В якості основної концепції системної діяльності зі спеціально-кримінологічного запобігання злочинності, що вчиняється озброєними молодіжними організованими угрупованнями слід розглядати її комплексний, цільовий і стратегічний характер, спрямований на: 1) отримання об'єктивних даних про стан злочинності в умовах воєнного стану (її закономірності, специфіка територіального та структурного розподілу, динаміку, коефіцієнти, територіальна поширеність, особливості злочинної діяльності тощо); 2) виявлення детермінаційних комплексів факторів, що обумовлюють злочинність в умовах воєнного стану; 3) прогнозування, програмування та планування запобігання злочинності в умовах воєнного стану; 4) удосконалення застосування кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства у сфері протидії злочинності в умовах воєнного стану; 5) створення сучасної системи загальносоціальних і спеціальних заходів протидії в умовах воєнного стану з урахуванням передового вітчизняного і зарубіжного досвіду на основі її сучасних закономірностей і специфіки детермінації. Важлива роль у запобіганні цьому виду злочинності відводиться можливостям з використання високих технологій на основі досягнень сучасної науки і техніки.

Список використаних джерел:

1. Бабенко А.М. Аналіз та запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються озброєними молодіжними організованими угрупованнями. *Південноукраїнський правничий часопис. № 1-2. 2022. С. 54-59.*

2. *Вербенський М.Г., Кулик О.Г., Наумов І.В. Кримінальна ситуація в Україні: основні тенденції 20 рік: монографія; за заг.ред. М.Г. Вербенського. Вінниця: ТВОРИ, 2021. 144 с.*

3. *Колесник Л.А., Мороз Н.О., Зінчук І.С. Сучасні тенденції злочинності серед молоді: методична розробка. Новоград-Волинський: КВНЗ «Новоград-Волинський медичний коледж», 2017. 26 с.*

4. *Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2021 рр. Офіс Генерального прокуратура України: <https://www.gp.gov.ua/ua/index.html>. (дата звернення 15.11.2022 р.).*

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ: РЕАЛІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

*Стратонов Василь Миколайович, д.ю.н., професор,
професор кафедри національного, міжнародного права
та правоохоронної діяльності
Херсонського державного університету
м. Івано Франківськ*

На превеликий жаль, проблеми професійної деформації під впливом виконання службової діяльності особливо в умовах військового стану відбуваються пришвидшеними темпами. Це в першу чергу викликано професійною рішучістю дій в екстремальних ситуаціях, особливо у осіб які не мають достатньої та належної психологічної підготовки.

Професійна деформація юриста - це негативне соціальне явище, постає у вигляді найрізноманітніших особистісних поведінкових проявів, що надають деструктивний вплив на процес і результат службової діяльності. Професійна деформація виступає як результат негативного впливу на службовця, його професійну діяльність, соціальні відносини, проблеми залежностей у службовій ієрархії, які переломлюються в суб'єктно-об'єктні характеристики середовища, ситуації поведінкових актів співробітником, а також виступає як результат нормативно-об'єктної і суб'єктної детермінації особистості в конкретний момент життєдіяльності. Професійна деформація юристів постає як багаторівнева система адаптації особистості до умов професійної діяльності і як спосіб активного перетворення власної життєдіяльності в конкретній ситуації, відповідно до психологічного досвіду особистості [1].

Основними формами прояву професійної деформації можуть бути:

несумлінність в роботі; нерозуміння сенсу роботи; прихильність до стереотипного мислення і стереотипних методів роботи; стереотипне спілкування з особами без урахування специфіки їх справ і індивідуальності; службові дії в обхід закону; ігнорування рекомендацій колег; ігнорування, зневага і небажання враховувати принцип презумпції невинності.

Професійна деформація (девіантна поведінка) юриста також може проявитися, по-перше, при незавершеному або недостатньому процесі соціалізації особистості (тобто індивід не засвоїв повноцінно існуючі в суспільстві / юридичному співтоваристві цінності і морально-етичні норми поведінки, необхідні для належного ведення юридичної діяльності; молодий працівник не розуміє значущості професійної культури і етики, по-друге, коли поставлені їм внутрішні цілі і завдання стають для нього недосяжними, при цьому зберігається бажання досягти їх щоб то не стало, будь-якими засобами; в компанії слабшає контроль за дотриманням норм і правил корпоративної культури; відсутня або слабо поставлена корпоративна система підвищення професіоналізму і кваліфікації, що включає виховний аспект [2].

Причини професійної деформації працівників юридичної сфери класифікуються на об'єктивні і суб'єктивні.

До об'єктивних відносять: наявність владних повноважень і примусу; правову регламентацію; постійний контакт із злочинним середовищем; дефіцит часу і перевантаження; помилкову корпоративність; виникнення конфліктних ситуацій; недоліки в організації управління юридичною діяльністю та ін. До суб'єктивних – перевтому; низький професійний рівень; завищену самооцінку; відсутність особистого контролю своєї поведінки; позицію власної винятковості; емоційне вигорання тощо.

Необхідно звернути особливу увагу на професійну деформацію серед управлінського персоналу та їх характеристику особливо в умовах військового стану.

Авторитарність, проявляється у жорсткій централізації управління у використанні розпоряджень, вказівок, покарань. Нетерпиме відношення до критики. Демонстративність – надмірна емоційність, управління здійснюється через самоствердження на фоні професійного колективу. Професійний догматизм де прагнення до спрощення виконання професійних завдань, схильність до розумових і мовних штампів. Домінантність – перевищення владних функцій, вимогливість і безапеляційність.

Професійна індиферентність – негативне сприйняття норм етики і моралі, правил поведінки. Консерватизм проявляється через упереджене ставлення до інновацій, невміння залучати однодумців, направляти їх до ініціативного виконання завдань. Професійна агресія вчиняється через негативне ставлення до ініціативних працівників, виражена схильність до образливих висловлювань, глузування та іронії. Рольовий експансіонізм – перебільшене значення своєї ролі в діяльності, рольова поведінка за межами своєї установи. Лицемірство де віра в свою моральну непогрішність завищена, нещирість почуттів і стосунків. Понад точність призводить до високої моральної вимогливості, сукупність емоційних проявів і обачності (якби чогось не вийшло).

Важливе місце у ролі професійної деформації відіграє професійна правосвідомість, в юридичній літературі найбільш загально можна виділити дві групи: 1) ті, які є загальними для всіх різновидів правосвідомості; 2) ті, що притаманні власне професійній правосвідомості.

До першої групи належать:

Правовий інфантилізм полягає в не сформованості правових знань або їх недостатній глибині при особистій переконаності в наявності належної юридичної підготовки.

Недооцінка права, тобто в загальному плані йдеться про оцінку права на більш низькому рівні, ніж його дійсна цінність. Може йтися як про загальну недооцінку, так і про недооцінку певних аспектів права, окремих правових явищ.

Правове розчарування (правова депресія) теж має своїм змістом викривлення на рівні цінностей. Цей різновид деформації може бути перехідною ланкою до більш серйозних деформацій професійної правосвідомості.

Правовий риторизм, під яким варто розуміти приписування закону уявних недоліків, висування до нього не обґрунтованих претензій, які викликані неповним задоволенням цілком виправданих, розумних потреб.

Правова демагогія, під якою розуміють маніпуляції ідеєю права або правовими ідеями для досягнення власних корисливих інтересів, прикриваючись розмовами про суспільне благо.

Правовий нігілізм. Із теорії права можемо констатувати, що правовий нігілізм є різновидом соціального нігілізму. Його сутність полягає в загальному негативному, зневажливому ставленні до права, закону, правопорядку, юридичному неучтві.

Друга група включає:

Стереотипність мислення – це підхід до нових юридичних ситуацій із системою усталених, консервативних, шаблонних оцінок, які є, з

одного боку, результатом значного практичного досвіду роботи, і з іншого - недостатнього професійного саморозвитку.

Звуження кругозору – це замикання духовного життя юриста на професійній сфері. Цей вид деформації характеризується низьким рівнем обізнаності юриста у сфері загальної культури, у відсутності в його непрофесійному житті серйозних хобі, захоплень.

Зниження емоційного ставлення – це зниження емоційного бар'єру сприйняття явищ, пов'язаних із професійною юридичною діяльністю. Воно може бути кваліфіковане як деформація професійної правосвідомості лише тоді, якщо переросло в жорстоке у своїй байдужості ставлення, передусім, до осіб, стосовно яких здійснюється професійна діяльність. Упередженість стосовно правопорушників - це сприйняття особи, котра підозрюється в скоєнні правопорушення, як такої, вина якої вже доведена.

Юридичне сприйняття не юридичного світу – це сприйняття неюридичних подій і явищ власного й суспільного життя через «юридичний світлофільтр», тобто підсвідома скерованість пізнання, оцінки навколишнього світу через юридичні схеми.

Зневага неюридичною професійною думкою – це скептичне, несерйозне, поблажливе сприйняття будь-якої думки професіонала з іншої сфери юридичної практики, яка стосується юридичної проблематики.

Формалізм і бюрократизм професійної правосвідомості – це дотримання юридичних форм та процедур не в ім'я духу закону, правової справедливості, а в ім'я його букви, навіть на шкоду першим.

Наслідки професійної деформації:

професійна деформація особистості рано чи пізно з'являється у всіх незалежно від типу професії. Її наслідки залежать від того, наскільки особистість підготовлена до таких випробувань, яке її професійне деформування.

Якщо людина знає, що такі явища відбуваються з кожним фахівцем і що існують спеціальні соціально-психологічні служби, пов'язані з подоланням проблем професійної деформації особистості, то подолати цей тимчасовий недуга буде дуже просто.

Якщо такі знання відсутні, то первинна професійна деформація особистості з часом може перерости у важку форму девіантної поведінки, що надалі вимагатиме величезних зусиль на відновлення тих ресурсів, які були вичерпані внаслідок такого негативного впливу.

Найважчою формою деформації професійної правосвідомості є її переродження в злочинну форму. Такій правосвідомості притаманний

максимальний ступінь викривлення правових ідеалів, свідченням чого стає свідоме скоєння людиною навмисних, переважно тяжких кримінальних злочинів, мотивами яких стають жорстокість, користь та ін.

Отже, об'єктивні причини які виникли внаслідок виконання функцій у сфері юридичної діяльності особливо в правоохоронній сфері в умовах військового стану суттєво впливають на швидкість професійної деформації.

Професійна деформація працівників юридичної сфери може проявлятися в професійній діяльності або при особистому спілкуванні, може носити епізодичний або стійкий характер. Подолати будь-яку деформацію допоможе самовдосконалення особистості, розвиток здатності і здібності до самопізнання, самоаналізу, самооцінки та самовиховання. Головним бар'єром на шляху професійної деформації працівників юридичної сфери є висока моральна культура юристів.

Список використаних джерел:

1. *Причини професійної деформації працівників юридичної сфери.* URI: <https://studfile.net/preview/7900334/page:36/> (дата звернення 06.12.2022)

2. *Нітченко А.Г., Крес Н.О. Причини професійної деформації працівників юридичної освіти//Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С.В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 1. С. 75-78.*

3. *Таморжевська І.В. Шляхи подолання професійної деформації особистості спеціаліста економічної сфери.* URI: <http://enpuiг.при.edu.ua/handle/123456789/14097> (дата звернення 06.12.2022)

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ НАБУТТЯ ТОВАРОМ СТАТУСУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗА ст. 201² КК УКРАЇНИ

*Євтєєва Дарина Петрівна, к. ю. н.,
старший дослідник, заступник директора з наукової роботи
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса Національної академії
правових наук України, м. Харків*

*Ланкін Андрій Васильович, д.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінальної юстиції Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

У березні 2022 р. Кримінальний кодекс (далі – КК) України було доповнено нормою ст. 201² «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» [1]. Основний склад кримінального правопорушення за цією статтею сформульовано таким чином: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі. Кримінальне правопорушення за ст. 201² КК України слід вважати предметним, адже його предмет – товари (предмети) гуманітарної допомоги або благодійні пожертви – безпосередньо названий у диспозиції цієї норми, а отже, виступає обов’язковою його ознакою. Із зазначеним предметом пов’язана проблема, яка з’явилася у процесі застосування ст. 201² КК на практиці, а саме встановлення моменту набуття товаром статусу гуманітарної допомоги, що має значення для притягнення особи до кримінальної відповідальності за вказаною статтею.

Для розуміння поняття «гуманітарна допомога» норма ст. 201² КК України у своїй примітці відсилає до Закону України «Про гуманітарну допомогу» від 22.10.1999 р. № 1192-XIV [2]. Відповідно до зазначеного Закону **гуманітарна допомога** – цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв’язку з

соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, або тяжкою хворобою конкретних фізичних осіб, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту».

Важливим аспектом при кваліфікації за ст. 201² КК є те, що якщо товар не набуває статусу гуманітарної допомоги, його не можна визнавати предметом цього кримінального правопорушення. У свою чергу, відсутність цієї ознаки означає відсутність у діях особи розглядуваного складу кримінального правопорушення в цілому й обумовлює неможливість її притягнення до кримінальної відповідальності за його вчинення.

Щодо моменту набуття тими чи іншими товарами (предметами) статусу гуманітарної допомоги у законодавстві спостерігається розбіжність у регулюванні. Зокрема, у ст. 3 Закону України «Про гуманітарну допомогу» визначено, що підставою для започаткування процедури визнання допомоги гуманітарною є письмова пропозиція донора про її надання. З аналізу інших положень цього закону (статті 5, 6) випливає, що визнання товарів (робіт, послуг) гуманітарною допомогою відбувається у день прийняття відповідного рішення спеціально уповноваженими державними органами з питань гуманітарної допомоги. Натомість у березні 2022 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» від 1 березня 2022 р. № 174, в абз. 3 п. 1 якої зазначається, що товари, пропуск яких здійснюється відповідно до абзацу першого цього пункту, визнаються гуманітарною допомогою за декларативним принципом без прийняття відповідного рішення спеціально уповноважених державних органів з питань гуманітарної допомоги [3].

Таким чином, у питанні набуття товаром статусу гуманітарної допомоги має місце колізія між законом (який окреслює хронологічно більш пізній момент) та постановою Кабінету Міністрів України як підзаконним актом (що визначає більш ранній момент). Така колізія за видом є ієрархічною (субординаційною). За правилом подолання подібних колізій у разі існування суперечності між актами, прийнятими різними за місцем в ієрархічній структурі органами – вищестоящим та нижчестоящим, застосовується акт, прийнятий вищестоящим органом,

як такий, що має більшу юридичну силу [4]. Отже, оскільки Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади в Україні (ст. 76 Конституції України) щодо Кабінету Міністрів України є вищестоящим (ст. 113 Конституції України), а закон має вищу юридичну силу за постанову Кабінету Міністрів України (підзаконний нормативний акт), у вирішенні питання набуття товаром статусу гуманітарної допомоги слід застосовувати саме положення Закону України «Про гуманітарну допомогу» (більш пізній момент), за яким визнання товарів (робіт, послуг) гуманітарною допомогою відбувається у день прийняття відповідного рішення спеціально уповноваженими державними органами з питань гуманітарної допомоги.

Окрім того, важливою при вирішенні подібних колізійних питань є визначена Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) концепція якості закону. У рішенні у справі «Щокін проти України» від 14 жовтня 2010 р., формулюючи зазначену концепцію, ЄСПЛ підкреслив: закон має бути доступним для зацікавлених осіб, чітким та передбачуваним у своєму застосуванні [5]. Верховний Суд послуговується цією правовою позицією ЄСПЛ, суть якої в тому, що відсутність у національному законодавстві необхідної чіткості і точності порушує вимогу «якості закону». Тож у разі, коли національне законодавство припустило неоднозначне або множинне тлумачення прав та обов'язків осіб, Верховний Суд наголошує на тому, що національні органи зобов'язані застосувати найбільш сприятливий для осіб підхід [6; 7]. Як уже зазначалося вище, питання набуття товаром статусу гуманітарної допомоги має значення для притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 201² КК України, а саме визначає наявність або відсутність у діях особи відповідного складу кримінального правопорушення. У зв'язку з цим суперечливість у питанні наявності в товару статусу гуманітарної допомоги у хронологічному проміжку часу після перетину певним товаром митного кордону та до прийняття відповідного рішення спеціально уповноваженим державним органом з питань гуманітарної допомоги має вирішуватися на користь визнання відсутності в товару такого статусу, що й являтиме найбільш сприятливий для особи підхід, за якого в її діях кримінальна відповідальність за ст. 201² КК України виключається.

Список використаних джерел:

1. *Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги: Закон України № 2155-IX від 24 березня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#n5>.*

2. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 22.10.1999 р. № 1192-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>.

3. Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2022 р. № 174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text>.

4. Щодо практики застосування норм права у випадку колізії : лист Міністерства юстиції України від 26.12.2008 р. № 758-0-2-08-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0758323-08/conv#Text>.

5. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Щокін проти України» (заяви № 23759/03 та № 37943/06) від 14 жовтня 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858.

6. Постанова Верховного Суду від 06 березня 2018 р. у справі №234/8701/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72693634>;

7. Постанова Верховного Суду від 21 березня 2018 р. у справі 916/3283/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73054803>.

СПЕЦІАЛЬНИЙ РЕЖИМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

*Кострицький Ігор Леонідович, к.ю.н., доцент,
професор кафедри трудового,
земельного та господарського права
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

Спеціальний режим господарської діяльності в умовах воєнного стану має чітко виражений адміністративно-господарський підтекст.

Спеціальний режим господарювання є інститутом господарського права, який включає в себе норми, що регулюють як організаційно-господарські, так і виробничо-господарські відносини.

У відповідності із статтею 417 Господарського кодексу України [1] у період дії воєнного стану, введеного на території України або в окремих місцевостях, правовий режим господарської діяльності визначається на основі закону про оборону України, інших законодавчих актів щодо забезпечення обороноздатності держави та законодавства про режим воєнного стану. Закон України « Про правовий режим во-

енного стану» [2] визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. Стаття 1 вказаного закону дає визначення воєнного стану - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Це ж визначення надається і в статті 1 Закону України «Про оборону України» [3].

Завдання підприємств, установ та організацій і обов'язки їх посадових осіб у сфері оборони викладені у статті 16 Закону України «Про оборону» [3]. На її підставах підприємства, установи та організації усіх форм власності у сфері господарювання: виконують державні контракти (договори), укладені за результатами проведення оборонних закупівель, в тому числі проводять наукові дослідження та виконують розробки у сфері оборони, створюють і підтримують у готовності мобілізаційні потужності, зберігають матеріальні цінності мобілізаційного резерву; здійснюють на договірних засадах виробництво і поставки Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, та правоохоронним органам продукції, виконують інші роботи, надають комунально-побутові та інші послуги, що не передбачені державними контрактами (договорами) з оборонних закупівель. А посадові особи підприємств, установ та організацій усіх форм власності у сфері господарювання: несуть відповідальність за підготовку підприємств, установ та організацій до виконання мобілізаційних завдань, збереження матеріальних цінностей мобілізаційного резерву; забезпечують виробництво оборонної продукції та постачання її за призначенням у встановлені строки та за визначеною номенклатурою, а також виконання робіт, надання послуг.

В Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, у відповідності із статтею 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2] військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, у сфері господарювання такі заходи правового режиму воєнного стану: використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю; примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка; встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність з розквартирування військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу служби цивільного захисту, евакуйованого населення та розміщення військових частин, підрозділів і установ.

Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2].

Щодо відшкодування збитків, завданих під час введення воєнного стану або повернення майна, що збереглося, то у відповідності до статті 23 Закону України «Про правовий статус воєнного стану» [2], то примусове відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності, в умовах правового режиму воєнного стану, якщо не було здійснено попереднє повне відшкодування вартості такого майна, тягне за собою наступне повне відшкодування його вартості в порядку, визначеному законом. Якщо майно, що було примусово відчужене у юридичних і фізичних осіб, після скасування правового режиму воєнного стану збереглося, колишній власник або уповноважена ним особа має право вимагати у судовому порядку повернення такого

майна на умовах, визначених законом. Колишній власник майна, примусово відчуженого у зв'язку із запровадженням та здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо.

Спеціальний режим, що розглядається, не може мати постійний характер – строк його дії зумовлений строком дії вказаних особливих ситуацій.

Список використаних джерел:

1. *Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. №436-IV / Верховна Рада України. Офіційний вісник України. 2003. №11, Ст. 303.*
2. *Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII / Верховна Рада України. Офіційний вісник України. 2015. № 28, Ст. 13.*
3. *Про оборону: Закон України від 6 грудня 1991 р. №1932-XII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1992. №9, стаття 106.*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ВІЙНИ

*Риженко Ірина Миколаївна, к.ю.н., доцент,
заступник директора ННІПК – декан факультету № 1
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса*

Вторгнення росії на територію України перешкоджає нормальному розвитку і функціонуванню системи вищої освіти, яка зазнала суттєвої трансформації. В умовах воєнного стану освітяни зіткнулися з перепонами в реалізації своїх прав сумлінно виконувати свої обов'язки в освітньому середовищі.

На відміну від інших підприємств, установ та організацій, заклади вищої освіти, мають особливий статус, де працівники виконують завдання щодо провадження освітньо-наукового процесу.

Попри всі виклики війни заклади вищої освіти змогли створити умови для початку освітнього процесу у 2022-2023 навчальному році. Були облаштовані та створені укриття та бомбосховища. Викладачі у сьогоденних умовах навчають та підтримують здобувачів вищої освіти.

ти, проводять національно-патріотичне виховання й продовжують виконувати свої професійні обов'язки. Все це є великим позитивним результатом для українського суспільства.

До освітнього процесу в умовах війни учасники не були готовими у повному обсязі. Неможливо було спрогнозувати, з якими викликами могли зіткнутися заклади вищої освіти під час війни та тимчасової окупації території України. Вважаємо за необхідне дослідити права та обов'язки науково-педагогічних працівників, встановлені на рівні законодавства, та реалізацію їх в сучасних умовах війни, з метою удосконалення освітнього законодавства.

Адміністративно-правовий статус викладача визначається Законом України «Про вищу освіту», який встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти.

У ч. 1 ст. 57 Закону України «Про вищу освіту» визначено перелік прав науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, а саме: «1) на академічну свободу, що реалізується в інтересах особи, суспільства та людства загалом; 2) на академічну мобільність для провадження професійної діяльності; 3) на захист професійної честі та гідності; 4) брати участь в управлінні закладом вищої освіти, у тому числі обирати та бути обраним до вищого органу громадського самоврядування, вченої ради закладу вищої освіти чи його структурного підрозділу; 5) обирати методи та засоби навчання, що забезпечують високу якість навчального процесу; 6) на забезпечення створення відповідних умов праці, підвищення свого професійного рівня, організацію відпочинку та побуту, встановлених законодавством, нормативними актами закладу вищої освіти, умовами індивідуального трудового договору та колективного договору; 7) безоплатно користуватися бібліотечними, інформаційними ресурсами, послугами навчальних, наукових, спортивних, культурно-освітніх підрозділів закладу вищої освіти; 8) на захист права інтелектуальної власності; 9) на підвищення кваліфікації та стажування не рідше одного разу на п'ять років; 10) одержувати житло, у тому числі службове, в установленому законодавством порядку; 11) отримувати пільгові довгострокові кредити на будівництво (реконструкцію) і придбання житла в установленому законодавством порядку; 12) брати участь в об'єднаннях громадян; 13) на соціальне та пенсійне забезпечення в установленому законодавством порядку» [1].

Цей перелік прав науково-педагогічних працівників не є вичерпним, адже додатково вони можуть користуватися й іншими правами,

які передбачені законодавством України [2; 3] та внутрішніми документами закладів вищої освіти. Окремим елементом адміністративно-правового статусу викладачів є їх юридичні обов'язки, що включають офіційно встановлені заходи необхідної діяльності в інтересах сторони, якій належить суб'єктивне право. Взаємопов'язаність прав та обов'язків є необхідною умовою й гарантією реалізації прав та законних інтересів викладачів. Виконання обов'язку є не тільки правовою, але й моральною основою реалізації права викладача вимагати від адміністрації закладів вищої освіти та держави гарантувати дотримання його прав.

Згідно з ч. 1 ст. 58 Закону України «Про вищу освіту» на науково-педагогічних працівників покладаються наступні обов'язки: «1) забезпечення викладання на високому науково-теоретичному і методичному рівні навчальних дисциплін відповідної освітньої програми за спеціальністю, провадити наукову діяльність (для науково-педагогічних працівників); 2) підвищення професійного рівня, педагогічної майстерності, наукової кваліфікації; 3) дотримання норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, прищеплювати їм любов до України, виховувати їх у дусі українського патріотизму і поваги до Конституції України та державних символів України; 3-1) дотримання в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти; 4) розвитку в осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, самостійності, ініціативності, творчих здібностей; 5) дотримування статуту закладу вищої освіти, законів, інших нормативно-правових актів» [1].

В закладах вищої освіти у зв'язку з воєнним станом виникли труднощі із наданням здобувачам якісних освітніх послуг. Це пов'язано з багатьма факторами і, зокрема, із систематичними повітряними нападами з боку держави-агресора. Наслідками таких атак є вимушене здійснення освітнього процесу в укриттях та бомбосховищах. Деякі ЗВО вимушені перейти на дистанційну форму навчання з метою забезпечення безпеки освітнього процесу.

В багатьох містах України (м. Харків, м. Херсон) пошкоджено критичну інфраструктуру, що призвело до перебоїв з постачанням енергоресурсів, водо- та теплопостачання.

Деякі заклади вищої освіти не в повному обсязі можуть використовувати свою інфраструктуру для надання освітніх послуг. Науково-педагогічні працівники та здобувачі освіти мають обмежений доступ

до електронних інформаційних платформ (АСУ, Moodle, МІД, Zoom тощо), обмежений доступ до Wi-Fi.

Тимчасова окупація території України призвела до неможливості здобувачам очно відвідувати навчальні заняття у закладах вищої освіти, що знаходяться на підконтрольній території України. Викладачі вимушені проводити лекції, семінари та практичні заняття в особливих умовах для студентів, що знаходяться в аудиторії, та тих, що навчаються дистанційно.

Використання електронного тестування через систему МІД стає неможливим для здобувачів освіти, які знаходяться на дистанційній формі навчання, що перешкоджає проведенню контролю програмних результатів навчання за освітніми компонентами.

Внаслідок щоденної повітряної тривоги здійснюється переривання навчальних занять, що негативно впливає на якість освітнього процесу.

Нестабільний розклад та перенесення навчальних занять призводить до порушення системи планування та дотримання графіків освітнього процесу.

Учасники освітнього процесу відчувають зниження працездатності через щоденні нічні повітряні тривоги, що негативно впливають на біологічні ритми організму як викладачів, так і здобувачів.

У зв'язку з цим науково-педагогічний працівник не в повній мірі може реалізувати свої права, а також допускати порушення своїх обов'язків як учасника освітнього процесу. Дані обставини мають враховуватися адміністрацією закладів вищої освіти при плануванні навчального навантаження та встановленні робочого графіка викладача та виконання ним пунктів індивідуального плану.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту. Закон України від 12.05.2022 № 2003-IX. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

2. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

3. Про наукову і науково-технічну діяльність. Закон України від 16.07.2019 р. № 848-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Проданець Наталія Миколаївна,
викладач кафедри державно-правових дисциплін ННІПК
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

Сьогодні наша держава намагається здолати труднощі, перед якими опинилася в результаті боротьби за власну свободу та незалежність. Ці труднощі є результатом військової агресії Російської федерації проти України. У результаті ми опинилися в ситуації, яка тримає в напрузі кожного небайдужого громадянина, ситуація, яка змушує нас сумніватися в майбутньому та яка сіє паніку серед громадян. У таких умовах доволі важко сподіватися на те, що держава здатна забезпечити безпеку громадян, залишити права і свободи недоторканими, тим паче в ситуації коли деякі частини території окуповані іноземною державою, а інші знаходяться у стані війни. Актуальності набирають питання, яким чином потрібно поводити себе громадянам, які всупереч своїй волі опинилися на цих територія, чи можуть вони сподіватися на забезпечення своїх конституційних прав і який механізм захисту та забезпечення цих прав?

Перш ніж говорити про забезпечення прав і свобод громадян, нам необхідно визначитись із правовим режимом, який діє на території України. На сьогодні на всій території України діє режим воєнного стану. Воєнний стан згідно Закону України «Про правовий режим воєнного стану» - це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. У статті 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» розкривається правовий статус та обмеження прав і свобод

громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану, тобто: 1. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України та цього Закону. 2. В умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України. 3. У процесі трудової діяльності осіб, щодо яких запроваджена трудова повинність, забезпечується дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний термін відпустки та час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо. На час залучення працюючої особи до виконання трудової повинності поза місцем її роботи за трудовим договором за нею після закінчення виконання таких робіт зберігається відповідне робоче місце (посада) [2].

У ст. 15 Європейської конвенції з прав людини вказано, що під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом. Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2 (Право на життя), крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3 (Заборона катування), 4 (п. 1 Заборона рабства) і 7 (Ніякого покарання без закону) [3].

У міжнародному праві визнається безумовна відповідальність держави, яка здійснює незаконний контроль щодо території у формі окупації, за дотримання прав людини. Варто згадати, насамперед, про IV Гаазьку конвенцію про закони та звичаї сухопутної війни 1907 р. [4], Женевську конвенцію (IV) щодо захисту цивільних осіб під час війни 1949 р. [5] і Додатковий протокол (Протокол 1) до неї [6], Резолюцію ГА ООН «Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння» 1983 р. [7]. При цьому держава, яка здійснює незаконний контроль щодо територій, автоматично відповідальна за будь-які дії підконтрольних їй організацій. Міжнародне гуманітарне право покладає на державу-окупанта обов'язок забезпечувати мінімальні гуманітарні потреби населення, його основні права, пов'язані із збереженням життя, здоров'я і гідності, особливо наголошуючи на ефективний захист цих прав та захист від будь-якого незаконного насильства, збереження інфраструктури території. На жаль, агресор не дотримується засад

міжнародного та європейського права та порушує права людей під час ведення війни на території України. Кожного дня перелік зафіксованих в Україні порушень загальновизнаних норм і принципів ведення війни з боку держави-агресора неупинно зростає [8, с. 270-271]. Таким чином, основною проблематикою наразі виступає оцінка правомірності українського законодавчого регулювання обмежень гарантованих національним та міжнародним правом прав людини, оскільки оцінкою діянь агресора будуть займатися Міжнародний суд ООН, Міжнародний кримінальний суд ООН, Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України, Іноземні суди в «дружніх» юрисдикціях та ЄСПЛ. За період повномасштабної війни український законодавець вніс чимало змін до національного законодавства, що найгостріше відбилося на правах людини. Відповідно до ст. 64 Конституції України (Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України) в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України [1]. Таким чином, відповідно до Основного Закону України вбачається, що не можуть бути підданими обмеженню такі права, як: 1) громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (ст. 24); 2) громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство (ст. 25); 3) кожна людина має невід'ємне право на життя (ст. 27); 4) кожен має право на повагу до його гідності (ст. 28); 5) кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29); 6) усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (ст. 40); 7) кожен має право на житло (ст. 47); 8) право на шлюб (ст. 51); 9) діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним (ст. 52); 10) кожен має право на захист (судовий, адміністративний, самозахист) своїх прав (ст. 55); 11) кожен має право на відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 56); 12) кожному

гарантується право знати свої права і обов'язки (ст. 57); 13) кожен має право на професійну правничу допомогу (ст. 59); 14) права, пов'язані з притягненням до юридичної відповідальності: презумпція невинуватості, заборона подвійного притягнення до відповідальності тощо (ст. 58, 60-63). Цей перелік є тим обсягом прав, котрі з боку держави не можуть бути порушені, навіть за умови, що міжнародні нормативно-правові акти це дозволяють. Ієрархія нормативно правових актів встановлює примат норм конституційного права над усіма іншими, тому приведення у відповідність норм національного законодавства до Конституції є надзвичайно важливою справою, однак ще важливішим є її дотримання, оскільки лише так можна гарантувати забезпечення мінімального пакету прав людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.черв.1996 р. № 254 к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1> (дата звернення: 03.12.2022).

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 03.12.2022).

3. Про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 03.12.2022).

4. Про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі: IV Конвенція, ухвалена на Другій мирній конференції в Гаазі від 18.10.1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222 (дата звернення: 04.12.2022).

5. Про захист цивільного населення під час війни: Конвенція, затверджена в Женеві, від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154 (дата звернення: 04.12.2022).

6. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів: Протокол I від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199 (дата звернення: 03.12.2022).

7. Статті про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння: Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй № 56/83 від 12.12.2001. URL:

https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/responsibility.pdf (дата звернення: 03.12.2022).

8. Чулінда Л.І., Слущька О.С. *Порушення прав людини під час війни в Україні. Modern problems in science. XIX International scientific and practical conference. Vancouver : Canada, 2022. С. 269-271.*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ЖИТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Лиса Анаріна, студентка 1 курсу
другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету № 2 ННПК Одеського
державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Скриль С.А.**, к.ю.н., доцент,
в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін Одеського
державного університету внутрішніх справ, м. Одеса*

Актуальність права на життя людини, його реалізація і захист є очевидними та безперечними, адже без такого фундаментального права всі інші права перестають мати будь-яке значення. Життя це – передумова реалізації всіх прав і свобод людини. Дане право знаходить своє закріплення в усіх правових системах та є невід’ємною частиною загального міжнародного права. Незважаючи на це, право на життя за певних юридичних і фактичних умов, може бути обмеженим. На практиці, головною перешкодою для реалізації цього права стають збройні конфлікти та насильство всередині держави. Так 24 лютого 2022 р. після початку повномасштабного нападу російської федерації на нашу державу, серед масових порушень прав людини, найнезахищенишим виявилось саме право на життя.

В міжнародному законодавстві право на життя закріплене статтею 3 Загальної декларації прав людини: «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність». [1] Також більш ширше поняття права на життя визначене у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 р. А саме у статті 6 вказано, що право на життя є невід’ємним правом кожної людини. Це право охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. [2] В Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод визначено, що право кожного на життя охороняється законом, нікого

не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання. [3] В Україні право на життя закріплене статтею 27 Конституції України: «Кожна людина має невід’ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов’язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров’я, життя і здоров’я інших людей від протиправних посягань». [4] Право на життя знаходить своє визначення майже в усіх нормативно-правових актах, адже як вже зазначалось раніше, воно є фундаментальним.

Говорячи про міжнародні нормативні акти, які захищають право людини на життя, варто зазначити, що міжнародне право не містить обов’язкової норми щодо паралельного застосування під час збройних конфліктів норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного права. Однак, як було вже неодноразово вказано в рішеннях Міжнародного Суду ООН, Генеральної Асамблеї, Комісії з прав людини ООН, міжнародна практика все ж визнає обов’язковість їх одночасного застосування. Саме тому відносини щодо захисту права на життя, які виникають під час збройних конфліктів в зоні ведення бойових дій, регулюються в першу чергу нормами міжнародного гуманітарного права, поширюючи його охорону тільки на підзахисних осіб: поранених, хворих, військовополонених, цивільне населення та осіб, які не беруть або припинили брати безпосередню участь у бойових діях. Зокрема, найбільш важливими нормативними актами цієї галузі є: Женевські конвенції 1949 р. та два Додаткових протоколи до них, Гаазькі конвенції 1907 р., звичаєві норми та ін. [5]

Але слід зазначити, що право на життя в умовах війни майже беззахисне. Рішення міжнародних і національних судів щодо дотримання права на життя під час збройних конфліктів не завжди мають сенс та взагалі ефективність. Саме тому механізми захисту права на життя потребують удосконалення. 30 жовтня 2018 р. Комітет з прав людини ООН ухвалив Загальний коментар № 36 до ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, де намагався розв’язати головні проблеми, пов’язані із захистом права людини на життя. [2] Але, незважаючи на прийняття такого важливого акта, багато питань все одно залишаються відкритими. У статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначено, що право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після

визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

- а) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;
- б) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;
- с) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.

Стаття 2 містить два матеріальні зобов'язання: загальне зобов'язання захистити право на життя за допомогою закону і заборону умисного заподіяння смерті, обмежене вичерпним переліком винятків. З огляду на основоположний характер, ця стаття містить також процесуальне зобов'язання здійснити ефективне розслідування заяв про порушення її матеріального аспекту. [3] Умови відступу від зобов'язань за цією Конвенцією під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, закріплено статтею 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що передбачає можливість будь-якої Високої Договірної Сторони вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом. Проте, це положення не може бути підставою для відступу від статті 2.

Тож основні проблеми стосовно захисту права на життя в умовах воєнного конфлікту:

- питання юрисдикції в умовах окупації території;
- перелік зобов'язань держави під час збройного конфлікту;
- межі необхідності застосування сили при правомірних воєнних діях, в умовах необхідності протидії терористичним актам, здійсненні спеціальних операцій;
- особливості розслідування фактів позбавлення життя;
- велика кількість випадків, що пов'язані з порушенням права людини на життя різного масштабу.

Для того, щоб визначити, чи було порушене право на життя у випадку виключно необхідного застосування сили, потрібно взяти до уваги такі елементи: пропорційність застосування сили у конкретній ситуації та мети, якої прагнула досягти держава, чи можливо було застосувати безпечніші способи для досягнення цієї мети та чи вико-

ристалася держава всі засоби для того, щоб мінімізувати ризики під час використання сили. Зобов'язання держави щодо захисту права на життя повинні дотримуватись і під час збройних конфліктів, і незважаючи на те, що міжнародні договори дозволяють державам робити відступ від дотримання окремих норм під час надзвичайних ситуацій, відступати від права на життя не мають допускатись.

Беззаперечно права людини і Європейська конвенція з прав людини продовжують діяти під час війни, тому права людини зберігають своє значення. Держави зобов'язані не порушувати права людини під час війни. Кожна людина може наполягати на тому, щоб її права дотримувалися і має можливість звертатися до Європейського суду з прав людини із заявою про можливе порушення державою її зобов'язань у контексті війни.

Європейський суд з прав людини відкритий для людей, які постраждали під час збройного конфлікту і права яких неможливо відновити, або їм здається, що вони не можуть їх відновити за допомогою національних засобів правового захисту. Однак зрозуміло, що суд, який розглядає за своєю природою індивідуальні випадки та індивідуальні справи, має певні обмеження, а саме неспроможність розглянути дуже велику кількість справ. А в умовах повномасштабної війни, мова йдеться про тисячі найрізноманітніших випадків порушення права людини на життя.

Доцільним буде створення механізмів правового захисту на рівні держави, які будуть враховувати вищезазначені проблеми захисту права на життя та контролюватися Європейським судом з прав людини для того, щоб унеможливити відхилення держави від забезпечення фундаментального права на життя.

Список використаних джерел:

1. *Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року.* https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

2. *Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.* https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

3. *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини).* https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. *Конституція України.* <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

5. Женевські конвенції 1949 р. Додаткові протоколи до них, Гаазькі конвенції 1907 р., <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114%D0%B0-03#Text>

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

*Хабєєв Владислав Маратович, студент 3-го курсу
факультету № 1 навчально-наукового інституту права
та кібербезпеки Одеського державного
університету внутрішніх справ, м. Одеса*

*Науковий керівник: Антоненко Олександр Анатолійович, к.ю.н.,
доцент кафедри трудового, земельного та господарського права
Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса*

В умовах правового режиму воєнного стану, після вторгнення російської федерації, постали питання щодо забезпечення роботи навчальних закладів, оптимізація навчального процесу й дотримання безпеки цивільних – викладачів та здобувачів освіти, школярів. Країні особливо під час війни необхідно забезпечити передачу знань та освітній процес як такий, адже за відсутності спеціалістів і робітників з освітою питання відновлення і відбудовування України після перемоги може стати кризовим.

Необхідно розглянути загальні моменти щодо частих питань у сфері саме трудових відносин щодо викладачів, адже від них також залежить якість рівня освіти. За браком організаційних та технічних умов для забезпечення працівника роботою в період воєнного стану роботодавець має вирішувати питання відповідно до законодавства за допомогою, наприклад, запровадження простою чи призупинення дії трудового договору. У справах щодо простою необхідно звертати увагу на обставини, які б свідчили про відсутність організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи працівником, а також наводити посилення на докази таких обставин, зокрема, на такі, які б свідчили про об'єктивну неможливість здійснення роботи працівником саме через введення воєнного стану. Наявність загрози для життя за здоров'я працівника, внаслідок чого роботодавець не має можливості гарантувати безпеку останнього, за браком можливості виконувати вказану роботу дистанційно – є підставою для призупинення дії трудового договору навіть за наявності бажання працівника і далі продовжувати працювати на свій власний ризик. [1] Проте, більше частина викладачів вимушена

працювати за тих умов, коли навчання офлайн ускладнено бойовими діями, пошкодження цивільної інфраструктури, які викликають відсутність світла та фактичну відсутність зв'язку та інтернету тим самим інколи вони просто не можуть виконувати свої функції, що звісно має критичне значення для країни, але викладачі йдуть на значні жертви щодо особистого часу для того, щоб внормувати процес навчання. Заклади освіти разом із Міністерством освіти пропрацювали й домовились із європейськими колегами про можливі рішення цих проблем, у тому числі забезпечення енергетичної цілісності.

На сьогодні триває навчання в 13 тис. шкіл, а здобувають там знання 4 млн учнів. Для дистанційного навчання в Україні запровадили електронні застосунки. Вони допоможуть учням займатися навіть без доступу до світла та інтернету: на порталі Модернізації змісту освіти відкрита електронна бібліотека. Вона містить 1335 підручників з 1 по 11 клас; видавництво Ранок – учням і педагогам надало відкритий доступ до електронних підручників для 1-5 класів; компанія EdPro до 1 грудня відкрила безоплатний доступ до електронних підручників; на платформі Українська школа онлайн є 2500 навчальних курсів, а до кінця року обіцяють завантажити ще 1000; також запустили застосунок «Вивчаю. Не чекаю.» Він дає змогу в умовах браку інтернету учням 1-4 класів опановувати навчальні матеріали. [2] Майбутнє українських дітей не повинно бути нівельовано наслідками війни, а отже питання про забезпечення різних (в тому числі змішаних) форм освіти необхідно впроваджувати на основі вже відомих реформ у країнах Європейського Союзу. Незважаючи на це, проблеми, з якими стикнулася українська реальність набагато складніші ніж були в Європейського Союзу, але антикризові рішення повинні так чи інакше імплементувати в наше законодавство про трудову діяльність та освіту.

Гарним прикладом реформування національної системи освіти в умовах воєнного стану та війни, нині схвалено Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки та Операційний план її реалізації у 2022-2024 роках (Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р). Цей стратегічний документ визначає пріоритети системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни, а також головні характеристики, що будуть сформовані до 2032 року. Виконання завдань, визначених Стратегією, надасть змогу зменшити деструктивні наслідки, викликані повномасштабним вторгненням російської федерації на територію незалежної України. [3] Стратегія є тою основою, на якій повинно продовжуватися реформування системи вищої освіти й у післявоєнний період.

Відтак можливості української системи освіти значно зменшились внаслідок агресії російської федерації, проте це дало нам цінний анти-

кризовий досвід і відродило бажання оновити принципи освіти в нашій державі. Пільги, заохочення випускників шкіл до отримання фахової вищої освіти, оновлення дистанційної освіти для ефективного користування нею вже після війни, організація навчання для тимчасово переміщених осіб і забезпечення реалізації всебічного розвитку особи в умовах правового режиму воєнного стану. Майбутнє України неможливе без якісної і ефективної системи освіти, а отже пріоритет на забезпечення такої можливості – запорука оновлення України та її подальших успіхів.

Список використаних джерел:

1. *Перша судова практика в спрахх щодо трудових відносин під час воєнного стану, – роз'яснення для громад/ Децентралізація [Електронний ресурс] URL:<https://decentralization.gov.ua/news/15542>*
2. *Вчитися навіть без світла? Що порадили в Міносвіти/Вікна [Електронний ресурс] URL:<https://vikna.tv/dlia-tebe/batkivstvo/vchytysyana-avit-bez-svitla-shho-prydumaly-u-minosvity/>*
3. **ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА І ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ / Сайт Міністерства й науки України [Електронний ресурс] URL:<https://mon.gov.ua/ua/news/fahova-peredvisha-i-visha-osvita-v-umovah-voyennogo-stanu>**

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

*Толмачевська Єлизавета Сергіївна, студентка I курсу
Навчально-наукового інституту права і кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник: **Скриль Сергій Анатолійович**, к.ю.н., доцент,
в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін
Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса*

У продовж останніх років на тлі російської агресії проти нашої держави певними українськими політиками, громадськими діячами, засобами масової інформації час від часу порушуються питання про необхідність введення в Україні правового режиму воєнного стану і стану війни. Ось, що цього року на жаль і сталося.

У науковому та експертному середовищах також досить часто виникають дискусії щодо цього питання. Однак у цих дискусіях не рідко мають місце суждення, що висловлюються без опори на вітчизняне

законодавство та документи міжнародного гуманітарного права або розкривають його не в повному обсязі та дещо викривлено, а в деяких випадках ці поняття отоотожнюються.

Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Розглядаючи сутність і зміст правового режиму воєнного стану слід зазначити, що, по-перше, воєнний стан – це особливий правовий режим, який устанавлюється в державі або в окремих її місцевостях. Уведення правового режиму надає особливі повноваження органам виконавчої влади, військовому командуванню, органам місцевого самоврядування порівняно з повноваженнями, встановленими їм законодавством для мирного часу, і створює необхідні умови для здійснення цих особливих повноважень, а також концентрації всіх необхідних ресурсів для забезпечення оборони держави.

По-друге, особливі повноваження органам державної влади, військовому командуванню, органам місцевого самоврядування потрібні для відвернення загрози або відсічі збройній агресії проти України.

По-третє, введення правового режиму воєнного стану не означає оголошення війни. Воєнний стан – відповідь на існуючу загрозу суверенітету й територіальній цілісності та на збройну агресію.

По-четверте, введення правового режиму воєнного стану передбачає тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

По-п'яте, сучасне міжнародне право не захищає державу-агресора, тому введення воєнного стану державою, яка стала жертвою агресора, не перешкоджатиме наданню їй військової та інших видів допомоги.

По-шосте, з уведенням правового режиму воєнного стану (поряд з мобілізацією) в державі настає особливий період [2].

Уведення зазначеного правового режиму та настання особливого періоду надає підстави для застосування певних статей Кримінального кодексу України, які стосуються воєнного часу (наприклад щодо ухилення від мобілізації, дезертирства, невиконання бойового завдання, мародерства тощо). Крім того, в умовах воєнного стану діють і інші особливості. Так, у період воєнного стану не можуть бути припинені повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також судів, органів прокуратури України, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, та органів, підрозділи яких здійснюють контррозвідувальну діяльність. Верховна Рада України в разі введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях продовжує працювати в сесійному режимі. Зауважимо також, що в умовах воєнного стану забороняються зміна Конституції України, Конституції Автономної Республіки Крим, проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування, проведення всеукраїнських та місцевих референдумів, проведення страйків, масових зібрань та акцій. Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим, рішення Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, рішення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які стосуються прав і свобод людини і громадянина, що обмежуються у зв'язку з уведенням воєнного стану, тимчасово не застосовуються. В умовах воєнного стану можуть установлюватися також окремі обмеження прав і свобод громадян із зазначенням строку дії цих обмежень.

Таким чином, введення в державі правового режиму воєнного стану й оголошення стану війни є важливими воєнно-політичними і правовими актами вищого політичного керівництва держави, проти якої існує безпосередня загроза або здійснено збройну агресію, і мають важливе значення для забезпечення національної безпеки та оборони й життєдіяльності держави. Зазначені акти базуються на міжнародному гуманітарному праві про закони і звичаї війни.

Правовий режим воєнного стану та оголошення стану війни вводяться і припиняють їх дію за рішенням вищого воєнно-політичними

керівництва держави шляхом видання відповідних законодавчих (нормативно-правових) актів.

В умовах здійснення російської агресії на сході України та в інших областях, питання правового режиму воєнного стану та оголошення стану війни є актуальним і мають перебувати в центрі уваги вищого воєнно-політичного керівництва держави, органів виконавчої влади, військового командування та органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. *Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015, № 28, ст.25 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>*

2. *Рахманін С. Колаптійдний воєнний стан / С. Рахманін // Дзеркало тижня. – 2018. – № 46. – С. 1–2.*

ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Домникова Валерія Олексіївна,

студентка 3 курсу факультету №1 ННПК ОДУВС

*Науковий керівник: Антоненко Олександр Анатолійович, к.ю.н.,
доцент кафедри трудового, земельного та господарського права
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

Від самого народження людина є істотою соціальною. Потреба в спілкуванні зароджується із самого дитинства і згодом виходить на новий рівень, шляхом взаємодії із навколишнім середовищем. Соціальні потреби – це ті потреби, які суспільство створює для себе самостійно. Вони розвиваються разом із учасниками соціальних груп, тобто людей, яким доводиться взаємодіяти. За допомогою комунікації у людей формуються власні цілі, думки та розширюється коло інтересів.

Минав час і суспільство йшло вперед, з'явилося поняття держави. Наприклад, батько політичної філософії сучасності Нікколо Макіавеллі вважав державу політичною організацією, яка втілює у собі вищий прояв влади, яка необхідна для створення порядку та гарантії безпеки громадян, що знаходяться на її території. Англійський філософ Томас Гоббс вбачав причиною виникнення держави у потребі громадян відчуття безпеки через постійне усвідомлення загрози. Через неспромо-

жність себе захистити, вони були готові підпорядковуватись державній владі.

Повертаючись до сучасного державного ладу можна побачити наскільки суспільство просунулось на сходах еволюції. Державний апарат працює злагоджено, система органів виконавчої, судової та законодавчої влади у повному обсязі забезпечує виконання норм Основного Закону тієї чи іншої держави. В Україні всі нормотворчі документи прийняті на основі Конституції. Норми, які гарантують соціальний захист є найбільш актуальними для вразливих верств населення. За Конституцією України держава гарантує право на працю, на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. На безпечні умови праці, на заробітню плату, також встановлено певні розміри цієї плати. Забезпечується право на відпочинок, на медичну допомогу, на освіту, пільги для постраждалих від Чорнобильської катастрофи, військовослужбовців, дітей війни, людей з обмеженими можливостями та інші соціальні права людини і громадянина даної держави. [1]

В умовах воєнного стану запроваджено деякі зміни до законодавчих актів, зокрема було видано Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях», зокрема внесено зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», а саме про діяльність обласних воєнних адміністрацій, тепер вони можуть здійснювати заходи із управління закладами освіти, установами освіти, закладами охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, надавачами соціальних послуг, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними, підлітковими закладами за місцем проживання; організації їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення; організації надання ними послуг, у тому числі соціальних. [2]

Також цей закон охопив нормативну базу надання соціальних послуг. Внесені зміни до Закону України «Про соціальні послуги», зазначено порядок визначення середньомісячного сукупного доходу особи, шляхом автоматизованого обміну наявними даними між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади, підприємств, установ, організацій та обчислюється шляхом ділення середньомісячного сукупного доходу її сім'ї на кількість членів сім'ї, які включаються до її складу та ряд інших змін до цих законів. [3]

У зв'язку із запровадженням воєнного стану та з метою належного забезпечення соціального захисту і здійснення своєчасних виплат та

доставок пенсій та всіх видів грошових допомог Кабінетом Міністрів України 26 лютого 2022 року прийнято постанову №162 «Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану».

Так, під час воєнного стану на випадок збоїв у роботі тої чи іншої банківської установи, а також для переміщених осіб, які отримують пенсію через поштового оператора та змінили місце проживання вироблені альтернативні способи отримання соціальних виплат та пенсій. Тепер громадяни, які змінили місце проживання або не мають змоги отримати грошові кошти. Виплата пенсій або грошових допомог здійснюється шляхом переказу коштів одержувачу без відкриття рахунка через АТ «Ощадбанк», який є уповноваженим на провадження розрахунково-касових операцій з коштами Пенсійного фонду України відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 25 від 21 січня 2004 року. Особа, яка бажає отримати кошти таким чином має повідомити про це орган Пенсійного фонду України (особисто, за телефоном або через особистий електронний кабінет на сайті електронних послуг) або орган соціального захисту (особисто, за телефоном). [4]

Особливе місце займає Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року, який визначає особливості регулювання трудових відносин в умовах воєнного стану. Цей закон вніс неабиякі зміни до взаємодії працівника та роботодавця. Особливістю цього закону є те, що він діє лише під час воєнного стану, тобто є строковим. Аналізуючи даний закон, можна прийти до висновку, що гарантій до збереження свого робочого місця для працівника недостатньо і права роботодавця значно розширені. [5]

У процесі дослідження теми політики соціального захисту в умовах воєнного стану, можна дійти до висновків, що основним нормативно-правовим актом, який гарантує надання соціальних послуг усім, хто знаходиться на території України є Конституція. У зв'язку із введенням воєнного стану Законодавець вніс зміни до деяких законів для пристосування до теперішніх реалій життя. Наразі, органи державної влади усіма можливими способами намагаються забезпечити мир і безпеку на території нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Закон від 28.06.1996 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-0%B2%D1%80#Text>

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» від 14 квітня 2022 року. База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text>

3. Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року. База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану» від 26 лютого 2022 року № 162 База даних «Законодавство України»

ЗНАЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

*Морар Анастасія Олександрівна, студентка I курсу
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник: **Проданець Наталія Миколаївна,**
викладач кафедри державно-правових дисциплін
Навчально-науковий інститут права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

Проблема забезпечення прав людини є важливим показником, що найбільше відображає рівень цивілізованості та демократизму нашої країни. Питання щодо забезпечення прав і свобод людини в Україні є головним обов'язком держави, але й сьогодні воно залишається гострою проблемою.

Хотілося б зазначити, що вагома частина системних порушень щодо дотримання прав і свобод людини в Україні виникає саме в діяльності правоохоронних органів.

Поняття «права людини» походить з уявлення про гідність людини; ці права є універсальними, невідчужуваними та рівними. Це означає, що кожна людина має ці права, ніхто не може бути позбавлений цих прав або відмовитися від них і кожен наділений правами людини однаковою мірою, незалежно від таких критеріїв, як раса, колір шкіри,

стать, мова, релігія, політичні та інші переконання, національність або соціальний статус, майновий статус, статус за походженням (народження) або будь-який інший статус [1, 8].

На сьогодні Україна розвивається як незалежна та суверена держава, а розбудова такої країни без дієвого механізму захисту прав людини і громадянина унеможливує цей процес. Держава має прямий обов'язок забезпечувати права людини, який виступає головним положенням Конституції (3 ст.). Тобто дотримання саме цього обов'язку виявляє демократичну правову країну.

Згідно з практикою роботи правоохоронних органів необхідно окреслити чотири основні аспекти їх діяльності щодо забезпечення та охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, зокрема:

а) захист людини, її життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів незалежно від віку, статі, національності, расової належності, мови та ін.;

б) недопущення у своїй діяльності незаконних обмежень і порушень прав, свобод та законних інтересів громадян;

в) безпосередня охорона задекларованих в Основному Законі прав, свобод і законних інтересів громадян;

г) забезпечення необхідних умов реалізації громадянами певних прав, свобод та законних інтересів [3, с. 28].

Законність є важливою умовою забезпечення свободи і реалізації прав людини, вона відіграє велику роль у діяльності правоохоронних органів. Ми можемо розглянути законність як важливий принцип діяльності поліції, адже Національна поліція є найбільш чисельним правоохоронним органом. Цей принцип виражається як в правоохоронному прояві діяльності поліції, так і в тому, що дана діяльність здійснюється на засадах дотримання законів і підзаконних нормативних актів. Отже, можна зазначити, що результатом законності є правопорядок.

Для забезпечення правопорядку органи поліції наділені повноваженнями здійснювати поліцейські заходи превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини й застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [3]. У сучасному світі створилася тенденція до наведення «порядку» внаслідок обмеження прав і свобод людини. На мою думку, так окреслюють використання превентивних або примусових заходів, які здійснюються тільки в тому випадку, якщо потрібно усунути причини і умови для вчинення правопорушень, які ще не набули активної форми, задля недопущення

протиправної поведінки. Тільки в цьому випадку відбувається обмеження прав і свобод людини. Я вважаю, що саме рівень дотримання прав людини і можливість їх дієвого захисту регулює показник законності і правопорядку в державі.

В.В. Круглий у роботі «Забезпечення прав і свобод громадян при використанні їх допомоги в оперативно-розшуковій діяльності» провів дослідження щодо проблем забезпечення прав і свобод громадян під час використання їх допомоги в оперативно-розшуковій діяльності правоохоронних органів. Він описав сутність і принципи допомоги, які можна використовувати в оперативно-розшуковій діяльності, пояснив механізм результативності відносин, основою побудови яких є дотримання прав та свобод громадян [2, с. 110-117].

Отже, діяльність правоохоронних органів повинна ґрунтуватися на системі принципів, які впливають на забезпечення дотримання прав людини. Щодо подальших напрямів наукових розробок у сфері забезпечення дотримання прав людини під час виконання поліцією своїх завдань зазначимо, що з огляду на різноплановість науково-теоретичних робіт у сфері вибраної нами проблеми доцільно більше аналізувати її з боку науки конституційного права, оскільки саме конституційно-правові норми виступають фундаментальними засадами принципу дотримання прав людини в діяльності Національної поліції України.

Список використаних джерел:

- 1. Крошоу Р. Права людини і їхній захист згідно з нормами міжнародного права. Брошура для поліції. Кальварія. 2002. С. 15.*
- 2. Круглий В. Забезпечення прав і свобод громадян при використанні їх допомоги в оперативно-розшуковій діяльності. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. № 1. С. 110–117.*
- 3. Вітик Ю. Принцип дотримання прав людини в діяльності Національної поліції України: стан наукового дослідження. Підприємство, господарство і право. 2021. №4. С. 205–209.*

ПРАВО НА ПРАЦЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Ворона В. М., студентка 3-го курсу
навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник: Антоненко Олександр Анатолійович, к. н. ю.,
доцент трудового, земельного та господарського права
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» (далі – Указ Президента), затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ, з 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб по всій території України запроваджено воєнний стан у зв'язку з агресією Російської Федерації проти України. Запровадження воєнного стану тягне за собою багато правових наслідків, які торкаються всіх галузей права, а особливо конституційних права та Конституції України (далі – КУ) як фундаменту всієї правової системи України.

Право на працю належить до прав людини які закріплені та гарантуються КУ. У зв'язку з веденням на території України воєнного стану право на працю зазнало законних обмежень передбачених ст.64 Конституції, яка передбачає, що в умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. У зв'язку з веденням воєнного стану і обмеженням прав, для того щоб запобігти утворенню в законодавстві прогалин був прийнятий Закон України від 15 березня 2022 року № 2136-ІХ «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон № 2136) визначає особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Основною особливістю регулювання трудових відносин під час дії воєнного стану є те що на період дії воєнного стану не застосовуються норми законодавства про працю в частині відносин, врегульованих Законом № 2136. Це означає, що якщо Закон № 2136 містить якусь норму, що суперечить Кодексу Законів про Працю (далі-КЗпП), норми КЗпП не застосовуються.

Зміни внесені Закон № 2136 як уже згадувалось вище визначає особливості трудових відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Під час дії воєнного стану, зазнав змін порядок укладання трудового договору, а саме набув спрощеного характеру.

Спрощений характер виражається в таких змінах, а саме:

– роботодавець та працівник самі, за згодою, визначають форму трудового договору: усна або письмова. Це означає, що обов'язковість укладення письмових трудових договорів, перелік яких визначено ст. 24 КЗпП, на час воєнного стану скасовано. Сторони трудових відносин керуються загальними нормами КЗпП України та цього законопроекту.

– під час прийняття на роботу випробування може встановлюватися для всіх осіб, визначених частиною третьою ст. 26 КЗпП України, без обмежень. Строки випробування є діючими, відповідно до ст. 26 КЗпП України, про що вказується в наказі про прийняття працівника на посаду;

– можливість укладати з новими працівниками строкові трудові договори на період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника; [2]

Спрощений характер носить дуже важливе завдання, яке впливає з ст. 2 Закон № 2136 з метою оперативного залучення до виконання роботи нових працівників, а також усунення кадрового дефіциту та браку робочої сили, у тому числі внаслідок фактичної відсутності працівників, які евакуювалися в іншу місцевість, перебувають у відпустці, простої, тимчасово втратили працездатність або місцезнаходження яких тимчасово невідоме, роботодавець можуть укладати з новими працівниками строкові трудові договори у період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника. [1] На нашу думку, це є дуже важливим нововведенням в сучасних реаліях, так як залучення працівників в спрощеному порядку дасть можливість підприємствам ефективно виконувати своїй завдання та підтримувати економіку держави, яка зазнала значної кризи.

Наступною істотною зміною є те що роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором,

без його згоди (крім переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), якщо така робота не проти-показана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, що ставлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей, з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою. Щодо повідомлення працівника про зміну істотних умов праці норми ч. 3 ст. 32 Кодексу законів про працю України та інших законів України не застосовуються. [1]

Уважно ознайомившись з цією нормою, можна зрозуміти, що вона носить двоякий характер, з однієї сторони ця норма дає можливість підприємству забезпечити ефективну діяльність та забезпечити безпеку працівникам, але з іншої сторони дає можливість роботодавцям приймати незаконні рішення відносно працівників їх переведу на іншу роботу та оплати цієї роботи.

Відносно таких важливих питань як розірвання трудового договору з ініціативи працівника (стаття 4 Закону № 2136-IX) та розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця (стаття 5 Закону № 2136-IX), проаналізувавши ці дві норми та співставивши їх можна сказати, що вони є взаємно рівними тому що життя та здоров'я людини є найважливішою соціальною цінністю та її збереження є найважливішим під час активних військових дій, а стосовно ст. 5 Закону № 2136-IX розірвавши договір з непрацездатним працівником, роботодавець має можливість вкласти строковий договір з іншим працівником та забезпечити цим ефективну діяльність підприємства тим самим забезпечити економічну стабільність держави, що є також пріоритетом для держави під час воєнного стану.

Що стосується робочого часу, часу відпочинку та вихідних днів, що законодавчими змінами встановлено, що нормальна тривалість робочого часу працівників у період воєнного стану не може перевищувати 60 годин на тиждень. Для працівників, яким відповідно до законодавства встановлюється скорочена тривалість робочого часу, тривалість робочого часу не може перевищувати 40 годин на тиждень. П'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється роботодавцем за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями. Час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) визначається роботодавцем. Тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин. На період дії воєнного стану не застосовуються норми статті 53 (тривалість роботи

напередодні святкових, неробочих і вихідних днів), частина перша статті 65, частини третя – п'ята статті 67 та статті 71-73 (святкові і неробочі дні) Кодексу законів про працю України. [1] Бачимо, що збільшилась тривалість робочого часу, хоча воєнний стан і є вагомою причиною для цього, але на нашу думку не найкращим рішенням було скорочення часу відпочинку тому що для забезпечення ефективної та якісної праці працівники, які працюють більше їхнього звичайного часу повинні гарно відпочивати.

І останнє, що на нашу думку є головним це оплата праці під час воєнного стану, оплата праці здійснюється на умовах передбачених трудовим договором та роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати, але роботодавцю дається деякі винятки у вигляді звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили, хоча і звільнення від відповідальності не звільняє роботодавця від оплати праці, можна сказати, що ця норма може викликати багато трудових спорів через недобросовісних роботодавців, які користуються військовим станом в корисних цілях.

Отже, розглянувши основні зміни в трудовому законодавстві які застосовуються в період воєнного часу можемо сказати, що воно має як переваги так і недоліки, де до переваг можна пріоритет життя та здоров'я людей та можливість роботодавцями підтримувати ефективну діяльність підприємств, а до недоліків двоякість деяких норм та ризик збільшення трудових спорів. На нашу думку єдиним подоланням проблем в трудових відносинах виниклих в період воєнного стану є робота над законодавчим механізмом регулювання, внесення змін в законодавство та робота над ефективним вирішенням трудових спорів які виникають під час воєнного стану.

Список використаних джерел:

- 1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України № 2136-IX від 15.03.2022.
URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136- 20#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text)*
- 2. Трудові відносини в умовах воєнного стану. – 2022. – URL : <https://law.chnu.edu.ua/trudovi-vidnosyny-v-umovakh-voiennoho-stanu/>*

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ В ДЕРЖАВІ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Бережна Дар'я Євгенівна, студентка 1 курсу
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

*Науковий керівник: Проданець Наталія Миколаївна,
викладач кафедри державно-правових дисциплін
Навчально-науковий інститут права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

У процесі дії режиму воєнного стану особливого значення набуває питання зміцнення законності та правопорядку, протидія порушенням правових норм, дотримання прав та свобод людини і громадянина. Зростає роль права як найважливішого регулятора суспільних відносин, а тому постає необхідність зміцнення у суспільстві довіри до правових інститутів та правових норм, підвищення рівня правової культури населення. У цьому контексті проблема правового нігілізму як крайньої форми прояву деформації правової свідомості, стає однією із актуальних проблем юридичної науки.

Нігілізм (від лат. «*nihil*» - ніщо) – це «невизнання загальноприйнятих суспільних, моральних норм, цінностей, ідеалів, законів, принципів, авторитетів, традицій тощо. Інколи заперечення цих норм здійснювалось з метою затвердження та піднесення інших цінностей» [1].

Правовий нігілізм – це відношення до права, що виражається в запереченні його соціальної цінності. Прояви правового нігілізму у суспільному житті призводять до зниження ефективності правової системи, створюють перешкоди у становленні демократичної, правової держави. Вирізняють дві форми існування правового нігілізму: теоретична і практична.

Теоретична форма правового нігілізму – це розроблення таких теорій, концепцій, доктрин, в яких на теоретичному рівні обґрунтовуються думки про те, що право не має самостійної соціальної цінності, а має цінність лише інструментальну. Багато віків назад представники філософської школи чарвака-локаята у Давній Індії та конфуціанці у Стародавньому Китаї з різних боків обґрунтовували право людини діяти всупереч нормам закону. Перші вважали, що створені людьми закони не мають абсолютної влади і можуть порушуватись іншою

людиною. Другі стверджували, що закони не мають сили, якщо вони порушують усталені звичаї та традиції суспільства.

В епоху Відродження концепція влади, презентована Ніколо Макіавеллі, стала рецептурою «прагматичного правового нігілізму», що його політик вважав необхідною засадою формування сильної держави.

Даючи поради політичним діячам, які прагнуть створити міцну державу, Макіавеллі пояснював, що Государ, звичайно ж, може користуватися законними, правовими методами. Але для успішного досягнення будь-якої з поставлених цілей у нього неодмінно повинен бути в запасі ще один спосіб дій, який Макіавеллі називає насильницьким, або "звірячим". Сам же політик повинен вміло міняти маски і поперемінно грати необхідні за обставинами ролі або благонравного, дипломатичного стратега, або жорстокого, нещадного тирана. Найкраще для нього - це вміти, за необхідності, здійснювати всі необхідні злочиння разом [2].

Позиція правового нігілізму притаманна й політичним діячам нашого часу та розповсюджена серед різних прошарків населення, які не готують таких докладних аргументів, як Макіавеллі, однак вважають можливим діяти не в межах закону.

Отож, значну небезпеку правовий нігілізм становить тоді, коли нігілістичні погляди реалізуються на практичному рівні. Практична форма правового нігілізму реалізується через протиправну поведінку, діяльність чи бездіяльність окремих осіб та організацій або, як найбільш негативний прояв, через протиправну політику державної влади, що проявляється у масовому порушенні прав і свобод громадян і навіть терорі стосовно окремих осіб, релігійних, соціальних груп, політичних сил [3].

Як і будь-який як продукт соціальних відносин правовий нігілізм зумовлений багатьма причинами. Серед таких причин сучасні українські науковці називають наступні:

- військова агресія Російської федерації проти України, що дала змогу деяким соціальним групам діяти всупереч нормам закону;
- соціальна криза та політична, економічна нестабільність у суспільстві;
- недоліки у правовому вихованні населення, недостатній рівень системного розвитку правової культури суспільства та засвоєння індивідами та соціальними групами правових норм та зразків поведінки у правовій сфері;

- викривлене розуміння взаємодії принципів законності та доцільності у праві;
- зменшення в суспільстві чисельності суб'єктів з активною громадською позицією, правова пасивність громадян;
- деформація професійної та правової свідомості державних чиновників, працівників владних структур (працівників Національної поліції України, прокуратури, суддів) [4].

До речі, правовий нігілізм має не тільки українську природу. Йому притаманний міжнародний характер, що проявляється у взаємовідносинах як між країнами СНД так і держав близького зарубіжжя. Це виражається, насамперед, у багато численних рішеннях, угодах та взаємних обов'язках, які були прийняті у рамках Співдружності колишніх радянських республік, але не виконуються належним чином : Росія, яка порушує такі серйозні міжнародні нормативи щодо прав людини у війні в Україні із своїми фашистськими настроями по відношенню до російських громадян тощо. Ще раз потрібно зазначити, що явище нігілізму надто серйозна загроза суспільного миру і потребує негайного вирішення. За часи історичного розвитку він отримав якісно нові можливості, які раніше були відсутні. Змінилася його природа, причини, канали впливу. Він розповсюдився в усіх сферах життя людей, став всеохоплюючим. У друкованих виданнях це не раз зазначалось словами хаос, «вакханалія». Що ж можна порекомендувати у даному випадку? Явище, про яке йде мова на всіх рівнях державного устрою не має меж, тому й носить назву безмежного, тож боротися із ним традиційними методами – малоефективно та непродуктивно, а тому потрібно ретельно вивчити цю проблему і створити певні екстраординарні заходи. По-перше: за словами відомого вченого: потрібно зробити все, щоб приблизити право до народу, щоб закріпити масову правосвідомість, щоб народ розумів та цінував закони своєї країни, усвідомлював надзвичайну роль їх дотримання, щоб він добровільно виконував свої обов'язки та заборони, лояльно користувався своїми повноваженнями. Право повинно стати фактором життя, мірою реальної поведінки, силою народної душі. По-друге: необхідно удосконалити законодавство, намагатися уникнути подвійного розуміння та тлумачення правової норми, не допускати колізій в праві, які в однаковій мірі прискорюють шлях до нігілізму та невиконання законів. По-третє: необхідно постійно проводити профілактику правопорушень, й, перш за все, злочинів, слідкування за виконанням принципу карантності, але в межах, що не порушують прав і свобод громадянина, закріплен-

ня правопорядку в державі та верховенства закону, державної дисципліни. Українська політична та правова система давно вже повинна бути реформована – тож реформи у цих сферах життя – також необхідний засіб профілактики правового нігілізму та нігілізму в цілому.

Список використаних джерел:

1. Бойко В.П. Правовий нігілізм та форми його прояву у суспільно-му житті. *Юридичний вісник України*. 2004. № 47. С. 14.
2. Макиавелли Н. *Государь* : книга / пер. с англ. Г. Муравьева. Москва, Харвест. 2006. 176 с.
3. *Загальна теорія держави і права* / за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришена. Харків : Право. 2009. 547 с.
4. Бурдоносова М.А. *Взаємозв'язок правового нігілізму та правового ідеалізму, як форм деформації правової свідомості.* / *Держава і право*. 2013. Вип. 62. С. 560.

СЕКЦІЯ 2. ПРАВОВІ ЗАСАДИ БЕЗПЕКОВОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТУ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

*Апаров Андрій Миколайович, д.ю.н., професор,
професор кафедри права та методики викладання правознавства
Сумський державний педагогічний університет
м. Суми*

Для України, як країни з особливим потенціалом та можливостями розвитку сфери транспорту й інфраструктури, сьогодні досить актуальним було та залишається питання перспектив розвитку морської галузі в цілому, окремих її сфер, галузей, напрямків, у зв'язку з чим досить корисним та необхідним видається визначення меж основоположних актуальних питань національного та міжнародного морського права, що надасть змогу внести адекватні і необхідні пропозиції в доктрину правової науки в частині удосконалення змісту та форм правового регулювання у відповідній галузі суспільних відносин, насамперед – у сфері правового регулювання морської галузі з точки зору національних підходів.

Також наголосимо, що неабияку роль у площині порушуваних питань відіграє аспект розгляду та розвитку питань забезпечення постійного діалогу та консультацій влади апарату країни з морським бізнесом. Відповідно, виникає потреба розглянути дані, а також деякі інші питання докладніше з точки зору сучасного стану правового регулювання й наявного досвіду.

Отже, наразі панує певна атмосфера поваги до зусиль, які спрямовуються різноманітними суб'єктами на розвиток сфери морського та річкового транспорту в цілому, сфери будівництва та модернізації інфраструктури морського і річкового транспорту, навігаційно-гідрографічного забезпечення судноплавства, торговельного мореплавства, а також сфери забезпечення безпеки і нагляду на морському та річковому транспорті. Більше того, останні визнаються окремими

напрямами державної політики у галузі транспорту, транспортної інфраструктури й господарства.

У порушеному контексті доречним буде зафіксувати окремі тези, які стосуються національних засад внутрішньої та зовнішньої політики нашої країни.

Зокрема, відповідно до чинного законодавства України основними засадами внутрішньої політики в економічній сфері, що позначені у нормах Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», серед іншого, є розбудова транспортної інфраструктури, підвищення ефективності використання транзитного потенціалу держави, інтеграція транспортних мереж України у міжнародні транспортні коридори. При цьому окремо відзначимо те, що відповідно до чинного Закону України «Про транспорт» від 10 листопада 1994 р. № 232/94-ВР (далі – Закон про транспорт) транспорт визнається однією з найважливіших галузей суспільного виробництва і покликаний задовольняти потреби населення та суспільного виробництва у перевезеннях. Розвиток та вдосконалення транспорту здійснюється відповідно до державних цільових програм з урахуванням його пріоритету й на основі досягнень науково-технічного прогресу та забезпечується державою.

Зазначене дозволяє вести мову про транспорт як окрему сферу господарства, окремий блок інфраструктурних галузей народного господарства. Тому очевидно, що ширина порушеного питання вимагає належних процесів організації та здійснення управлінських процесів у відповідній сфері, у зв'язку з чим слід наголосити на тому, що державне управління у галузі транспорту здійснюють центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту, дорожнього господарства, туризму та інфраструктури, місцеві Ради народних депутатів та інші спеціально уповноважені на те органи відповідно до їх компетенції. Наразі відповідним центральним органом виконавчої влади являється Міністерство інфраструктури України.

Місце та роль транспорту у суспільному виробництві визначає необхідність його пріоритетного розвитку, державної підтримки в задоволенні його потреб у транспортних засобах, матеріально-технічних і паливно-енергетичних ресурсах. Так чи інакше, досягнення відповідних результатів у площині окреслених цілей є перспективним лише у призмі запровадження та розвитку різноманітних форм й змісту співпраці різноманітних суб'єктів відповідної сфери. З цього приводу слід згадати, що відповідно до Національної транспортної стратегії Украї-

ни на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 р. № 430-р, необхідним є вдосконалення правового механізму державно-приватного партнерства, посилення взаємодії між державним та приватним секторами, органами державної влади та місцевого самоврядування. Також зазначається, що такі принципи забезпечать міцну основу сталого розвитку транспортної галузі, створення вільно-конкурентного ринку транспортних послуг тощо.

Так чи інакше, відповідне є можливим лише за умови результативної взаємодії держави в особі органів державної влади і місцевого самоврядування та приватного сектору на основі розробки якісно нових принципів, а також з урахуванням та застосуванням виправданих часом принципів минулого досвіду. Істотним у цьому ключі є досягнення достатності у принципі гармонійного збалансування публічних та приватних інтересів у відповідності до проголошеного країною курсу суспільно-політичної ідеології, забезпечення економічної ефективності проектів, що сприятиме забезпеченню проголошеної в нашій Конституції України та Декларації про державний суверенітет України економічної самостійності, а також на соціальній спрямованості та взаємній відповідальності сторін за взаємно прийняті на себе зобов'язання.

Особливу значимість в рамках поставленого питання відіграватиме забезпечення достатнього рівня інформатизації сфери. Мова йде про те, що розвиток галузі транспорту, інфраструктури транспорту, транспортного господарства можливий за умови створення умов для всебічного обміну інформацією у відповідній сфері на основі проголошеного принципу інформаційної прозорості та відкритості будь-якої інформації, крім випадків, передбачених законодавством України.

Слід окремо зазначити, що станом на сьогодні реалізації та забезпеченню досягненню поставлених цілей, а також позначених вище умов сприяє декілька факторів, а також система вже існуючих окремих механізмів, засобів, інструментів, принципів та гарантій правового регулювання відповідних суспільних відносин, а також система існуючих форм взаємодії влади та приватного сектору економіки. Мова, зокрема, йде про національні напрямки політики (державна регуляторна політика тощо), окремі форми взаємодії з бізнесом (державно-приватне партнерство, робочі групи з питань реформування у сфері морського та річкового транспорту тощо), розвиток різних форм та змісту електронно-цифрових механізмів та систем (електронний кабінет моряка тощо).

На окрему увагу заслуговують також нагальні проблемні питання щодо продовження імплементації норм міжнародних актів в систему національного права України, зокрема поправок Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року тощо.

Актуальним питанням, як свідчать спільні заходи, що проводяться в рамках порушених у цій роботі питань, є також питання необхідності розробки комплексної програми відновлення та розвитку стивідорних компаній. Мова йде, зокрема, про п. 5 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 № 185-V, відповідно до якого стратегічні плани розвитку державних унітарних підприємств та господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, управління корпоративними правами або контроль за діяльністю яких вони здійснюють, та здійснюють контроль за їх виконанням затверджуються уповноваженими органами управління відповідно до покладених на них завдань. Відповідно, наразі у сфері управління Міністерства інфраструктури України знаходяться декілька стивідорних компаній, які мають затвержені в установленому порядку стратегічні плани розвитку на середньострокову перспективу. Питання розвитку відповідної діяльності на сьогодні залишається відкритим в різних напрямках.

Окрема та особливо значима площина відведена питанням стосовно вжиття заходів з ратифікації Конвенції 2006 року про працю в морському судноплаванні в частині прискорення організації підготовки законопроектів, необхідних для повторного погодження з органами виконавчої влади, організаціями роботодавців та профспілками моряків. Наразі, окремі з таких розроблені у розрізі норм Конвенції Міжнародної організації праці 2006 року про працю в морському судноплаванні, з поправками та направлені на погодження до заінтересованих органів, представників всеукраїнських профспілок, їх об'єднань та всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців.

Отже, узагальнюючи все зазначене, слід прийти до висновку у тому, що навіть самі по-собі окреслення й деталізація меж ключових актуальних питань національного й міжнародного морського права для України надасть змогу внести адекватні та необхідні пропозиції в доктрину правової науки в частині удосконалення змісту та форм правового регулювання у відповідній галузі суспільних відносин, насамперед – у сфері правового регулювання морської галузі з точки зору національних підходів.

Список використаних джерел:

1. Господарське право України: навчальний посібник з основ теорії, практики та проблематики навчальної дисципліни (ключові пояснення, тлумачення, рекомендації) / А.М. Апаров, О.М. Онищенко. Київ.: Видавничий дім «Кий», 2022. 528 с.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ БЕЗПЕЦІ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

*Головкін Богдан Миколайович, д.ю.н., професор,
головний науковий співробітник сектору дослідження
проблем злочинності та її причин Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса,
член-кореспондент НАПрН України, м. Харків*

За десять місяців 2022 року на підконтрольних Україні територіях у дорожньо-транспортних подіях загинуло 2161 особа (або мінус 18 % порівняно з аналогічним періодом минулого року), крім того, травмовано 18 261 осіб (мінус 28 %). Водночас, за даними Державної патрульної служби на 25% збільшилася кількість загиблих пішоходів. В середньому щодоби в аваріях на дорогах гине десять людей [1]. Водночас, як зазначає В.С. Батиргарєєва: «Патрульна поліція перестала виїжджати для документування дорожньо-транспортних пригод, що сталися без потерпілих, оскільки у правоохоронців з'явилися більш нагальні справи – забезпечувати правопорядок на вулицях міста. Тому водіям, що потрапили в ДТП без потерпілих, пропонувалося самостійно вирішувати проблему, не перешкоджаючи рух іншим учасникам» [2, с. 8-9].

В умовах повномасштабної війни перед Україною постали нові виклики у сфері управління транспортом та забезпечення безпеки дорожнього руху і одночасно загострилися давні проблеми, що накопичувалися роками. Серед останніх слід вказати такі: безконтрольне ввезення за шахрайськими схемами мільйонів вживаних автомобілів в поганому технічному стані, що використовуються для перевезень пасажирів і вантажів; системна корупція в діяльності органів державного нагляду (контролю) за безпекою дорожнього руху і пов'язаний з цим низький рівень підготовки водіїв моторизованих транспортних засобів; усталені традиції перевищення швидкісного режиму та порушення правил маневрування; поспішно введені в експлуатацію швид-

кісні автотраси, що проходять через населені пункти і дезорієнтують водіїв, які звикли користуватися в цілому занедбаною дорожньою інфраструктурою; незадовільний стан автомобільних доріг місцевого значення; велика інтенсивність руху автомобілів та пішоходів у перенаселених містах в години пік, що провокує конфлікти і масові порушення правил дорожнього руху; недосконале інженерне облаштування доріг загальнодержавного і місцевого значення, що не сприяє зниженню рівня аварійності, травматизму і смертності; безвідповідальне ставлення учасників дорожнього руху до дотримання правил безпеки руху на дорогах.

Новими викликами під час війни стали такі: відімкнення системи автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху в перших чотири місяці війни, а також не здійснення заходів вимірювання швидкості руху автомобілів за допомогою приладів «ТгуСАМ»; тимчасова переорієнтація Патрульної поліції на виконання завдань, не пов'язаних із забезпеченням безпеки дорожнього руху; перевищення дозволених швидкісних режимів через обмежене використання системи моніторингу швидкості руху на основних автошляхах країни; велика кількість стихійних блокпостів та інших фортифікаційних споруд на дорогах загальнодержавного і місцевого значення, що перешкоджають нормальному руху автотранспорту; відсутність дорожніх знаків, пошкоджене дорожнє покриття на деокупованих і прифронтових територіях, зруйновані мости і дорожні розв'язки; екстремальні умови руху транспорту в зоні бойових дій і на прилеглий території, у тому числі водіння без правил, під артилерійськими і авіаційними обстрілами; самовільна евакуація населення з окупованих територій в умовах смертельної небезпеки; перевтома, хронічний стрес, збільшення часу слідування до пункту призначення; одночасне використання автомобільних доріг загального користування для руху комерційного транспорту, приватного транспорту, перевезення гуманітарних вантажів, переміщення колон військової техніки, транспортних засобів тилового забезпечення і спеціального моторизованого транспорту для військовослужбовців; зростання рівня нетверезого водіння серед особового складу військових формувань; інтенсивна віктимізація пішоходів в період примусового знеструмлення населених пунктів, а також віктимізація учасників дорожнього руху із числа тимчасово переміщених осіб, які погано орієнтуються на місцевості і поводяться непередбачувано.

Серед зазначених викликів безпеці дорожнього руху в умовах війни зупинимося на змінах в поведінці учасників дорожнього руху, зокрема для водіїв йдеться про нетверезе і розсіяне керування транспортними засобами, а для пішоходів - про зростання рівня віктимності. Віктимність розуміється як підвищена вразливість пішоходів перед дорожньо-транспортними пригодами в темну пору доби під час примусового знеструмлення населених пунктів [3, с. 8].

В останні місці війни загострилася проблема керування ТЗ особливим складом військових формувань в стані алкогольного і наркотичного сп'яніння, що створює аварійні ситуації і призводить до зростання дорожньо-транспортного травматизму і смертності. Під впливом психоактивних речовин водії вдаються до агресивного водіння, засліплюють зустрічний транспорт, грубо порушують правила маневрування, допускають виїзд на зустрічну смугу, перешкоджають обгонам, що призводить до перекидання ТЗ, лобових і бокових зіткнення, наїздів на пішоходів. Розсіяне водіння полягає у відволіканні на мобільні пристрої, зокрема на телефонні дзвінки, написання швидких повідомлень в месенжерах, відстеження новин про повітряні тривоги та обстріли, розглядування колон військової техніки, фотографування під час руху зруйнованих бойовими діями населених пунктів та ін.

Стосовно пішоходів намітилася тенденція масового недотримання вимог безпеки під час вимкнення освітлення вулично-дорожньої мережі, зокрема невикористання світловідбивальних елементів, перехід дороги, перехресть в неустановлених місцях, раптова поява пішоходів на проїжджій частині і в місцях з обмеженою видимістю для водіїв, використання навушників і розмови по телефонах, помилковий розрахунок пріоритетного переходу дороги та ін.

Список використаних джерел:

1. *Безпека дорожнього руху в Україні під час війни: перемоги та нові виклики: експертна дискусія.* URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3611341-bezpeka-doroznogo-ruhu-peremogi-ta-novi-vikliki-v-umovah-vijni.html>

2. *Батургарєєва В.С. Дорожній рух у прифронтовому регіоні: виклики воєнного стану. Безпека дорожнього руху в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науковопрактичної онлайн-конференції (м. Кривий Ріг, 27 травня 2022 року).* Кривий Ріг, 2022. С. 8-11.

3. *Головкін Б.М. Віктимність як основна категорія віктимології. Журнал східноєвропейського права. 2015. № 20. С. 6-13.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2015_20_3

КОНЦЕПЦІЯ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

*Борисова Олеся Олегівна, к.ю.н.,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

Безпека – це стан, коли кому-небудь, чому-небудь ніщо не загрожує [1, с. 137]. Лінгвістичне визначення терміна «безпека» (лат. *securitas* – без турботи, страху) поєднує в собі свободу чи захист від небезпеки, а також заходи, вжиті для гарантування безпеки (країни, особи, спільноти).

Основи філософського підходу до теорії безпеки людини / особи закладені ще Сократом. У його вченні про добродетельність людина розглядається як головна дійова особа буття, а вічний пошук і пізнання істини мають вести її до морального вдосконалення і свідомого ставлення до життя. Також є версія, що «сократівська формула» цінності людини та обов'язку держави забезпечити їй щасливе й повне життя, лягла в основу статті 3 Конституції України [2, с. 49].

Платон, аналізуючи питання походження держави, досліджує співвідношення особистого, громадського і державного. На його думку, держава створюється, щоб забезпечити безпеку суспільства та осіб, і є результатом нездатності людини жити самотійно. Держава, на думку Платона, є наслідком соціальної потреби розумної людини в справедливості, а справедливість – це гарант безпеки, яка є вищим благом для людей [3].

Ця «тріада» визначена Платоном ще у III–IV столітті до нашої ери – людина – суспільство (громада) – держава, взаємодія її елементів та їх зв'язок – лишається актуальною і в наш час, становлячи фундаментальну конструкцію, до якої треба буде звертатись, під час розроблення концепції безпеки людини / особи.

Про подібні три елементи у своїй роботі висловлюється також А. Копуловський, який пише: «Поняття «національної безпеки» тісно пов'язане з усіма формами, напрямками і виявами взаємодії в системі «природа – людина – суспільство» та має такі три взаємозалежні рівні: безпека людини (громадянина), безпека суспільства та безпека держави.

Діалектична єдність цих складників зумовлена нерозривністю процесу функціонування і розвитку людини, суспільства, держави в просторі та часі [4, с. 50].

На думку С. Шкарлета, категорія «безпека» в слов'янському суспільстві з'явилася в середині XV ст. як реакція на загарбницькі посягання Золотої Орди. У XVII ст. це поняття вже зараховують до державних і загальнонаціональних. У серпні 1881 р. в царській Росії затверджено Положення про заходи щодо охорони державного порядку і громадського спокою, де вперше визначено поняття громадської безпеки [5, с. 8].

В одній зі своїх робіт Володимир Павлович Тихий наводить дуже цікавий та цінний етимологічний аналіз слова «безпека». Автор зазначає таке: «слово «безпека» складається з прийменника *bez* і основи іменника *peka*, пов'язаного з дієсловом *pekti*, українське – «пекти».

Прийменник «без» загальнослов'янського індоєвропейського характеру. Вихідне, початкове значення, за одними джерелами, – «поза», за іншими – за відсутності – «крім».

Слово «пека» походить від слова «пек», яке запозичене з голландської мови – *pek* («смола»). Старослов'янською «*пъкъ*, *пъкъль* – смола; *пекло*». Згідно з догмами християнства грішники киплять у пеклі в смолі, горять у вічному вогні, через що в народній етимології слово «пекло» пов'язують зі словом «пекти». Пекло – найнебезпечніше місце. Етимологія безпеки пов'язана з міфом про Пека. Пек – це слов'янський бог пекла. У давньоукраїнській міфології «пек» – бог пекла, а також війни, кривавих бійок, кровопролиття та всілякої біди. Син Чорнобога і Марі. Згідно з повір'ям кровожерний, страхітливий, підступний, нещадний, але лякливий, надто боявся Чура (звідси давнє прислів'я «Чур тобі, Пек»). Спровадити до пекла – заподіяти кому-небудь смерть» [6, с. 32].

Концепція безпеки особи кілька десятиліть формувалась в інституціях ООН і остаточно окреслилась 10 вересня 2012 року. У цей день ухвалена резолюція Генеральної Асамблеї 66/290, в якій поняття «безпека людини» визначається як «підхід для надання державам-членам допомоги із виявлення та вирішення масштабних та міждисциплінарних проблем, що стосуються виживання, засобів для існування та гідності їх народів». На рівні міжнародних інституцій установлено, що безпека людини належить до внутрішньої компетенції держав, а роль міжнародного співтовариства полягає в тому, щоб надавати допомогу в реалізації певних програм і налагодженні співробітництва для її забезпечення, що сприятиме безпеці держав і світу загалом.

У доповіді «Програми ООН з розвитку» (ПРООН 1994) виокремлено сім елементів безпеки особи: 1) економічна безпека 2) продовольча безпека; 3) охорона здоров'я; 4) екологічна безпека; 5) особиста безпека; 6) громадська безпека; 7) політична безпека [7, с. 56].

Ця концепція наголошує, що за поліпшення людського добробуту відповідають і держави, і міжнародні та громадські організації, і місцеві громади. У монографії українських науковців «Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз» автори зазначають: «Механізмами людської безпеки вважають створення політичних, суспільних, екологічних, воєнних і культурних систем, які в сукупності забезпечують людям умови для виживання, існування і збереження людської гідності. Водночас формування людської безпеки неможливе без відповідального ставлення людей до свого життя та особистого розвитку. Люди повинні бути спроможними піклуватися самі про себе: мати можливість задовольняти свої найбільш значущі потреби і заробляти на життя, робити внесок у розвиток самих себе, своїх спільнот, країн і світу загалом. Людська безпека доповнює державну безпеку, розширює права людини і зміцнює людський розвиток» [8, с. 73].

Вертаючись у вітчизняне правове поле та взявши у фокус уваги питання співвідношення «безпеки людини» і «безпеки держави», на думку авторки цієї статті, взаємозв'язок цих категорій можна визнати ілюстрацією до другого закону діалектики – єдності та боротьби протилежностей, таким чином погоджуючись з ідеєю, яку у своїй статті «Національна та міжнародна безпека в контексті захисту прав людини в умовах сьогодення» висловив Тітко Е.В. [9].

Адже безпека людини значно залежить і від самої держави, і від стану, в якому держава, як організація політичної влади, перебуває. На якомусь рівні і в певний час потреби безпеки людини і держави збігаються, наприклад, коли йдеться про загрозу війни. Але є багато інших рівнів і контекстів, у яких держава може стати не гарантом безпеки, а джерелом небезпеки, якщо, наприклад, незаконно обмежить права і свободи людини, не компенсує збитки, нанесені особі, не виконає своїх зобов'язань, перед громадянином.

Так само і людина може створити ризики для безпеки держави, у випадках, якщо йдеться про шпигунство, корупцію, сепаратизм, тероризм. Людина (громадянин України) може подати позов проти держави в Європейський суд з прав людини, а це означає, що держави порушують права людей, попри всі проголошені і прописані принципи, цінності та офіційну роль «гаранта безпеки людини». Отже, держава може стати джерелом небезпеки для людини, на жаль, такі випадки не можна виключити. Тому питання визначення та формування в нашій державі окремої концепції безпеки людини є актуальними та потребують уваги в подальшому.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови: в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні / редкол.: І.К. Білодід (голова) та ін.. Київ : Наук. думка, 1970-1980. Т. 1 : А-В / ред. тому: П.Й. Горещький та ін. 1970. XXVII, 799 с.
2. Ванджурак Р.В. Сократ й українська юриспруденція: передумови, сучасний вплив і майбутнє. Філософські та методологічні проблеми права. 2021. № 1 (21). С. 47–52. URL: <https://doi.org/10.33270/02212101.47>
3. Платон. Полное собрание сочинений в одном томе. К. : ЦУЛ, 2020. 311 с.
4. Капуловський А.В. Забезпечення безпеки особистості як дієвий механізм реагування на загрози національній безпеці. Механізми публічного управління. 2014. № 8 (10). С. 48-55.
5. Шкарлет С.М. Еволюція категорії «безпека» в науковому та економічному середовищі. Формування ринкових відносин. 2007. № 6. С. 7-12.
6. Тихий В.П. Безпека людини: поняття, правове забезпечення, значення, види. Вісник Національної академії правових наук України. 2016. № 2 (85). С. 31-46.
7. Дем'яненко А.А. Аналітичне забезпечення оцінювання безпеки людського розвитку: дис. док-ра ... філософії: 051 / ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Харків 2020. 360 с.
8. Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз: монографія / Л.С. Шевченко, О.А. Гриценко, Т.М. Камінська та ін. / за ред. д.е.н., проф. Л.С. Шевченко. Харків : Право, 2010. 448 с.
9. Тітко Е.В. Національна та міжнародна безпека в контексті захисту прав людини в умовах сьогодення. Філософські та методологічні проблеми права. 2016. № 2 (12). С. 126-138.

ІНФОРМАЦІЙНІ ВПЛИВИ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНИЙ БЕЗПЕЦІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЇМ

*Нетеса Наталія Володимирівна, к.ю.н.,
вчений секретар Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса
НАПрН України, м. Харків*

Повномасштабна військова агресія РФ проти України має своєю невід'ємною складовою потужну інформаційну війну, яка спрямована на ураження національної свідомості українців шляхом формування викривленої оцінки реальних подій (починаючи ще з 2014 року), що, за задумом агресора, має сформувані негативне ставлення не лише наших громадян, а й світової спільноти до української влади та Збройних Сил України. При цьому більшість інформаційних операцій вчиняються супротивником із використанням можливостей кіберпростору та медіапростору, що дозволяє досягати бажаного ефекту у найкоротший термін та з найменшими витратами. Особливе місце тут належить такій складовій сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій, як соціальні мережі та месенджери. Постійне збільшення їх кількості, а також їх інтегрованість з іншими соціальними сервісами повсякденного користування у поєднанні зі специфікою функціонування всесвітньої мережі Інтернет сприяють швидкій та ефективній реалізації бажаної мети – провокування панічних настроїв у суспільстві, загострення і дестабілізація суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації в Україні, інспірування ідей сепаратизму, екстремізму та тероризму тощо.

Слід зазначити, що поширення негативних інформаційних впливів включає широкий арсенал заходів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації та деструктивної пропаганди. Саме тому однією зі стратегічних цілей в Стратегії інформаційної безпеки вказано на «протидію дезінформації та інформаційним операціям, насамперед держави-агресора, спрямованим, серед іншого, на ліквідацію незалежності України, повалення конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання національної, міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі та ненависті, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини» [4].

Щодо видів інформаційних впливів, то у науковій літературі зазвичай їх поділяють на дві групи – інформаційно-технічні та інформаційно-психологічні [2, с. 1; 5, с. 227]. В цілому погоджуючись з таким підходом, вважаємо, що агресія рф проти України в інформаційному просторі може бути представлена у таких двох основних стратегічних напрямках: 1) інформаційно-технологічний вплив, що зазвичай полягає у здійсненні кібератак на інформаційні ресурси та системи з тим, щоб паралізувати їх роботу з метою або розвідки (коли збирається потрібна інформація), або ж блокування доступу до відповідних баз даних, розміщення деструктивного контенту; а також 2) інформаційно-психологічний вплив, що переважно реалізується за допомогою соціальних мереж та месенджерів, а також можливостей медіасфери.

Цілком очевидно, що деструктивна пропаганда та дезінформація якраз є прикладом інформаційно-психологічного впливу, за якого відбувається маніпулювання думкою конкретних осіб, їх груп чи навіть спільнот. І тут чи не найголовнішу роль відіграють саме соціальні мережі та месенджер-канали, які об'єднують багатотисячну аудиторію підписників, що дозволяє ефективно поширювати інформацію з деструктивним контентом, яка викликає бурхливе обговорення порушених питань серед їх учасників, провокує панічні настрої, загострює соціальні протиріччя, викривляє погляди на перебіг бойових дій на окремих територіях України. Так само важливе місце у просуванні пропагандистських ідей антиукраїнського характеру у мережі Інтернет та медійному середовищі займають PR-агентства та рекламні агенції, спеціально створені блог-платформи та інформаційні майданчики. Це зайвий раз підтверджує, що протидія як інформаційно-технологічному, так й інформаційно-психологічному впливу наразі є надзвичайно актуальною, в тому числі й засобами кримінального права.

Якщо проаналізувати чинний Кримінальний кодекс України, то можна дійти висновку, що він не містить необхідного потенціалу для кримінально-правового реагування на суспільно небезпечні прояви інформаційного впливу в умовах воєнного часу. Так, якщо говорити про кримінально карані посягання, що пов'язані з інформаційно-технологічним впливом, то вони здебільшого обмежуються розділом XVI КК «Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку». Щодо посягань, поєднаних з інформаційно-психологічним впливом, то це, зокрема, публічні заклики до повалення конституційного ладу або захоплення дер-

жавної влади (ст. 109 КК); публічні заклики до посягань на територіальну цілісність України (ст. 110 КК); певні форми колабораційної діяльності (в частині публічного заперечення здійснення збройної агресії проти України та публічних закликів до різного роду співпраці з окупаційною владою (ч. 1 ст. 111¹ КК), а також освітній колабораціонізм в частині пропаганди подібних форм співпраці з державою-агресором (ч. 3 ст. 111¹ КК)); пропаганда війни (ст. 436 КК); виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України та глорифікації її учасників (ст. 436² КК), публічні заклики до геноциду (ч. 2 ст. 442 КК) та деякі ін.

Крім того, враховуючи те, що дезінформаційні кампанії визнані на рівні Стратегії інформаційної безпеки глобальними викликами та загрозами інформаційній безпеці, а серед завдань із реалізації цілей цієї Стратегії вказано на посилення відповідальності за поширення недостовірної інформації [4], вважаємо за необхідне підтримати висловлену у літературі думку про те, що наразі назріла гостра потреба у прийнятті Закону України «Про протидію дезінформації» та запровадженні кримінальної відповідальності за систематичне умисне поширення дезінформації [3, с. 235] принаймні з питань, що стосуються національної безпеки, територіальної цілісності, суверенітету й обороноздатності нашої країни, права українського народу на самовизначення та ін. [1, с. 11].

Список використаних джерел:

1. Батургарєєва В.С. Модернізація кримінально-правової охорони інформаційного простору України. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. / редкол. : В.С. Батургарєєва та ін. Харків: Право, 2022. Вип. 43. С. 11-23.

2. Жарков Я.М., Компанцева Л.М., Остроухов В.В., Петрик В.М., Присяжнюк М.М., Скуліш Є.Д. Історія інформаційно-психологічного протиборства: підруч. / за заг. ред. Є.Д. Скуліша. Київ: Наук. вид. відділ НА СБ України, 2012. 212 с.

3. Павленко Т.А. Інформаційна безпека та протидія дезінформації в умовах збройної агресії рф проти України. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конференції, м. Харків, 12 трав. 2022 р. / [редкол.: Л. М. Демидова (голов. ред.) та ін.]; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В.В. Сташиса НАПрН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; громад. організація «Всеукраїнська асоціація кримінального права». Харків: Право, 2022. С. 233-235.

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28 грудня 2021 року №685/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>.

5. Храмов О.М. Інформаційна війна та протидія їй кримінально-правовими та кримінологічними засобами. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конференції, м. Харків, 12 трав. 2022 р. / [редкол.: Л. М. Демидова (голов. ред.) та ін.]; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; громад. організація «Всеукраїнська асоціація кримінального права». Харків: Право, 2022. С. 226-232.

НЕОБХІДНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Панова Світлана Василівна,

*молодший науковий співробітник відділу
кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України, м. Харків*

Війна в Україні показала, що ситуація з безпекою в сфері дорожнього руху, попри зниження спочатку інтервенції, залишається вкрай незадовільною і потребує суттєвого регулювання як на державному так і місцевому рівнях.

За 10 місяців 2022 р. найбільша кількість аварій з жертвами фіксується у Львівській області – 1458 за 10 місяців цього року. Це 10% від загальної кількості ДТП з постраждалими в країні, проте все ще менше за кількість зіткнень торік. На другому місці опинилася Дніпропетровська область – 1354 ДТП з постраждалими. Це на 22% менше, аніж за відповідний період у 2021. Київ замикає топ антирейтингу з показником 1130 ДТП з постраждалими. Це на 35% менше, ніж минулого року. [1]

Регіональна безпека – це такий стан співробітництва, відносин між людьми того чи іншого регіону, за якого забезпечується соціально-політична стабільність у регіоні, здійснюється успішна протидія вій-

ськовим небезпекам і загрозам ззовні всередині нього [2]. Беручи до уваги якої шкоди завдають ДТП, і які, в першу чергу людські втрати несе українське суспільство, можна стверджувати про необхідність якнайшвидшого запровадження існуючого стратегічного планування в сфері безпеки дорожнього руху.

На відмінність показників негативних наслідків від ДТП в різних областях України впливають безліч факторів: від географічного розташування до прийнятих програм по забезпеченню безпеки дорожнього руху та виконання означеного в них. Для реалізації спільних інтересів територіальних громад обираються районні та обласні ради, які розпоряджаються об'єктами спільної власності територіальних громад, затверджують районні та обласні бюджети і плани соціально-економічного розвитку відповідних територій. Функції виконавчих органів районних та обласних рад виконують, відповідно, районні та обласні державні адміністрації. Різність планової регіональної документації, бюджетних можливостей та якості реалізації запланованого прослідковується. Суттєва різність периферійних районів, які за останні роки мають тенденції до «відірваності» від агломерацій та великих міст-мільйонників і потребує відмінних підходів у плануванні та впровадженні програм щодо безпеки дорожнього руху.

Не дивлячись на значний економічний та фінансовий потенціал, що концентрується на таких територіях, агломерації та великі міста мають ряд проблем, розв'язання яких потребує втручання держави: неефективне транспортне сполучення, високе навантаження на мережу інженерних комунікацій, незбалансованість темпів забудови житлових і соціальних об'єктів, загострення екологічної ситуації. Крім того, наявна інфраструктура в агломераціях не відповідає сучасним потребам обсягу м'ягких міграцій [3].

Основною метою Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року (Постанова КМУ від 21 жовтня 2020 р. № 1360-р) (далі – Стратегія) є зниження рівня смертності внаслідок дорожньо-транспортних пригод щонайменше на 30 відсотків до 2024 року, зниження ступеня тяжкості наслідків дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП) для учасників дорожнього руху та зменшення соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортного травматизму, а також запровадження ефективної системи управління безпекою дорожнього руху для забезпечення захисту життя та здоров'я населення.

Наразі, маємо констатувати, що державне регулювання не має конструктивного вагомого впливу на безпеку дорожнього руху. Тому, на наш погляд, забезпечення безпеки у переміщенні автошляхами потребує нових, системних підходів починаючи з впровадження механізмів відповідності місцевих програм з означеним Стратегією. Створення ефективної системи управління за цими процесами у поєднанні з суспільним контролем дозволить досягти введенню моніторингу результатів дієвості регіональних заходів та політик спрямованих на поліпшення ситуації з безпекою у сфері дорожнього руху.

Тому в даному питанні не можна не погодитися з Г. Мамкою, який зазначає, що «в Україні потрібно розробити і починати втілювати на всіх рівнях нову Стратегію підвищення безпеки дорожнього руху. Така Стратегія має бути розроблена і на місцях, для кожної області, з урахуванням усіх особливостей регіону. Очевидно, та стратегія, яка була затверджена урядом у 2020 р. і мала на меті суттєве зниження рівня смертності внаслідок ДТП, заявлених показників не досягла. І хоч термін реалізації чинної Стратегії триває до 2024 р., її вже наразі необхідно адаптувати до умов, що виникли через війну, а ключові безпекові показники реалізовувати не на словах, а на ділі» [4].

Список використаних джерел:

1. На 28% скоротилась кількість ДТП з постраждалими у 2022 р. *GWARAMEDIA*. URL.: <https://gwaramedia.com/na-28-skorotilas-kilkist-dtp-z-postrazhdalimi-u-2022/>
2. Коваленко А.В. *Поняття кримінологічної безпеки та підходи до класифікації її рівнів. Право і суспільство. № 1 частина 2/2019. 148-153 с. С. 151.*
3. *Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки* URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
4. Григорій Мамка. *ДТП повертаються. Чому трагедії на дорогах нас нічому не навчають. Юридична Газета. 10 червня 2022.* URL.: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/transportne-pravo/dtp-pover-ta-yu-tsya-chomu-tragediyi-na-dorogah-nas-nichomu-ne-navchayut.html>

ЛІСАБОНСЬКИЙ ДОГОВІР: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

*Волик Леся Василівна, студентка 1 курсу
магістратури факультету № 1
Навчально-науковий інститут права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник: Юрченко Микола Миколайович,
к.політ.н., доцент, завідувач кафедри
конституційного та міжнародного права,
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

У 2004 році був розроблений Договір про запровадження Конституції для Європи.[1] Метою його прийняття було підвищення ефективності функціонування інституцій Союзу завдяки більшій прозорості, залученню громадян до процесу вироблення рішення, а також запровадженню нових форм законодавчих актів. Цієї мети не вдалося досягти, оскільки негативні результати референдумів у Франції та Нідерландах означали припинення процесу його ратифікації. Тому проблема законодавчого забезпечення шляхів розвитку ЄС залишилася нерозв'язаною.

13 грудня 2007 року був підписаний Лісабонський договір. Ним було внесено зміни до Договору про Європейський Союз та Договору про запровадження Європейського Співтовариства. Цей договір став своєрідним виходом із конституційної кризи в ЄС. [2]

Лісабонський договір є результатом оптимізованої інституційної рівноваги між великими й малими державами-членами, наднаціональними й міжурядовими чинниками, що об'єктивно надає змогу розширеному Європейському Союзу функціонувати більш узгоджено та ефективно в межах реалізації спільної політики на міжнародній арені.

Договір реформування або Лісабонська угода – нова базова угода щодо принципів функціонування Європейського Союзу. Офіційно іменується Лісабонська угода про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоду про заснування Європейської Спільноти.

Офіційне підписання Лісабонської Угоди відбулося 13 грудня 2007 року, після чого документ підлягав ратифікації національними парламентами 27 держав Євросоюзу. Станом на 13 листопада 2009 року

Угоду затвердили всі 27 країн ЄС. Угода набрала чинності 1 грудня 2009 року.

Лісабонський договір вніс зміни до Договору про Європейський Союз та до Договору про заснування Європейської спільноти. Він є останнім у низці договорів, що оновлюють та консолідують законодавчу базу ЄС. Раніше Європейська Спільнота та Європейський Союз мали різні статuti й використовували різні правила ухвалення рішень. Лісабонський договір припинив існування такої подвійної системи й надає Європейському Союзу юридичного статусу. Це покращило здатність ЄС діяти, особливо у питаннях зовнішніх відносин. Лісабонський договір дозволяє Європейському Союзу бути ефективнішим, узгодженішим та переконливішим у його відносинах з рештою світу.

Лісабонський Договір складається з двох частин:

- Договір про Європейський Союз,
- Договір про функціонування Європейського Союзу.

Договір про Європейський Союз визначає загальні положення, що стосуються Європейського Союзу. У ньому також викладені загальні положення із зовнішніх зв'язків ЄС. Договір про функціонування Європейського Союзу встановлює конкретні цілі політики ЄС, співпрацю з третіми країнами та гуманітарну допомогу.

Заступник міністра закордонних справ України Костянтин Єлисеєв зазначив, що якщо говорити про перспективи, які відкриває Лісабонський договір перед Україною. То вагомості, з точки зору України, додає договору стаття, яка чітко передбачає можливість для будь-якої європейської країни у перспективі набути членства в Євросоюзі за умови відповідності загальнообов'язковим критеріям. [3] Тому є знаковим, що в цій угоді не відтворено позицій деяких країн-членів і не зафіксовано принципу абсорбційної здатності, тобто «перетравлення» нових країн-членів.

Слід відзначити, що після набуття чинності Лісабонським договором Євросоюз отримав міжнародну правосуб'єктність, тобто діє фактично на рівні держави – має право укладати договори, бути членом певних міжнародних організацій.

Лісабонський договір посилює роль Європарламенту, оскільки так історично склалося, що Європарламент є найактуальнішим і послідовним прибічником інтеграції України до ЄС. Тому шанси на просування інтересів України всередині Євросоюзу значно зростають. Це дає змогу навіть у разі наявності скептичних настроїв щодо України просувати певні важливі для нашої країни рішення.

Голова Комітету з питань інтеграції України до ЄС Іванна Климпуш-Цинцадзе провела зустріч із Генеральним секретарем Європарламенту Клаусом Велле, під час якої Іванна Климпуш-Цинцадзе зауважила, що для України зараз вкрай важливо виконати ті вимоги, які допоможуть перейти до наступного етапу євроінтеграції – початку переговорів про членство в ЄС: «Для нас зараз дуже важливо виконати умови, які Україні були висунуті разом з наданням кандидатського статусу сім пунктів). Деякі з них вимагають додаткового тлумачення, що саме мав на увазі Європейський Союз, як ми це розуміємо і як збираємось виконувати». Голова Комітету переконана, що всі деталі і нюанси цих вимог є важливими, тому корисним було б отримати фідбек від європейської сторони із детальним роз'ясненням щодо цих семи пунктів. [3]

А щодо Комітету, то Іванна Климпуш-Цинцадзе зазначила що необхідно посилювати його секретаріат – збільшувати кількість людей, які будуть здійснювати експертизу законопроектів щодо їхньої відповідності праву ЄС». Наразі у секретаріаті Комітету, за словами голови, працює лише 11 людей, 8 з яких задіяні у експертизі законопроектів. Цього, на її думку, вкрай недостатньо, бо Комітет має готувати висновки до законопроектів і перед першим, і перед другим читанням у Парламенті. Відтак – збільшення кількісного складу секретаріату є необхідним на даному етапі. Голова Комітету впевнена, що допомога донорів у цьому питанні, через проекти технічної допомоги, важлива, але Україна має піклуватися про нарощування інституційної спроможність саме на рівні держслужбовців. [3]

Набуття чинності Лісабонським договором матиме суттєвий вплив на відносини Європейського Союзу з Україною. Точніше, на спосіб реалізації цих відносин: змінюється сам порядок організації двостороннього діалогу.

Він стає зручнішим та ефективнішим і для ЄС, і для українських партнерів. Ця трансформація є насамперед наслідком зміни статусу Представництва Європейської Комісії в Україні: після набуття чинності Лісабонським договором місія перетворилася на Представництво Європейського Союзу. Віднині саме воно є центром комунікації українських структур та інституцій з Європейським Союзом у Києві. Його повноваження, як і повноваження таких представництв в інших країнах, стали значно більшими.

Представництво Європейського Союзу в Україні стає частиною Європейської служби зовнішньої дії. До неї переходять відповідні функції, що їх раніше виконувало ротаційне Головування ЄС: тоді

країна, яка протягом півріччя головувала в ЄС, представляла його на міжнародній арені та у діалозі з третіми країнами. [4] Конкретно в Україні ці функції виконувало посольство відповідної держави-голови ЄС. Тепер комунікаторами для українських партнерів будуть одні й ті самі люди за однією й тією самою адресою. Відповідно, таким чином значно підвищується послідовність та ефективність політичного діалогу.

Разом із набуттям нових повноважень Представництво Європейського Союзу залишає за собою й ті, які перебувають у компетенції Європейської Комісії й також мають стосунок до відносин ЄС та України. Проте і працівники, що належать до ЄСЗД, і працівники Єврокомісії будуть підпорядковуватися Голові Представництва Європейського Союзу в Україні.

Можна зробити висновок, що Лісабонський договір надає нові можливості для розбудови в Україні демократичного суспільства, обумовленого сучасними реаліями та вимогами об'єктивних суспільно економічних і політичних законів розвитку. В сучасному глобалізованому суспільстві, найбільшу вигоду отримують саме ті країни, які об'єднують свої зусилля заради досягнення спільних інтересів та високих показників розвитку.

Отже, вступ до ЄС надасть Україні можливість остаточно перетворитися на стабільну державу, що володіє незаперечними перспективами на майбутнє. В результаті цього Україна зможе отримати переваги в економічних та політичних зв'язках її залученням до співтовариства, яке активно та успішно акумулює досвід усіх своїх членів з метою досягнення надійної колективної міжнародної безпеки, ефективного використання ресурсів та потенціалу країн в економічній і фінансовій сферах.

Список використаних джерел:

1. Договір про створення Конституції для Європи // *Офіційний вісник. Серія С. 2004. Вип. 47. № 310. С. 1-474.*

2. Лісабонський договір про внесення змін до Договору про Європейський Союз та Договору про заснування Європейського Співтовариства // *Офіційний вісник. Серія С. 2007. Вип. 50. № 306. С. 1-271.*

3. Ухваленням Лісабонського договору ЄС довів свою життєздатність. – http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=1791.

4. Голова Комітету з питань інтеграції України до ЄС Іванна Климпуш-Цинцадзе провела зустріч із Генеральним секретарем Європарламенту Клаусом Велле, Інформаційне управління, Опубліковано

22 вересня 2022 року. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/228276.html>

5. Мовчан Ю. Лісабонський договір – новий етап європейського конституціоналізму // Віче. 2008. № 24. С. 11-14.

СТАН ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

*Колесник Олександр Юрійович, студент 1 курсу магістратури спеціальності 081 Право Факультет №1 ННІПтК Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса
Науковий керівник: Львова Єлизавета Олегівна, д.ю.н., доцент, професор кафедри конституційного та міжнародного права Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса*

На шляху інтеграції у Європейський Союз перед Україною постає безліч проблем та небезпек. Вони виникають абсолютно в усіх сферах діяльності держави. На сьогоднішній день ми маємо велику прірву між Україною та Європейським Союзом у фінансовій, економічній, екологічній, соціальній та оборонній сферах. Мені здалося цікавим розглянути питання інтеграції України в сферу забезпечення охорони здоров'я Європейського Союзу.

Здоров'я населення – це запорука успішного майбутнього держави, а також щасливого майбутнього наступних поколінь. А отже, реформування галузі охорони здоров'я до стандартів найбільш успішних країн ЄС є не просто черговою вимогою щодо інтеграції в союз, а основним завданням держави. Рівень розвитку галузі охорони здоров'я в країнах Європейського Союзу є доволі високим. Про це ми можемо судити зі статистичних досліджень різних вчених. Статистика смертності, якість життя, а також рівень надання медичної допомоги вигідно відрізняються на користь Європейського Союзу.

Життя та здоров'я населення згідно до ст. 3 Конституції України є найвищою соціальною цінністю [1]. Україна невпинно крокує у напрямку повної і всебічної інтеграції до Європейського Союзу. Законодавство Європейських країн орієнтоване в першу чергу на потреби і інтереси особи. А здоров'я є її найбільшим і найважливішим скарбом. На сьогоднішній день нашою країною виконано велику кількість зобов'язань висунутих перед нею у сфері охорони здоров'я для інтегра-

ції в ЄС. Окрім того, нашою державою проведено велику кількість реформ та трансформацій задля підвищення кваліфікації медичного персоналу, обізнаності населення, профілактичної роботи з громадянами, а також щодо вироблення протидії загрозам виникнення та поширення інфекційних захворювань. Всі ці дії позитивно відображаються на здоров'ї нашого населення, рівні медицини.

Потрібно відзначити, що Стратегію охорони здоров'я у Європейському регіоні визначають чотири пріоритети:

- 1) покращення стану здоров'я;
- 2) забезпечення загального доступу до медичної допомоги та рівних прав для всіх верств населення як щодо обсягу медичної допомоги, так і якості та асортименту медичних послуг;
- 3) підвищення ефективності системи охорони здоров'я;
- 4) забезпечення стабільних джерел фінансування. [2]

Мета України полягає в досягненні успіху застосування та впровадження відповідної стратегії в нашій системі охорони здоров'я. Перед нами постає завдання наблизити нашу систему охорони здоров'я до системи Європейського Союзу, а також за змогою осучаснити її та всебічно розвинути. Приділити більшу увагу профілактиці поширення соціальних захворювань, розвивати матеріальну базу, поліпшувати нормативно-правову основу у відповідності до сучасних викликів та потреб. Забезпечити соціально уразливі групи населення кваліфікованою медичною допомогою. Не менш важливим завданням є забезпечення медичною допомогою, а також реабілітацією (фізичною та психологічною) осіб, що постраждали в наслідок бойових дій.

Великим викликом стала пандемія SARS COVID 19, що сильно вплинула як на темп інтеграції нашої системи охорони здоров'я, так і на її розвиток в цілому. Пандемія яскраво показала нам необхідність першочергової інтеграції в сфері протидії інфекційним захворюванням, а також інтеграції до нашої галузі охорони здоров'я системи профілактики, що використовується в наших більш досвідчених партнерах. Війна стала новим викликом перед нашою системою охорони здоров'я. В період коли галузь стикається з проблемами в кадровому складі, великим перевантаженням на всі ланки системи, а також браком фінансових ресурсів. Все це потребує пришвидшення переходу всієї системи до єдиного стандарту з Європейським Союзом, адже в подальшому це розширить та збільшить можливості співпраці, розвитку та отримання міжнародної допомоги.

Дуже важливим кроком реформи сфери охорони здоров'я згідно до стандартів ЄС є затвердження Розпорядження Кабінету Міністрів

України «Про схвалення концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я».

Реалізація Концепції дасть можливість створити сучасну модель фінансування системи охорони здоров'я європейського зразка. Вона забезпечить ефективне використання обмежених державних ресурсів у системі охорони здоров'я шляхом спрямування їх на покриття вартості фактично надаваних громадянам медичних послуг (принцип «гроші ходять за пацієнтом»).

Реалізація Концепції сприятиме:

- посиленню спроможності держави забезпечувати фінансовий захист для громадян у випадку хвороби;
- більш ефективному та справедливому розподілу публічних ресурсів у системі охорони здоров'я;
- скороченню прямих платежів громадян на оплату медичних послуг та лікарських засобів, зменшенню рівня неформальних платежів;
- появі конкуренції постачальників всіх форм власності на торговій площі медичних послуг;
- появі ринку праці медичних працівників, підвищенню рівня оплати їх праці;
- приведенню мережі закладів охорони здоров'я у відповідність з реальними потребами населення у медичних послугах;
- підвищенню рівня якості надання медичних послуг, їх фізичної та фінансової доступності;
- реалізації принципу вільного вибору для всіх учасників системи охорони здоров'я (для пацієнта, лікаря, закладу охорони здоров'я, замовника медичних послуг);
- створенню умов для інтеграції приватного сектору до системи охорони здоров'я;
- підвищенню рівня прозорості та підзвітності використання бюджетних коштів [3].

Вже на сьогоднішній день ця концепція дає свої результати. Почали реалізовуватись основні її цілі. Відбулося зростання заробітної платні медичного та адміністративного персоналу. Підвищилась конкуренція постачальників послуг та товарів, що призвело до покращення якості послуг та товарів в цій галузі. Сьогодні ми можемо спостерігати підвищення рівня прозорості і підзвітності використання бюджетних коштів. Звичайний громадянин може оглянути регулярні звіти з боку керівництва медичних установ щодо використання цих коштів.

Важливо згадати про Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», який набув чинності 24.06.2018 року. [4] Цей закон вже на сьогодні дає змогу організувати послуги

з трансплантації анатомічних матеріалів з дотриманням стандартів ЄС. Варто зазначити й про Стратегію розвитку національної системи крові до 2022 року. Яка запроваджує європейські стандарти та практики забору, обробку, зберігання та трансплантації крові, а також її компонентів.

У підсумку можна зазначити, що Україна йде великими кроками до Європейського Союзу. Реформування системи охорони здоров'я відбувається доволі високими темпами. Зміни відбуваються абсолютно у всіх галузях. Реформується нормативно-правова та матеріальні бази, відбуваються зміни в підході до формування, підготовки та використання кадрового складу. Дедалі частіше ми отримуємо позитивні сигнали від наших партнерів про успіхи в цьому процесі. Все це свідчить про невпинний рух до повної гармонізації та поєднання з ЄС. На сьогоднішній день кожен громадянин може на собі відчути зміни. Отримати безкоштовну медичну допомогу чи консультацію, пройти профілактичний медичний огляд, отримати безкоштовно щеплення відповідно до календаря щеплень. Зареєструватись і встати на облік до сімейного лікаря в електронному форматі, так само як і отримати рецепт лікарських призначень. Перед медичним персоналом постає безліч можливостей для підвищення кваліфікації, можливість переймати партнерський досвід в країнах Європи. Опанувати нові професії в сфері охорони здоров'я. Отримувати конкурентну заробітну платню, мати змогу відчути себе соціально захищеним і з чистою совістю займатись своїм професійним обов'язком – оберігати здоров'я громадян.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс].- Режим доступу http://www.kmi.gov.ua/kmi/control/uk/publish/article?art_id.
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80#Text>
4. ЗУ «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 17.05.2018 №2427-VIII - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>

МІГРАЦІЯ, ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ

*Ройляну Вікторія Костянтинівна, студентка 2 курсу
навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса
Науковий керівник: **Скриль Сергій Анатолійович**, к.ю.н, доцент,
в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін,
Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса*

Активізація міграційних процесів є однією з головних тенденцій розвитку сучасного світу. Це пов'язано, насамперед, із загостренням нерівномірності економічного зростання між країнами в умовах глобалізації, розмаїттям міжетнічних, соціальних і міжнародних конфліктів, особливостями процесу народонаселення в кожному регіоні. Масштабна імміграція ставить перед суспільством дві проблеми: проблему інтеграції іммігранта в приймаюче суспільство та допустимі межі соціальних змін під впливом масштабної іноземної культурної імміграції.

Процес глобалізації, який набув у ХХІ столітті великих масштабів, ставить перед сучасною міжнародною спільнотою нові проблеми. Однією з найбільших проблем Європи наразі була імміграція. Іммігранти, які шукають кращого життя, потребують допомоги, шукають роботу, виявляють інтерес до економіки більш розвинених країн. Певні імміграційні процеси ставлять під загрозу національну політику ЄС і можуть призвести до руйнування національної єдності та національної ідентичності. Цей широкомасштабний потік іммігрантів неодмінно вплине на політичні, економічні та демографічні процеси в європейських країнах через різке збільшення некорінного населення, ймовірно збільшення повстань і чвар між іммігрантами та населенням, а також економічну рецесію Європейські країни, враховуючи потреби іммігрантів, ті, кому нікуди їхати, часто залишаються без роботи і натомість залежать від соціального забезпечення в приймаючій країні [1, с. 16].

До міжнародно-правових документів з питань міграції належать конвенції, пакти, договори. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації прийнята ООН 7 березня 1966 р. за цілями цієї Конвенції термін «расова дискримінація» означає будь-яку відмінність, виняток, обмеження чи перевагу на основі раси, кольору шкіри, походження, національного чи етнічного походження, метою якої є усунення або обмеження визнання, використання або принцип

рівності у здійсненні прав людини та основоположних свобод у соціальній, культурній та інших сферах суспільного життя [2, С. 9 - 10]

Конвенція про зловживання в галузі міграції та про забезпечення трудящим-мігрантам рівних можливостей і звернення. Генеральна Конференція МОП 24 червня 1975 р. прийняла Конвенцію, яка вимагає від держав-членів організації систематично визначати наявність нелегально працевлаштованих працівників-мігрантів на їхній території, а також з'ясувати, чи походить будь-який міграційний рух працівників, які шукають роботу через її територію, з порушенням відповідних законів під час міграції або після прибуття, або під час їхнього перебування та роботи [2, с. 6].

24 лютого 2022 року повномасштабну російсько-українська війна, що почалася зрадницьким нападом Російської Федерації на Україну, призвела до небаченого з часів Другої світової війни явища – масової міграції населення України та мільйонів вимушених переселенців, внутрішньо переміщених осіб, шукачів притулку та емігрантів. Великі хвилі внутрішнього переміщення та міграції створили численні безпекові, соціальні, економічні, фінансові, сімейні та демографічні проблеми. Останнє вкрай згубно впливатиме на генофонд українського населення ще десятиліттями. З цієї точки зору питання сучасної кризи вимушеної міграції стає ще більш актуальним в особливих умовах сучасної російсько-української загарбницької війни. Більшість внутрішньо переміщених осіб терміново переселяються самостійно або за допомогою уповноважених національних органів влади - зі східних і центральних регіонів України до Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької, Закарпатської, Волинської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької та Вінницької областей. Цікаво, що українських мігрантів, на відміну від таких же вихідців із країн Азії, Африки й Латинської Америки, в Європі, США та Канаді, приймають значно тепліше і щиріше. На нашу думку, це можна пояснити багатьма позитивними показниками – високим рівнем освіченості українців, правильним вихованням, природною толерантністю, володінням іноземними мовами, працьовитістю, відкритим спілкуванням, готовністю ділитися своїми вміннями (професійними, кулінарними, сімейними), тощо. Слід підкреслити, що існують серйозні причини, чому ми так позитивно ставимося до наших співвітчизників-емігрантів. Українці привезли та навчають охочих іноземних громадян шити вишиванки, хресті-обереги, обереги та тризуби-обереги, які разом із гуманітарною допомогою відправляють на передову.

Особливості сучасних політичних процесів значною мірою залежать від потоку мігрантів із районів збройних конфліктів і країн, які перебувають у невідповідному політичному та соціально-економічному становищі, до більш заможних країн і регіонів. Міграція сама по собі є одним із найважливіших явищ сучасної політичної реальності, з припливом мільйонів людей в останні роки. Це видно з розвитку міграційної кризи в Європі.

Список використаних джерел:

1. *Коппель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні системи та глобальний розвиток: навч. посібник. Київ: Київський університет, 2004. С. 86.*
2. *ФОНДОВА ЛЕКЦІЯ з дисципліни «Міграційне право» ТЕМА «Правове регулювання міграційних процесів» НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ Київ. 2014*
3. *Малиновська О.А. (2018) Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії. Київ: НІСД. 472 с.*

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО
ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ У СФЕРАХ БОРТЬБИ З ШАХРАЙСТВОМ
ТА ФІНАНСУВАННЯМ ТЕРОРИЗМУ**

*Гаврилюк Анастасія, студентка
I курсу магістратури факультету № 1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса
Юрченко Микола Миколайович, к.політ.н., доцент,
завідувач кафедри конституційного та міжнародного права
Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса*

Сьогодні Україна має статус кандидата на членство в ЄС та реалізує комплекс заходів, спрямованих на розвиток економіки в умовах євроінтеграції, подолання бідності та протидію злочинності. Однією з найбільших проблем в міжнародній економіці є транснаціональна злочинність, боротьба з нею залежить від подолання корупції, хабарництва, фінансування тероризму тощо.

Відомо, що Україна перебувала навіть у «чорному» (2002-2004 роках) та «сірому» (2010 рік) списках FATF (Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей), що різко негативно

впливало не тільки на український бізнес, а й на державу в цілому. Зокрема це нищило навіть надію на довіру зарубіжних інвесторів, адже означало, що Україна – ризикова, некооперативна країна, яка має багато недоліків у системі фінансового регулювання (неможливість встановлення походження коштів при переказах, визначення бенефіціарних власників компаній, низький рівень співпраці з міжнародними організаціями, корупція та низька професійна обізнаність працівників ключових фінансових сфер у питаннях фінмоніторингу). [1]

25 жовтня 2017 р. було затверджено постанову КМУ № 1106 «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», в якій було затверджено перелік заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. [2] Зокрема однією з головних фінансових реформ визначалася імплементація міжнародних стандартів та актів ЄС щодо запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Міжнародними стандартами, які регулюють заходи спрямовані на протидію відмиванню коштів та фінансування тероризму є:

- Рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF);

- Директива 2015/849 Європейського Парламенту і Ради від 20.05.2015 «Про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, про внесення зміни до Регламенту Європейського Парламенту і Ради № 648/2012 та про скасування Директиви Європейського Парламенту і Ради 2005/60/ЄС та Директиви Комісії 2006/70/ЄС» (зі змінами);

- Директива ЄС (ЄС) 2018/843 Європейського Парламенту та Ради від 30.05.2018 «Про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання коштів та фінансування тероризму та внесення змін до Директив 2009/138/ЄС та 2013/36/ЄС».

Необхідно зазначити, що європейські країни почали боротьбу з легалізацією незаконних доходів ще до створення Європейського Союзу. Починаючи з 1991 року Європейський Союз прийняв 5 директив, спрямованих на боротьбу з легалізацією незаконних доходів у його державах-членах.

Сприятливе підґрунтя для інтеграції вітчизняної організованої злочинності щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних у результаті злочинної діяльності, створюють позитивні процеси в міжнародних відносинах:

- розширення економічних і соціальних зв'язків, спрощення порядку перетину кордонів, розвиток міжнародної торгівлі, збільшення міжнародних перевезень;

- розвиток міжнародних електронних банківських мереж, що дозволяють швидко здійснювати фінансові операції, одночасно ускладнюючи процес забезпечення контролю за грошовими потоками та полегшуючи приховування або легалізацію грошей, здобутих злочинним шляхом;

- поширення процесу міграції населення у світі та утворення в різних країнах етнічних діаспор;

- суттєві розбіжності в кримінальному законодавстві і судочинстві різних держав;

- демократичні перетворення в багатьох країнах, що призвели до руйнації старих систем контролю при повільному становленні адекватного демократичного регулювання, політичної та економічної нестабільності;

- швидке зростання переліку нових товарів споживання і послуг, поширення психології суспільства споживання, «комерціалізація» суспільних відносин. [3, с. 77]

Можна зазначити, що сучасна система заходів протидії організованій злочинності у фінансовій системі базується на головному із принципів: уряди країн надають одному з органів виконавчої влади право координації діяльності всіх правоохоронних та контролюючих органів в сфері боротьби з легалізацією доходів та фінансуванням тероризму, що набуває статусу підрозділу фінансової розвідки. [4, с. 56]

Українське законодавство під час тлумачення поняття «відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом» органічно поєднує з визначенням його у Міжнародних Конвенціях ООН, у яких зазначається, що такі злочини вчиняються з використанням фінансових операцій чи укладенням угоди з коштами або іншим майном, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало такій легалізації, тощо. Тому однією з обов'язкових ознак предмета «відмивання» є злочинне походження таких коштів. У той самий час мета легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є крите-

рієм, відповідно до якого цей злочин треба відмежовувати від схожих діянь, передбачених іншими нормами кримінального права. [5]

Зокрема, у звіті про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2015-2022 рр. опублікованому на сайті КМУ зазначено, що одним з кроків було прийняття у грудні 2019 року Закону України № 361-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». [6] Відповідно систему фінансового моніторингу було приведено у відповідність до вимог 4-ї Директиви (ЄС) 2015/849, прийняття цього Закону було обов'язковим для виконання.

Що ж було змінено цим Законом? По-перше, дію Закону було розширено на органи державної влади, органи місцевого самоврядування, правоохоронні та розвідувальні органи України. По-друге, конкретизовано основні принципи запобігання та протидії, зокрема: пріоритетність захисту законних інтересів громадян, суспільства та держави; надання пріоритету заходам із запобігання над заходами з протидії ним; невідворотності покарання та переконливості і пропорційності заходів впливу за порушення законодавства у сфері запобігання та протидії. По-третє, законом визначено деталі, порядок застосування та проведення для суб'єктів первинного фінансового моніторингу (банки, страховики, кредитні спілки, ломбарди, біржі, платіжні організації та інші фінансові установи). По-четверте, змінено підстави для здійснення належної перевірки переказів з 15 000 гривень до 30 000 гривень. По-п'яте, Законом вводиться нове поняття – замороження активів, що встановлює можливість для СПФМ заборонити здійснення переказу, конвертування, розміщення, руху активів, пов'язаних з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням на основі резолюцій Ради Безпеки ООН, рішень іноземних держав, суду. По-шосте, важливим нововведенням закону є те, що юридичні особи, зареєстровані до набрання чинності Законом, повинні подати державному реєстратору інформацію про кінцевого бенефіціарного власника в обсязі та структуру власності протягом трьох місяців з дня набрання чинності нормативно-правовим актом, яким було затверджено форму та зміст структури власності, а також оновлювати та подавати такі дані кожен календарний рік. [1, 7]

На сьогодні в Україні було розроблено та прийнято близько 20 нормативно-правових актів, що регулюють заходи спрямовані проти відмивання коштів та фінансування тероризму.

З останніх новин: 20 вересня 2022 р. ВРУ було прийнято ЗУ «Про ратифікацію Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму». З метою надання іноземним партнерам вичерпної та достовірної інформації, передбаченої статтею 7 Додаткового протоколу (а також забезпечення зберігання та аналізу аналогічних відомостей, отриманих від іноземних держав), проєкт покладає на Антитерористичний центр при СБУ завдання:

- а) вести перелік терористичних організацій і груп;
- б) здійснювати національну координацію та міжнародну взаємодію з питань отримання, обробки, поширення, зберігання та захисту інформації про пасажирів (API/PNR).

З цією метою народними депутатами було внесено проєкт Закону №7699 про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, зокрема вносяться такі зміни: встановлюється кримінальна відповідальність за «проходження навчання тероризму», «виїзд з та в'їзд в Україну з терористичною метою», а також фінансування цих діянь; визначається можливість застосування під час воєнного стану до підозрюваної особи лише одного запобіжного заходу – тримання під вартою та ін. Комітет ухвалив висновок, що проєкт закону не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням у сфері європейської інтеграції. [8]

19 листопада 2022 р. Вступив в дію Закон про внесення змін до закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” щодо захисту фінансової системи України від дій держави, яка здійснює збройну агресію проти України, та адаптації законодавства до окремих стандартів FATF і вимог Директиви ЄС 2018/843, яким передбачено:

- недопущення до керівництва та управління суб'єктами первинного фінансового моніторингу осіб, які є громадянами РФ;
- розширення переліку високоризикових клієнтів громадянами та юридичними особами, які є резидентами РФ, та/або діяльність, яких пов'язана з нею;
- встановлення обов'язку для суб'єктів первинного фінансового моніторингу звітувати в Держфінмоніторинг про порогові операції з суб'єктами, пов'язаними з РФ. [9]

Отже, функціонування ефективної системи економічної безпеки надасть можливість завчасно попереджати загрози національним економічним інтересам та запобігати спричиненню збитків в економічній

системі в цілому. Пріоритетними напрямками вдосконалення державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом є вдосконалення організації національної системи фінансового моніторингу та механізму взаємодії її учасників (підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення системи фінансового моніторингу, деталізація порядку надання інформації суб'єктам державного фінансового моніторингу, посилення взаємодії органів державної влади – учасників національної системи фінансового моніторингу і суб'єктів первинного фінансового моніторингу). [10, с. 216-218]

Список використаних джерел:

1. *Фінмоніторинг по-новому, або як Україна тепер боротиметься із легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом.* URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/finmonitoring-po-novomu-abo-yak-ukrayina-teper-borotimetsya-iz-legalizacziyeyu-dohodiv-oderzhanih-zlochinnim-shlyahom/> (дата зверн. 20.11.2022).

2. *Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: постановою Кабінету Міністрів України № 1106 від 25 жовтня 2017 р.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.11.2022).

3. *Скулиш Є.Д. міжнародне співробітництво у сфері протидії транснаціональній організованій злочинній діяльності. Науково-аналітичний бюлетень Нац. центру з питань євроатлантичної інтеграції України. № 1 (7). С. 76-79.*

4. *Організація фінансового моніторингу в банках : навчальний посібник / С.Б. Єгоричева. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 292 с.*

5. *Захаров В.П. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: теоретико-правовий аспект.* URL: http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2171/vnulpurn_20148_0134.pdf (дата звернення 20.11.2022).

6. *Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2015-2020.* URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/zviti-pro-vikonannya/aa-implementation-report-2015-2020-ukr-final.pdf> (дата зверн. 20.11.2022).

7. *Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансу-*

ванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 25, ст. 171.

8. Терористам перекриють в'їзд в Україну під страхом тюрми – проект. URL: <https://zib.com.ua/ua/153507.html> (дата звернення 20.11.2022).

9. ВР прийняла закон щодо захисту фінансової системи України від країни-окупантки. URL: https://lb.ua/economics/2022/11/04/534807_vr_priynuala_zakon_shchodo_zahistu.html (дата звернення 20.11.2022).

10. Баранов Р.О. Формування та реалізація державної політики запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом : дис. ... канд. юрид. наук : 25.00.02. Київ, 2018. 310 с.

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В МОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Джелілова М.А., аспірантка кафедри
кримінального права та кримінології
Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса*

Початок повномасштабної військової агресії Росії проти України привніс дуже багато негативних змін у життя громадян нашої країні – масові руйнування інфраструктури, загибель людей, масова міграція за кордон, економічні втрати, зростання злочинності тощо. У цих умовах дуже гостро постає питання організованої злочинності, як однієї з найбільш небезпечних проявів протиправної діяльності.

У науковій літературі організовану злочинність прийнято визначати як особливу форму співробітництва декількох осіб або угруповань з метою забезпечення успішності їх незаконної діяльності [1, с. 191]. Такі угруповання можуть функціонувати як групи, організації, банди, асоціації та синдикати [2, с. 217]. До початку війни виявлені організовані групи та злочинні організації ділилися на: загальнокримінальної спрямованості; економічної спрямованості; з корумпованими зв'язками; у сфері зовнішньоекономічної діяльності; у фінансово-кредитній системі; у сфері приватизації; у металургійній промисловості; у паливно-енергетичному комплексі [2, с. 220-221].

Сучасні організовані злочинні об'єднання в залежності від ступеню їх стійкості, спеціалізації та сфери діяльності поділяються на: *прості організовані групи* – від 3 до 5 осіб, спеціалізуються на шахрайствах, грабежах, розбоях тощо; *структуровані організовані групи* – від 5 до 10 осіб, спеціалізуються на корисливій діяльності, пов'язаної із застосуванням насилля на контрабанді, викраданні автомобілів і т.д.; *організоване злочинне угруповання* – багато чисельне об'єднання десятків і сотен осіб із структурованою ієрархією, групою лідерів та розподілом сфер впливу. Здійснюють контроль за злочинною діяльністю на певних територіях, чи певних сферах або секторах економіки (вимагання, контрабанда, вбивства на замовлення, діяльність у сфері незаконного обігу наркотиків та зброї і т.д.); *банда* – являє собою форму організованої озброєної злочинності, діяльність якої пов'язана із нападами на підприємства, організації або на окремих громадян; *мафіозне об'єднання* – чисельні угруповання, які поєднують легальну та нелегальну діяльність з метою збагачення, використовують недоліки соціально-управлінської та економічної діяльності з метою одержання прибутків [1, с. 192-193].

З початком війни організована злочинність переорієнтувала свою діяльність і пристосувалася під нові можливості. Досвід управлінської діяльності та аналіз відкритих та закритих інформаційних джерел вказує, що з початком війни від організованої злочинності з'явилися нові виклики та загрози. Для членів організованих злочинних угруповань крім традиційних сфер впливу опановують нові та розширюють традиційні види діяльності. Пріоритетні сфери діяльності для організованої злочинності виявилися такі: незаконна діяльність у сфері обігу наркотичних засобів; торгівля зброєю; сприяння незаконному перетину кордону особами чоловічої статі від 18 до 60 років; розкрадання гуманітарної допомоги від західних партнерів; торгівля людьми; Ітернет-шахрайства; створення незаконних воєнізованих формувань; організований тероризм; різні види контрабанди. В умовах війни діяльність організованих злочинних угруповань набуває підвищеної суспільної небезпеки, оскільки: по-перше, вони завдають значної шкоди всім сферам життєдіяльності країни; їх діяльність є такою, що складно виявляється та припиняється правоохоронними органами; вони постійно розширюють сфери своєї протиправної діяльності; істотно підризують авторитет державних органів; знижують можливості країни у перемозі над ворогом. Сподіваємося, що представлена інформація сприятиме актуалізації проблем боротьби з організованою злочинніс-

тю в умовах війни та підвищенню рівня обізнаності про сучасні її види та форми, допоможе у розробці комплексних заходів у боротьбі з організованою злочинністю.

Список використаних джерел:

1. Кримінологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / О.М.Джужа, Я.Ю.Кондратьєв, О.Г.Кулик, П.П.Михайленко та ін...; за заг.ред. О.М.Джужа. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 416 с.

2. Кримінологія: підручник / [Б.М.Головкін, В.В.Голіна, О.В.Лисодєд та ін.]; за заг.ред. Б.М. Головкіна. Харків: Право, 2020. 384 с.

3. Бабенко А.М. Аналіз та запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються озброєними молодіжними організованими угрупованнями. Південноукраїнський правничий часопис. № 1-2. 2022. С. 54-59.

4. Бабенко А.М. Територіально-просторовий аналіз злочинності у населених пунктах Одеської області. Вісник Асоціації кримінального права України. 2017. № 2(9). URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/11_Babenko.pdf (дата звернення: 11.10.2020).

5. Бабенко А.М., Конопельський В.Я. Чекмарьова І.М. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я материкової України: монографія. Харків: Право, 2019. 264 с.

6. Бабенко А.М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.

7. Бабенко А.М. Регіональні особливості злочинності у містах та сільських районах Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр./редкол.: В.І. Борисов та ін. Харків: Право, 2018. Вип. 36. С. 42-60. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/157063> (дата звернення: 01.12.2022).

8. Бабенко А.М. Тактико-психологічні, кримінально-процесуальні, адміністративно-правові та оперативно-розшукові заходи профілактики і запобігання кримінальним правопорушенням. Південноукраїнський правничий часопис, № 1. 2021 С. 14-22.

9. Філіпов С.О. Протидія транскордонній злочинності: глобальний контекст і реалії України: монографія. Одеса, Фенікс, 2019. 452 с.

10. Мокляк В.В. Протидія терористичній діяльності в Україні: монографія; наук.ред. Б.М. Головкін. Харків: Юрайт, 2021. 204 с.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА АКАДЕМІЧНИЙ ТЕКСТ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ

*Кравчук Дар'я, студентка 1-го курсу
навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса
Науковий керівник: Риженко Ірина Миколаївна, к.ю.н, доцент
декан факультету №1 навчально-наукового інституту
права та кібербезпеки Одеський державний
університет внутрішніх справ, м. Одеса*

Вирішення проблеми інтелектуальної власності в науці та освіті й формування культури академічної доброчесності є одними із ключових для створення системи забезпечення якості освіти. Сьогодні ці питання є предметом дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, оскільки академічна доброчесність є багатограним і складним явищем, а розвиток культури її дотримання потребує зусиль усіх представників академічної спільноти: викладачів, студентів, керівництва. Одним із механізмів розвитку академічної доброчесності є набуття знань, формування та розвиток навичок роботи з академічними текстами. Робота з академічними текстами пов'язана із розвитком наукового мислення, формуванням та розвитком дослідницьких умінь, необхідних для повноцінного освоєння обраної спеціальності.

Інтелектуальна власність у широкому розумінні цього слова означає закріплені законом права на результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах. Ці права належать не до матеріального об'єкта, а до відображеної в ньому інформації. Інтелектуальна власність є результатом інтелектуальної, творчої діяльності, що відповідає вимогам чинного законодавства. Лише у такому разі їй надається правова охорона [1, с. 62].

В сучасних умовах варто пам'ятати, що основна мета академічного тексту – донести до читача авторську ідею, результати, отримані під час дослідження, а також зацікавити читача та спонукати його до подальшої дискусії. Тому при виборі напрямку дослідницької роботи тема повинна бути актуальною, як з практичної, так і з теоретичної точки зору. Важливо, щоб тема була доцільною для реалізації, а також перспективною для подальшої роботи в цьому напрямку у науковому середовищі. Зрозуміло, що необхідно забезпечити автора відповідними первинними матеріалами. Звичайно, тема повинна цікавити дослі-

дника, який стимулює пошукову ініціативу. Необхідно окреслити план та етапи основних заходів подальшої роботи над темою. Для їх реалізації необхідно передбачити: обґрунтування теми, вибір об'єкта та визначення мети дослідження; підбір та аналіз наукової літератури з обраної теми; розробка гіпотези; складання плану та структури роботи, розробка програми та методики дослідження; створення власної бази дослідницького матеріалу; проведення дослідницького експерименту в лабораторіях, пошукових експедиціях тощо; створення експериментальної бази; проведення дослідження та узагальнення його результатів, формулювання висновків; оформлення науково-дослідної роботи; огляд роботи; захист отриманих результатів.

Написання академічного тексту вимагає чіткого уявлення про рівень розробленості досліджуваної теми в науці. Тому необхідно ознайомитися з основною літературою, що стосується обраної теми. Підвищує достовірність результатів комбіноване використання різних видів джерел, але дуже важливо, щоб ці джерела точно відповідали конкретним завданням і тематиці наукової роботи.

Академічний текст є основною одиницею спілкування. Основними ознаками тексту є його цілісність, не тільки зв'язність, а й закінченість, всебічність мовлення, модальність, наявність оцінки та самооцінки. На думку Муқан Н.В., текст – це цілісне мовленнєве утворення, змістова, структурна і граматична єдність, яке об'єктивується в усній чи писемній формі, характеризується зв'язністю, різними видами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку та має певну цілісність [2, с. 21].

Академічний текст визначається авторами як цілісний комунікативний блок, що має чітку, логічну структуру, своєрідний каркас із внутрішньо завершеними частинами (розділами, підрозділами, пунктами, абзацами), насичений актуальною термінологією.

Академічний текст – це узагальнений зв'язний текст, оформлений відповідно до вимог наукового стилю, зміст якого виражається за допомогою спеціальної наукової термінології та мовних засобів. Академічний текст може бути створений на основі попередньо опрацьованої джерельної бази, збору матеріалу, дослідження, аналізу та відображення даних, фактів, ідей, положень тощо [3, с. 93].

Академічний текст складається з трьох частин: вступу, основної частини (полеміки), висновків. Його основні характеристики полягають у тому, що він містить авторську ідею (авторське бачення проблеми дослідження); зміст містить знання, в яких виділяються ключо-

ві терміни та поняття. Академічний текст виділяє цілісність, яка включає взаємопов'язаність компонентів, що сприяють викладенню змісту в логічній послідовності.

Таким чином, під час складання академічних текстів у науці та освіті крім дотримання академічної доброчесності, під якою розуміють багатогранну категорію, яка визначає систему правових та морально-етичних принципів й правил при здобутті вищої освіти та наданні послуг із вищої освіти, які забезпечують високу якість отриманих навчальних та наукових результатів, надзвичайно важливим є дотримання прав інтелектуальної власності, що формують креативний стиль мислення у молоді, здібність творити і ефективно розв'язувати складні міждисциплінарні завдання, не порушуючи моральних та законодавчих норм інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

- 1. Башкір О.І. Академічна доброчесність та інтелектуальна власність: конспект лекцій. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 92 с.*
- 2. Муқан Н.В., Козубська С.В. Специфіка побудови академічного тексту. Гірська школа Українських Карпат. 2021. № 24. С. 20-23.*
- 3. Гаруст Ю.В. Академічна доброчесність – шлях до захисту інтелектуальної власності українських науковців. Правові горизонти. 2017. Вип. 4 (17). С. 88-95.*

СЕКЦІЯ 3. ПРАВОВІ АСПЕКТИ УЧАСТІ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ БЛОКАХ

ЩОДО СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

*Кудінов Сергій Сергійович,
доктор юридичних наук, професор
м. Київ*

Загроза тероризму, яка визнана в усьому світі й навіть призвела до розробки окремої Контртерористичної стратегії ООН, створення Контртерористичного центру ООН, Управління ООН по боротьбі з тероризмом при Генеральній Асамблеї ООН, спеціалізованого органу протидії тероризму – Контртерористичного комітету при РБ ООН, сьогодні набуває ще більшої актуальності.

Так, наявність і актуальність терористичної загрози для України зафіксована в стратегічних безпекових документах нашої країни, зокрема, Стратегії національної безпеки України, 14.09.2020 [9], Стратегії воєнної безпеки України, 25.03.2021 [7], Концепції боротьби з тероризмом, 05.03.2019 [8].

За даними звіту Global Terrorism Index 2022, підготовленого міжнародним аналітичним центром Інститут економіки та миру, у 2021 році, на жаль, кількість терористичних актів збільшилась [6]. Більш того, у 2022 році увесь світ є свідком терористичної діяльності з боку одного з постійних членів РБ ООН – рф. Засобами терору стали погрози застосування ядерної зброї, насильство та знищення цивільного населення, цивільної інфраструктури й навіть культурної спадщини тощо. Рішеннями ПАРЕ від 13 жовтня 2022 року, ПА НАТО від 18 листопада 2022 року, парламентів Польщі, Литви, Естонії, Чехії, дії уряду рф в Україні визнані терористичними [3, 5]. Жорстоке, нелюдське обличчя державного тероризму рф, з одного боку, примусило усю світову спільноту об'єднатися у протидії цьому ганебному явищу, з іншого нагадало про те, що терористична загроза, сьогодні, є вкрай актуальною і небезпечною.

На жаль, жертвами тероризму стають мирні люди, які не готові адекватно протидіяти цьому вкрай негативному явищу, не навчені зберігати своє життя в умовах терористичної загрози та під час вчи-

нення терористичних актів, не мають необхідних знань та навичок, як зберегти своє психологічне здоров'я в умовах інформаційно-психологічної агресії тероризму.

За офіційними даними, внаслідок терористичних атак у 2021 році в світі загинуло понад 7 000 людей [6]. Водночас, у результаті терористичних дій РФ проти нашої держави, тільки за офіційними даними Голови Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні Матільди Богнер, з 24 лютого по 9 вересня 2022 року відомо про 14 059 жертв серед цивільного населення, у тому числі , 5 767 загиблих [4].

Разом з тим, у сучасному світі концепції боротьби з тероризмом засновані тільки на силовому протистоянні фактам цього явища, що виявилися не ефективними для забезпечення безпеки цивільного населення.

Перехід безпекової політики в Україні на новий загальноєвропейський вектор розвитку – заміну парадигми боротьби (як агресивно-наступальної складової системи забезпечення безпеки) на парадигму антитерористичної безпеки (запобігання терористичній діяльності через нейтралізацію ризиків та загроз) – зумовлює необхідність модернізації державного управління, вжиття заходів щодо підвищення його ефективності.

Інноваційна діяльність у сфері боротьби з тероризмом має бути, насамперед, спрямованою на створення системи знань, навичок та умінь у сфері протидії тероризму (профілактика тероризму, боротьба з ним, мінімізація і або ліквідація наслідків прояву тероризму) з урахуванням масштабу загроз та ризиків. Реалізація державної політики у зазначеній сфері на підставі визначення головних, стратегічних пріоритетів розвитку освіти за напрямом формування антитерористичної компетентності має зорієнтовуватися на розвиток гармонійно розвиненої та підготовленої особистості, здатної протистояти гібридним викликам сучасного тероризму [1].

Проте, питання антитерористичної підготовки населення до сьогодні не стали предметом цілеспрямованої освітньої діяльності, навіть її визначення відсутнє у чинному законодавстві.

Спроба ввести це поняття в нормотворчу діяльність була зроблена в законопроекті від 05.05.2022 № 7349, який так й не був прийнятий [2]. Зокрема, пропонувалося під антитерористичною підготовкою населення розуміти систему організаційних, освітніх, просвітницьких, практично-навчальних та інших заходів, спрямованих на формування у представників органів державної влади, місцевого самоврядування та цивільного населення антитерористичних компетентностей. Водночас, у статті 5 проекту передбачено, що СБ України «здійснює антитерористичну підготовку населення та науково-методологічне забезпечен-

ня антитерористичної діяльності; надає рекомендації, пропозиції, застереження іншим суб'єктам боротьби з тероризмом з питань боротьби з тероризмом, які є обов'язковими для врахування та виконання ...».

Цілком погоджуючись із важливістю та необхідністю здійснення країні антитерористичної підготовки населення, слід зазначити, що відповідно до ст. 64 Закону України «Про освіту», МОН України забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері освіти і науки, а ні як не СБ України.

Розбудова системи антитерористичної підготовки в Україні потребує:

- урахування вікових категорій населення та їх соціальної ролі (пересічні громадяни, здобувачі освіти, керівники підприємств, установ організацій тощо);

- створення умов для розвитку освіти за напрямом запровадження системи антитерористичної підготовки (у тому числі, нормативно-правових, матеріальних, розробка відповідного методичного забезпечення тощо);

- об'єднання зусиль закладів освіти, які в залежності від організаційно-правового статусу можуть бути юридичні особи як публічного, так і приватного права, громадських організацій, роботодавців.

Таким чином, з урахуванням глобальності питання, його важливості для суспільства, на нашу думку, запровадження системи антитерористичної підготовки населення в Україні доцільно реалізовувати шляхом розробки та реалізації відповідної Держаної цільової програми антитерористичної підготовки населення України під егідою МОН України та СБ України.

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СТЯГНЕННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДЕРЖАВОЮ-АГРЕСОРОМ

*Скриль Сергій Анатолійович, к.ю.н., доцент,
в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

Агресія російської федерації проти України у 2022 р. стала каталізатором зміни світового порядку, який сформувався після закінчення Другої світової війни та створення ООН. Принципи міжнародного права виявилися декларацією та фікцією у ХХІ столітті. Перед світовим співтовариством постали проблеми не тільки зупинення агресора, але й створення нового ефективного механізму міжнародно-правової

відповідальності, який має виконати міжнародну загально-превентивну функцію – з однієї сторони, та забезпечити притягнення до відповідальності міжнародних злочинців, повну компенсацію державою-агресором збитків, завданих потерпілій державі, юридичним та фізичним особам – з іншої сторони. Вирішення зазначених проблем потребує політичних зусиль як на рівні кожної держави – прийняття відповідних актів щодо застосування санкцій проти агресора, так і на міжнародному – формування узгодженої позиції «демократичного світу» щодо обмежень судового імунітету держави, дії якої кваліфікуються за ознаками агресії відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 3314 від 14.12.1974 р. [1]. Тобто йдеться про формування нової парадигми міжнародного права – ієрархії принципів *jus cogens* у випадках колізії їх застосування. Так, «фундамент» судового імунітету держав (*par in parem non habet imperium* – рівний над рівним не має влади) – принцип суверенної рівності – виступає «захисним бар'єром» (фактично – перешкодою) у випадках необхідності стягнення справедливої сатисфакції з держави-агресора у національних судових органах.

У сучасних умовах стягнення збитків, завданих державою-агресором, можливе із застосуванням наступних механізмів.

1. Міжнародний Суд ООН (створений у 1945 р.). Зазначений міжнародний орган є найавторитетнішим серед інших судових та позасудових інституцій. Водночас, розгляд міждержавних спорів (виокремити інтереси фізичних та юридичних осіб у процесі є неможливим) затягується на довгі роки, що нівелює ефективність принципу невідворотності міжнародно-правової відповідальності. Окрім того, у поважній міжнародній інституції відсутня методика визначення збитків, що завдаються агресивними діями держави та окупацією території. З моменту заснування Міжнародного Суду ООН ним було розглянуто декілька справ щодо відшкодування збитків, завданих неправомірними діями держави. Зокрема, справа «Democratic Republic of the Congo v. Uganda» щодо агресивних дій Уганди у Другій Конголезькій війні («Великій Африканській війні» 1998-2003 рр.) розглядалась Міжнародним Судом ООН з 1999 р. по 2022 р. Своїм рішенням Суд зобов'язав Уганду сплатити Демократичній Республіці Конго 325 млн. доларів (3% від заявлених до компенсації 11 млрд.доларів) [2].

2. Спеціальні Комісії щодо збитків. Такі позасудові міжнародні інституції (International Claims Commissions) мають договірний характер. Зокрема, Комісію «Іран-США» було створено в 1981 р. для врегулювання наслідків конфлікту між сторонами, що виник у ході «Іслам-

ської революції» в Ірані в 1978-1979 рр.. Комісію «Еритрея-Ефіопія» було створено угодою сторін у 2000 р. з метою врегулювання наслідків збройного протистояння що мало місце у 1998 році. Особливість діяльності договірних Комісій полягає в досягненні попередньої згоди сторін на визнання та виконання рішень цих Комісій. Комісія «Ірак-Кувейт» формувалась на підставі рішення Ради Безпеки ООН у 1991 р. для визначення компенсацій за вторгнення Іраку в Кувейт у 1990 р. Сторони конфлікту також визнавали юрисдикцію спеціальної позасудової інституції.

Перевагами International Claims Comissions порівняно з іншими міжнародними та національними судовими механізмами стягнення «компенсацій за агресію» є: можливість «обійти» принцип судового імунітету держави-порушника; розгляд позовів як держави, так і фізичних та юридичних осіб; відносно швидкий розгляд справи. Хоча сплата репарацій може розтягнутися у часі. Так, Ірак сплачував репарації Кувейту (більш ніж 50 млрд. доларів) майже 30 років.

Однак, зважаючи на право вето яким володіє росія в Раді Безпеки ООН, створення подібної Комісії для визначення компенсацій за наслідки агресивних дій рф в Україні є майже неможливим.

3. Європейський Суд з прав людини (створений в 1959 році). У вирішенні як міждержавних спорів, так і скарг громадян проти держави-агресора - росії у зв'язку із порушенням останньою прав і свобод, які охороняються Конвенцією 1950 р., механізм ЄСПЛ втрачає ефективність, оскільки у 2022 р. росію виключено зі складу Ради Європи. Окрім того, виконання ухвалених ЄСПЛ рішень проти росії (по відкритих справах) стає неможливим, оскільки у конституції рф визначено пріоритет національного права над нормами міжнародного. Станом на кінець 2022 року на розгляді Суду знаходилось 8 справ щодо російської агресії проти інших держав (дві – за скаргами Грузії, п'ять – за скаргами України, ще одна скарга подана росією проти України і стосується російської інтерпретації вторгнення збройних сил рф в Україну).

Зважаючи на прецедентну практику Європейського суду з прав людини, варто звернути увагу на рішення у справі «Грузія проти росії» (38263/08) від 21 січня 2021 р., в якому зазначено, що за обстріли збройними силами рф неконтрольованої росією території Грузії (під час активної фази військових дій з 8 по 12 серпня 2008 р.) відповідальність не настає: *«...у випадку військових операцій, включаючи, наприклад, збройні напади, бомбардування або обстріли, які здійснюються в ході міжнародного збройного конфлікту, взагалі не можна*

говорити про «ефективний контроль» над тим чи іншим районом. Сама реальність збройного протистояння і бойових дій між ворожими збройними силами, які прагнуть встановити контроль над місцевістю в умовах хаосу, означала, що жодного контролю (**екстериторіального «ефективного контролю» росії – прим. авт.**) над місцевістю не було. Це також виключало будь-яку форму «влади і державного агента» над особами. Це характерно і в даному випадку, враховуючи, що більша частина бойових дій відбувалася в районах, що раніше перебували під контролем Грузії» [3].

Отже, практика Європейського суду з прав людини ставить під великий сумнів можливість притягнення російської федерації до відповідальності за «артилерійський та ракетний терор» у ході збройної агресії проти України.

4. Інвестиційний арбітраж. Цей правовий інструмент може бути застосований для відшкодування збитків, завданих російською агресією бізнесу (виключно на тимчасово окупованих територіях). Переваги такого механізму: необмежені строки позовного звернення; наявний механізм процесуального забезпечення позовів та примусового виконання рішень (накладення арешту на інвестиції, стягнення коштів, примусовий продаж акцій і т.ін.)

5. Іноземні та національні судові органи. Застосування цього механізму можливе у разі прийняття законодавчими органами держав нормативних актів щодо незастосування принципу судового імунітету стосовно держави-агресора (з урахуванням ознак агресії, визначених Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р. № 3314). Водночас, законодавче скасування судового імунітету держави-агресора потребує напрацювання світовим співтовариством відповідної міжнародної нормативно-правової бази та формування прецедентної практики міжнародними судовими органами.

Отже, для створення нових та удосконалення існуючих механізмів визначення компенсацій, що підлягають відшкодуванню державою-агресором, необхідна послідовна та узгоджена усіма державами політична воля.

Список використаних джерел:

1. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Визначення агресії» від 14.12.1974 р. № 3314. URL: <https://www.un.org>
2. «Democratic Republic of the Congo v. Uganda» URL: <https://www.icj-cij>.
3. «Georgia v. Russia» URL: <https://www.echr.coe.int>

ПРОГРАМИ ТА ІНІЦІАТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НАТО

*Дунаєва Тетяна Євгенівна, к.ю.н., науковий співробітник
відділу дослідження проблем кримінального процесу
та судоустрою Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України
м. Харків*

Практичне співробітництво Україна – НАТО було започатковано у 1990-х роках та постійно відбувалося. Було проведено такі заходи, як розбудову спроможностей України й розвитку оперативної сумісності з НАТО, так і просування реформ українських оборонних і пов'язаних з безпекою структур і розвитку невійськового співробітництва (спільні наукові дослідження, громадська дипломатія). У зв'язку з анексією Автономної Республіки Крим Російською Федерацією (2014), співробітництво між Україною і НАТО у найважливіших галузях, зокрема критично важливих було посилено. А безпрецедентний рівень підтримки надали НАТО і держави-члени Альянсу надали Україні з моменту повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

Слід зазначити, що у рамках Комплексної програми допомоги Україні реалізовувалися такі програми й ініціативи співробітництва між Україною і НАТО: *Платформа Україна – НАТО із протидії гібридній війні, Група дорадчої підтримки у галузі стійкості, Процес планування та огляду сил ПЗМ, Процес НАТО сприяння доброчесності і щорічна індивідуальна програма із виховання доброчесності, Програма НАТО із вдосконалення військової освіти, Програма обміну даними про повітряну обстановку, Робочий план Військового комітету з Україною, Програма оцінювання і зворотного зв'язку у рамках Концепції оперативних можливостей, Програма «Наука заради миру і безпеки», тощо. До того ж заходи співробітництва відбувалися у форматі кількох робочих груп під егідою Комісії Україна – НАТО, зокрема, таких: Спільна Робоча група Україна – НАТО з питань оборонної реформи (СРГОР), Спільна Робоча група Україна – НАТО з питань оборонно-технічного співробітництва. Слід зауважити, що Україна долучалася і до операцій і місій під проводом НАТО, що сприяло вдосконаленню оперативної сумісності між арміями України і НАТО [1].*

На Варшавському саміті НАТО (липень 2016) було запроваджено *Платформу Україна – НАТО із протидії гібридній війні*, яка забезпечує механізм виявлення гібридних загроз і здатність визначати вразливості та зміцнювати держави та суспільства стійкість імунітету до цих загроз [1; 2, с. 248]. Цьому передували агресивні дії РФ проти України, застосування кібератак, дезінформації та інших гібридних заходів. Наразі тривають проєкти на підтримку досліджень, підготовки та експертних консультацій, насамперед приділяючи увагу аналізу набутого досвіду, протидії дезінформації і підвищенню стійкості [3, с. 191-220].

Фахівці надавали Україні дорадчу допомогу щодо ефективної підготовки до можливих непередбачуваних ситуацій, щодо можливості вжиття заходів для реагування на кризи, які загрожуватимуть критичній інфраструктурі, зокрема енергетичній, у галузі захисту цивільного населення (2014). Співпраця відбувається у напрямі вдосконалення спроможності забезпечувати захист цивільного населення і стійкості (2022). Дорадча група з питань стійкості видала рекомендації українським установам щодо шляхів підвищення стійкості на національному рівні (2019). Також Україну було проконсультовано Дорадчою групою на рівні експертів і сформульовано технічні рекомендації з метою забезпечення державних заходів у галузі стійкості і готовності цивільного населення у довготерміновій перспективі. Наша держава регулярно бере участь у заходах Євроатлантичного центру координації реагування на катастрофи та у відповідних навчаннях.

Участь у Процесі планування і огляду сил ПЗМ сприяє Україні зокрема у реформуванні структур безпеки і оборони, їх трансформації та розбудови потенціалу; підвищення спроможності національних збройних сил взаємодіяти з військами НАТО і держав-партнерів під час проведення операцій з врегулювання криз і підтримання миру; а також покращення здатності приймати на своїй території військові формування Альянсу і держав-партнерів для проведення навчань і тренувань [1].

Слід відзначити, що Україна бере участь в *Ініціативі НАТО із сприяння доброчесності (2007)*. Україні надається практична і дорадча допомога з метою виховання доброчесності, підвищення прозорості й підзвітності в національних структурах оборони і безпеки. Як зазначається, 9 оборонних та безпекових установ України (2019) завершили самооцінку й експертне оцінювання процесу доброчесності. Було проаналізовано їх потреби та вразливості і запропоновано галузеві рекомендації для управлінців щодо удосконалення справедливого управ-

ління і продовження сталих реформ з метою викоринення корупції в оборонних і безпекових структурах [1].

Отже, програми та ініціативи співробітництва між Україною та НАТО сприяють не лише забезпеченню допомоги у сфері оборони, обміну практичним досвідом, а й запровадженню заходів освіти й підготовки для розвитку особистих навичок і просування доброчесності в Україні, а тому потребують подальшого впровадження та застосування.

Список використаних джерел:

1. НАТО – Організація Північноатлантичного договору. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm/.

2. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С.І. Пирожков, О.М. Майборода, Н.В. Хамітов, Є.І. Головаха, С.С. Дембіцький, В.А. Смолій, О.В. Скрипнюк, С.В. Стоєцький / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. 552 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/nats_dopovyd.pdf.

3. Резнікова О.О. Національна стійкість в умовах мінливого безпечного середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-03/reznikova-ukraineresilience2022_02.

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕОКУПАЦІЇ ТИМЧАСОВО
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ**

*Баранов Сергій Олексійович, к.ю.н., доцент,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

Внаслідок військової агресії російська федерація (далі – рф) Україна втратила контроль над територією Автономної Республіки Крим (далі – АРК) та частиною територій адміністративно – територіальних одиниць Донецької, Запорізької, Луганської та Херсонської областей.

Як результат такого правового становища, постає питання про вироблення державних механізмів розв’язання даної проблеми у сфері

національної безпеки. Сутність проблеми полягає у визначенні напрямів та інструментів деокупації захоплених військовим шляхом та анексованих на псевдо референдумах територій.

Питання використання адміністративно - правових інструментів та засобів відновлення контролю над окупованими територіями та поновлення системи державного управління на них потребує свого нагального наукового дослідження. Що в свою чергу, створює теоретичне підґрунтя для практичного розв'язання окреслених проблем [1, с. 512-516].

Сучасне правове врегулювання в українському законодавстві статусу окупованих територій відбулося вже після анексії РФ території АРК та частини території Донецької та Луганської областей у 2014 та 2015 роках. Тоді була прийнята низка законодавчих актів, що врегулювали їх правовий статус, а в 2019 році указом Президента України «Про межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях» було конкретизовано географічні координати лінії розмежування на Донбасі і перелік тимчасово окупованих територій [2].

У статті 1 закону «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» надавалося визначення поняття «тимчасово окуповані території України» під якими розумілася: «1) сухопутна територія тимчасово окупованих РФ територій України, водні об'єкти або їх частини, що знаходяться на цих територіях; 2) внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України, внутрішні морські води, прилеглі до сухопутної території інших тимчасово окупованих РФ територій України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України; 3) інша сухопутна територія України, внутрішні морські води і територіальне море України, визнані в умовах воєнного стану тимчасово окупованими рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію указом Президента України. 4) надра під територіями, зазначеними у пунктах 1, 2 і 3 цієї частини, і повітряний простір над цими територіями» [3].

В п. 3 ст. 1 зазначеного закону, надавалося визначення терміну «деокупація», під яким пропонувалося розуміти – «комплекс заходів державної політики, наслідком яких є повна відсутність на території України, що була тимчасово окупована, збройних формувань РФ і

окупаційної адміністрації Росії та встановлення загального ефективного контролю України на цій території (повернення тимчасово окупованої території під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території)». Деокупація фактично являє собою процес повернення під контроль держави окупованих іншою державою територій [3].

Важливу роль у процесі деокупації територій відіграє реінтеграція – процес повернення правової, політичної, економічної, соціальної та інших сфер суспільного життя держави-суверена при деокупації територій.

Подальша розробка положень правового режиму тимчасово окупованої території знайшла своє відображення у нормах закону «Про суверенітет України над Донбасом» [3]. У цьому законі відзначалося, що збройна агресія РФ розпочалася з неоголошених і прихованих вторгнень на територію України підрозділів збройних сил та інших силових відомств рф, а також шляхом організації та підтримки терористичної діяльності.

Україна чітко визначила цілі державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях, якими є: 1) деокупація тимчасово окупованої території; 2) забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у передбаченому законом обсязі; 3) забезпечення незалежності, єдності та територіальної цілісності України [3].

Виходячи з сьогоденних реалій, на наш погляд, складові частини механізму деокупації повинні передбачати застосування наступних заходів, а саме: звільнення територій шляхом здійснення військових дій Збройними Силами України, або застосування дипломатичних інструментів звільнення територій шляхом проведення дипломатичних переговорів протиборствуючих сторін за участю ООН та міжнародних посередників. А також, застосування адміністративно-правових інструментів, але за умови деокупації територій одним з наведених попередніх способів, з метою відновлення контролю за державними територіями та поновлення системи державного управління на них.

На нашу думку, однією з найбільш актуальних проблем процесу деокупації територій України залишається відсутність чіткого бачення у представників влади та експертної спільноти строків проведення деокупації та процедур реінтеграції звільнених територій [4, с.18]. Це пов'язано з об'єктивними умовами невизначеності у реалізації військово-політичних факторів збройного протистояння України і росії. Нагадаємо, що прийнята державою Стратегія деокупації та реінтегра-

ції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя має безстроковий характер та визначає лише загальні кроки держави, а План реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя узагалі не передбачає видатків з державного бюджету України. Зазначена обставина безсумнівно гальмуватиме процес деокупації та реінтеграції територій [5, 6].

Спираючись на результати проведеного аналізу безпекової ситуації в Україні в умовах дії режиму воєнного стану нами запропоновано здійснення комплексу політико-дипломатичних, військових, організаційно-правових, процесуальних та науково-організаційних заходів, спрямованих на відновлення контролю над тимчасово окупованими територіями України.

Почнемо з політико-дипломатичні шляхів урегулювання проблеми, вони утримують у собі основний комплекс заходів для поглиблення зв'язків України з безпековою та оборонною політикою ЄС та НАТО, забезпечення рамок для посиленого політичного діалогу у сфері міжнародної і регіональної безпеки на базових принципах ООН, з метою досягнення сталого миру, відновлення суверенітету і територіальної цілісності України шляхом: 1) проведення переговорів, офіційних та неофіційних зустрічей, консультацій та бесід із впливовими політичними діячами Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Туреччини та інших провідних країн світу з метою забезпечення політичної підтримки України з питань засудження російсько-терористичної агресії, а також використання в інтересах України міждержавних систем і механізмів міжнародної колективної безпеки; 2) використання потенціалу Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, ООН, Ради Європи, інших впливових міжнародних організацій для моніторингу поточної ситуації з українсько-російського збройного протистояння; 3) отримання від міжнародного співтовариства додаткових гарантій щодо захисту суверенітету й територіальної цілісності України та повернення анексованих територій; 4) урегулювання питань договірно-правового оформлення проведення миротворчої операції на території України на підставі усталених норм і принципів міжнародного права; 5) консолідації міжнародної спільноти у справі засудження агресивних дій РФ проти України та введення нових розширених пакетів санкцій щодо Росії тощо [1].

Таким чином, можна зробити узагальнення, що політико-дипломатичні шляхи щодо забезпечення відновлення державного контролю над територіями України

ни – це комплекс політико-дипломатичних заходів, що вживаються органами державного та військового управління, до компетенції яких належать питання реалізації політики безпеки з метою формування партнерських відносин з іншими державами та міжнародними безпековими організаціями згідно з потребами, цілями і принципами безпекової політики для забезпечення відновлення суверенітету і територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів.

Список використаних джерел:

1. Баранов С.О. Адміністративно-правове забезпечення процесу деокупації тимчасово окупованих територій України. Юридичний науковий електронний журнал. Запорізьський національний державний університет. 2022. № 6. С. 512-516.

2. Про межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях: Указ Президента України від 7 лютого 2019 р. № 32/2019 / Президент України. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/2019#Text> (дата звернення: 03.12.2022).

3. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України над тимчасово окупованими територіями в Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18.01 2018 р. №2268-VIII. Голос України. № 37. 23.02.2018 р.

4. Донбас і Крим: ціна повернення: монографія / за ред. В. П. Горбуліна, О.С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. Київ: НІСД, 2015. 474 с.

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя»: Указ Президента України 24 березня 2021 року № 117/2021 / Президент України. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/117/2021#Text> (дата звернення 03.12.2022).

6. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2021 р. № 1171-р. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/1171-2021#Text> (дата звернення 03.12.2022).

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК УКРАЇНИ З ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИМИ БЛОКАМИ

*Яшин Дмитро В'ячеславович, студент 1 курсу
навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник: **Скриль Сергій Анатолійович**, к.ю.н., доцент
в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін,
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

З початком повномасштабного вторгнення росії в незалежну Україну питання безпеки, участі нашої держави у військово-політичних блоках та організаціях з метою поліпшення стану армії, придбання нового досвіду ведення бойових дій та структури війська набуває актуальності.

5 грудня 1994 року Україна, Росія, США та Велика Британія підписали міжнародний договір – «Будапештський меморандум», метою якого було роззброєння України та непоширення ядерної зброї. Натомість Україна отримувала гарантії безпеки. У 2014 році одна із сторін цього договору – росія (веденням гібридної війни, втручанням у внутрішні справи України, анексією Кримського півострову, фінансуванням терористів на сході України) порушила договір. 2014 рік показав що наша армія була не готова до ведення бойових дій та фактично не спроможна ефективно захищати державу. З часом армія набиралася досвіду під час тяжких боїв на сході України.

У 2015 році Україна починає дуже активно та сильно нарощувати військові та політичні відносини з США та НАТО з метою отримання якісної зброї, інструкторів для тренування військовослужбовців. На момент війни в Україні ця тема є актуальною як ніколи. До 24 лютого 2022 року НАТО та колективний захід вважали нашу армію слабкою, небоєздатною. Зараз українська армія показала, наскільки вона є мужньою, сильною та розвіяла міф про російську «другу армію світу».

Починаючи з 24 лютого 2022 року ми можемо бачити як взаємовідносини між Україною та НАТО стали більш міцними.

Розглянемо актуальність вступу, партнерства та співпраці з НАТО або створення власного альянсу безпеки України.

Ухвалена у 2009 році Декларація про доповнення до Хартії «Україна – НАТО» за підсумками рішень Бухарестського саміту НАТО 2008

року визначила шляхи поглиблення політичного діалогу і просування співпраці з метою підкріплення процесу реформ, спрямованих на реалізацію Україною її євроатлантичних прагнень та курсу на вступ до НАТО. Основним інструментом на підтримку цього процесу стала Річна національна програма (РНП), яка відображає цілі національної реформи оборонної сфери в Україні і забезпечує Річні плани її реалізації. РНП складається з п'яти розділів, присвячених політичним та економічним питанням, військово-оборонним аспектам, ресурсному забезпеченню, безпековим проблемам і правовим питанням. Йдеться, з-поміж іншого, про реформи, націлені на забезпечення справедливого управління, боротьбу з корупцією, гарантування верховенства закону та прав людини, а також реформування національних структур безпеки і оборони відповідно до євроатлантичних принципів та стандартів [1].

На нашу думку, під час знаходження України у військовому конфлікті, створення власного військово-політичного альянсу / блоку є проблематичним, так само як і вступ, наприклад, до блоку НАТО, тому що це є занадто важка дипломатична праця, витратна та довготривала процедура, з урахуванням того що Україна сконцентрована на поверненні своїх окупованих територій.

Після перемоги над російськими окупантами можливий розгляд вступу або створення свого блоку, але все це потребує великих дипломатичних зусиль, багато коштів, терпіння, часу та бажання сторін створити ефективний блок. Оскільки на цей час Україна відіграє своєрідну роль форпоста між цивілізованим заходом та росією, Північноатлантичному альянсу раціональніше співпрацювати з Україною шляхом надання зброї, санкційного тиску на державу-агресорку, гуманітарної допомоги, тренуванням офіцерського складу армії України. Це буде вигідніше з наступних причин:

1. Ефективність.
2. Вартість.
3. Раціональність.
4. Швидкість.
5. Затребуваність.

Отже, Україна – вільна, визнана світовою спільнотою, суверенна держава, яка сама вирішує, в якому напрямку їй рухатись та кого обирати в партнери.

Список використаних джерел:

1. Відносини з Україною. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm

СЕКЦІЯ 4. ВЗАЄМОДІЯ ГЛЮК ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.

ЩОДО ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ ВРАЗЛИВИХ УЧАСНИКІВ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

*Головкін Богдан Миколайович, д.ю.н., професор,
головний науковий співробітник сектору дослідження проблем
злочинності та її причин Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса,
м. Харків*

Віктимна поведінка учасників дорожнього руху – це дії або бездіяльність, що створюють умови для виникнення ДТП і настання тяжких наслідків, або не дозволяють уникнути ДТП і запобігти/зменшити тяжкість їх наслідків. Зазвичай віктимна поведінка є проявом віктимності, тобто індивідуальної властивості особи наражатися на небезпеку через притаманні їй фізичні, психічні та соціальні якості та особливості [1, с. 7]. Віктимна поведінка учасників дорожнього руху лише створює необхідні умови, щоб сталася ДТП з тяжкими наслідками. У свою чергу причинами скоєння ДТП виступають активні дії або бездіяльність порушника чи порушників ПДР, в результаті яких настають суспільно небезпечні наслідки.

Віктимна поведінка жертв ДТП може виражатися в трьох основних формах: 1) порушення учасником дорожнього руху встановлених правил і заборон, що створює необхідні умови для виникнення ДТП та настання тяжких наслідків; 2) невжиття заходів особистої безпеки учасником дорожнього руху, що дозволяють уникнути ДТП і запобігти настанню тяжких наслідків; 3) спільне порушення декількома учасниками дорожнього руху встановлених правил і заборон, внаслідок яких стається ДТП і жоден з винуватців не має можливості запобігти настанню смерті або тяжкого травмування одного з правопорушників. Прояви віктимної поведінки жертв ДТП можуть бути різними. Розглянемо основні з них щодо вразливих категорій учасників дорожнього руху та прирівнюваних до них осіб. В Україні до таких належать пішоходи, велосипедисти, мотоциклісти та інші користувачі механізованих ТЗ, а також особи похилого віку, діти, інваліди. Разом з тим, перелік вразливих учасників дорожнього руху доцільно доповнити пасажирями та водіями, які нерідко визнаються потерпілими в ДТП.

Пасажирів і водіїв ТЗ можна прирівняти до вразливих учасників дорожнього руху, оскільки, як відомо, найбільша кількість загиблих у ДТП на автомобільних дорогах загального користування в Україні стається при зіткненні (боковому або лобовому), наїзді на перешкоду, перекиданні ТЗ, що призводять до травмування або загибелі водіїв і пасажирів. Виходячи з цього розглянемо типові прояви віктимної поведінки вказаних учасників дорожнього руху.

Водії і пасажири ТЗ належать до найбільш чисельної групи жертв ДТП, які гинуть чи травмуються. Віктимна поведінка водіїв має місце при взаємодії двох і більше водіїв, один з яких свідомо порушує правила дорожнього руху, чим створює аварійну ситуацію, а інший, опинившись в аварійній ситуації, не вживає заходів із відвернення загрози для свого життя і здоров'я. Це зустрічається при зіткненнях ТЗ (бокових або лобових), в яких один водій виїжджає на смугу зустрічного руху, або ж рухається на заборонений сигнал світлофора, а інший водій починає рух назустріч і не вживає усіх необхідних і достатніх заходів для уникнення зіткнення, що тягне за собою його травмування або смерть. Віктимізація водія, що не вжив обов'язкових заходів особистої безпеки в аварійній ситуації, учасником якої він став, може відбуватися з різних причин: недбале ставлення до правил особистої безпеки, пов'язане з порушенням вимог щодо безпечних умов дорожнього руху, перебування в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, а також помилково прийняте рішення щодо керування ТЗ в аварійній ситуації.

Віктимна поведінка пасажирів ТЗ, що створила умови для ДТП з тяжкими наслідками може проявлятися у відволіканні під час руху уваги водія від керування транспортним засобом чи перешкоджанні йому в цьому; висуненні неправомірних вимог порушувати правила дорожнього руху (перевищувати безпечну швидкість, проїжджати за заборонений сигнал світлофора тощо); невикористанні під час руху в ТЗ засобів пасивної безпеки, а також невикористанні дитячих утримуючих систем для безпеки малолітніх дітей; стоянні або сидінні у непередбачених конструкцією ТЗ місцях; самовільному виході із ТЗ до моменту його повної зупинки, а також вимаганні зупинки в заборонених місцях для посадки/висадки пасажирів; пересування в ТЗ, водій якого має явні ознаки алкогольного/наркотичного сп'яніння, хронічної перевтоми, очевидні розлади психіки і поведінки, чи необґрунтовано передав керування ТЗ третім особам, – якщо такі дії створили аварійну ситуацію і сприяли виникненню ДТП та настанню тяжких наслідків.

Пішоходи становлять другу за поширеністю категорію жертв ДТП із загиблими і тяжко травмованими. Близько половини постраждалих пішоходів належать до осіб похилого віку (65 років і старіші) та діти. Для пішоходів небезпека зазнати тяжких наслідків в ДТП залежить від здатності правильно оцінювати дорожню обстановку та зміни в ній, своєчасно розпізнавати джерела небезпеки і адекватно реагувати на них (особливо у темну пору доби, в умовах обмеженої оглядовості та/або недостатньої видимості). Найпоширенішими проявами віктимної поведінки пішоходів є недотримання заходів індивідуальної безпеки під час дорожнього руху, зокрема: невикористання у темну пору доби та в умовах недостатньої видимості світлоповертального одягу та світлоповертальних елементів; перехід проїзної частини, перехрестя поза межами пішохідного переходу; раптовий вихід/вибігання пішохода на проїзну частину з-за транспортних засобів, що стоять, та будь-яких об'єктів, що обмежують оглядовість, ігноруючи ТЗ, що наближається; неврахування попереджувальних світлових і звукових сигналів ТЗ і світлофорів при переході дороги через розмови по мобільному телефону, прослуховування музики; рух пішоходів по автомагістралі чи дорозі для автомобілів у попутному напрямку або у в зустрічному напрямку поза межами населених пунктів; вихід, затримання пішоходів на проїзній частині під час руху ТЗ; перебування пішоходів у стані алкогольного/наркотичного сп'яніння чи під впливом речовин, що ускладнюють правильну оцінку дорожньої обстановки та вчасне реагування на небезпечну поведінку інших учасників дорожнього руху.

Віктимна поведінка велосипедистів має декілька основних проявів: невикористання габаритних світловідбивачів, шоломів, увімкненої сигнальної фари, світловідбивальних елементів на одязі під час руху у темну пору доби або в умовах недостатньої видимості, як в населених пунктах так і поза їх межами; некоректне здійснення правого повороту і порушення черговості проїзду перехресть; неправильне розташування велосипедистів на проїзній частині (рух у недозволеному ряді на автомагістралях і автомобільних дорогах); перетинання пішохідних переходів на велосипеді; проїзд на заборонений сигнал світлофора та порушення правил проїзду нерегульованих перехресть; раптове гальмування на проїзній частині, непередбачувані маневри через об'їзди перешкод; рух у нетверезому стані, відволікання на телефонні розмови та ін.

Список використаних джерел:

1. Головкін Б.М. Віктимність як основна категорія віктимології. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. № 20. С. 6-13.

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

*Антоненко Олександр Анатолійович, к.ю.н.,
доцент кафедри трудового, земельного
та господарського права
Одеський державний університет внутрішніх справ.*

*Григорецька Ірина Ігорівна, к.ю.н.,
доцент кафедри трудового, земельного
та господарського права
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

Збройні Сили України захищають права та законні інтереси цивільних осіб та взаємодіють з громадянським суспільством, міжнародною спільнотою, іншими органами державної влади.

На сьогодні скоординована державна політика у сфері захисту цивільного населення під час збройних конфліктів відображається в схваленому 28.02.2020 р. Кабінетом міністрів проекту указу президента "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України "Про Національну стратегію із захисту цивільного населення у збройних конфліктах на період до 2030 року", та безпосередній захист цивільного населення під час збройних конфліктів здійснюється відповідно до Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року.

На додаток до положень, які втілюються в мирний час, ця Конвенція застосовується до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни.

Безпосередньо термін цивільне населення визначається міжнародним гуманітарним правом як особи, які не є членами збройних формувань і не беруть прямої участі у бойових діях під час збройного конфлікту.

У разі збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру й виникає на території однієї з сторін, кожна сторона конфлікту зобов'язана застосувати як мінімум такі положення:

1. З особами, які не беруть активної участі в бойових діях, у тому числі з особами зі складу збройних сил, що склали зброю, а також із тими, хто hors de combat (той хто вийшов з ладу) унаслідок хвороби, поранення, затримання чи з будь-якої іншої причини, поведуться гу-

манно, без будь-якої ворожої дискримінації, причиною якої слугують раса, колір шкіри, релігія чи вірування, стать, походження чи майновий стан чи будь-які інші подібні критерії.

До зазначених вище осіб заборонено такі діяння:

а) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури; б) захоплення заручників; с) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження; д) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2. Підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу.

Міжнародний комітет Червоного Хреста може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту. (Стаття 3) [1].

Якщо на окупованій території окрему особу, що перебуває під захистом Конвенції, затримано як шпигуна чи диверсанта або як підозрюваного на законній підставі в діяльності, що загрожує безпеці окупаційної держави, у тих випадках, коли цього вимагають настійні міркування воєнної безпеки, ця особа може бути позбавленою прав на зв'язок, які надаються цією Конвенцією. (Стаття 5) Зазначимо, що такі особи не позбавлятимуться своїх прав на справедливий і нормальний суд.

Не перешкоджається гуманітарна діяльність для захисту цивільних осіб та надання їм допомоги. (Стаття 10)

Можна звертатися з пропозицією про створення в районах, де відбуваються бойові дії, нейтралізованих зон, призначених для захисту від наслідків війни таких осіб, без різниці:

а) поранених та хворих комбатантів або некомбатантів;

б) цивільних осіб, які не беруть участі в бойових діях та, перебуваючи в зонах, не виконують жодної роботи воєнного характеру. (Стаття 15)

Поранені та хворі, а також інваліди та вагітні жінки перебувають під особливим захистом і користуються особливим шануванням.

Також, сторони конфлікту укладають місцеві угоди про евакуацію. Цивільні лікарні, організовані для надання допомоги пораненим, хворим, інвалідам та породіллям, за жодних обставин не можуть бути об'єктом нападу. (Стаття 18)

На окупованих територіях та в зонах бойових дій зазначений вище персонал розпізнається за допомогою посвідчення особи, що підтверджує його статус, з фотокарткою власника та рельєфною печаткою відповідального органу, а також за допомогою проштемпельованої водос-

тійкої пов'язки, яку він носить на лівій руці під час виконання ним службових обов'язків. (Стаття 20)

Всі види транспорту, якими перевозять поранених, та інші колони цивільних осіб (перевозка хворих, породіль, інвалідів) захищаються так само, як і лікарні.

Дозволяється вільне пропускання всіх посилок з медикаментами та санітарними матеріалами, а також предметами, необхідними для виконання релігійних обрядів, які призначаються виключно для цивільного населення. (Стаття 23)

Потрібно вживати усіх необхідних заходів для того, щоб діти до 15 років, які осиротіли чи були розлучені зі своїми сім'ями внаслідок війни, не залишалися напризволяще. Вжити заходи для усіх дітей до 12 років, щоб можна було їх встановити завдяки спеціальним медальйонам або якимось інакше. (Стаття 24)

Сім'ї, де б вони не були, можуть отримувати листи суто сімейного характеру. Ця кореспонденція повинна пересилатися швидко й без невиправданого зволікання. (Можна зробити обмеження по написанню 25 слів будь-якого тексту, та обмежити листування до одного разу на місяць). (Стаття 25)

Кожна зі сторін конфлікту повинна полегшувати пошуки, які здійснюють члени розлучених війною сімей з метою встановлення контакту, та, наскільки це можливо, об'єднання. (Стаття 26)

Жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь, і, зокрема, захисту від згвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність. (Стаття 27) [2, с.9-10].

Сама ж присутність будь-якої особи, яка перебуває під захистом, у будь-яких пунктах чи районах не може бути використана для захисту цих місць від воєнних операцій.

Примус фізичного чи морального порядку не може застосовуватися до осіб, які перебувають під захистом, зокрема з метою отримання від них або від третіх осіб якихось відомостей.

Знання відповідного теоретичного матеріалу дозволяє конкретизувати та посилити безпеку та захист цивільного населення, забезпечити реалізацію норм міжнародного гуманітарного права:

- Цивільні мають право на захист та повагу під час збройних конфліктів.
- Цивільні особи, їхнє майно й цивільна інфраструктура перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права. На них не можна нападати.

- Цивільному населенню слід триматися якнайдалі від місць бойових дій чи військових об'єктів, аби випадково не потрапити під обстріл.
- Цивільним особам не слід носити одяг із символікою або кольорами учасників збройного конфлікту, бо так їх можуть сплутати з військовими.
- Цивільному населенню в жодному разі не можна брати до рук зброю чи брати участь у військових діях, щоб не втратити свій захищений статус.
- Цивільних не можна брати в заручники. Але навіть якщо те станеться, вони залишаються під захистом гуманітарного права.
- Цивільне населення не можна залучати до безоплатної або важкої праці.
- У разі затримання як цивільні, так і військові перебувають під захистом гуманітарного права. З ними потрібно поводитися гуманно.
- У разі вимушеного переселення через бойові дії цивільним особам має бути надано належні умови для життя, харчування та гігієни. Не можна розділяти сім'ї. Сексуальне насилля є неприпустимим.
- Не можна залучати чи в будь-який спосіб пов'язувати дітей із військовими діями. Вони перебувають під особливим захистом.
- Не можна нападати на школи чи інші навчальні заклади або використовувати їх у воєнних цілях. Учні й педагоги повинні мати змогу безпечно їх відвідувати.
- Цивільні й військові мають право на медичну допомогу. Не можна нападати на медпрацівників, медзаклади і медичний транспорт.
- Необхідно турбуватися про поранених, хворих та загиблих.
- Цивільне населення має право безперешкодно отримувати гуманітарну допомогу. Гуманітарні працівники та об'єкти перебувають під захистом. На них не можна нападати чи використовувати у воєнних цілях.

Знання відповідних статей Конвенції дозволить конкретизувати напрями державної політики щодо посилення безпеки та захисту цивільного населення, забезпечить ефективну реалізацію норм міжнародного гуманітарного права органами державної влади, силами безпеки і оборони, у тому числі при плануванні та проведенні операцій під час збройних конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Про захист цивільного населення під час війни: Конвенція від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

2. Антоненко О.А. «Пам'ятка Захист цивільного населення під час збройних конфліктів» (Для співробітників національної поліції, територіальної оборони, цивільного населення). Одеса: ОДУВС, 2022. 15 с.

ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

*Користін Олександр Олександрович,
Національний авіаційний університет,
м. Київ*

Питання протидії загрозам у сфері кібербезпеки займає провідне місце у системі національної безпеки України. Особливої актуальності проблема кібербезпеки набула за сучасних обставин, що повністю формується під впливом тривалої гібридної війни та відкритого воєнного вторгнення РФ на територію нашої держави. Такий стан національної безпеки потребує адекватного підходу до вирішення проблем безпеки, зокрема і щодо об'єктивного розуміння стану кібербезпеки в Україні та реалізації відповідної державної політики, спрямованої на ефективну протидію загрозам у сфері кібербезпеки.

Розвиток нових технологій в інформаційній сфері, кіберпросторі, поряд з розвитком соціальних комунікацій у суспільстві, несе надзвичайно небезпечні загрози, високотехнологічного та глобального характеру. Вирішення комплексних та багатоманітних проблем кібербезпеки, пов'язаних з інформаційними мережами та відкритими системами, може бути відносно складним, а потенційні наслідки та вплив на діяльність суб'єкта та країни можуть бути руйнівним. Фактори, що є ключовими для суспільного успіху, можуть залежати від здатності забезпечувати безпеку інформації, процесів, систем та інфраструктури у кіберпросторі.

Сучасний світ, враховуючи такі зміни, намагається враховувати загальні тенденції та впроваджувати механізми забезпечення кібербезпеки [1]. Охорона суспільних відносин, інтересів людини, суспільства та держави в сфері кіберпростору є пріоритетним питанням системи національної безпеки. Країни світу демонструють спільну позицію щодо кібербезпеки та стандартів захисту прав людини в кіберпросторі, яка є динамічною і розвивається на основі переосмислення підходів.

Сучасні світові підходи щодо протидії загрозам у сфері кібербезпеки мають самі різні засади формування. Зокрема, змістовними та новаційними є ініціативи, пов'язані з протидією гібридним загрозам,

серед яких кіберзагрози є ключовими. Глобальна культура кібербезпеки передбачає врахування взаємопов'язаних елементів, серед яких виділяється і оцінка ризиків – учасники повинні здійснювати періодичну оцінку ризиків з метою виявлення загроз та факторів уразливості, мати належні технології та інструменти контролю для цього з урахуванням значущості інформації і її захисту [2].

Україна активно розвивається і в цьому напрямі. Зокрема, у Стратегії національної безпеки України, введеної в дію Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 [3], зазначено, що Україна запровадить національну систему стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз, що передбачатиме оцінку ризиків, своєчасну ідентифікацію загроз і визначення вразливостей, а також поширення необхідних знань і навичок у цій сфері. Про ризик-орієнтований підхід до забезпечення кібербезпеки зазначається і в Стратегії кібербезпеки України на період 2021-2025 років [4, 5, 6].

Саме таке завдання було визначено групою експертів РНБО України, до складу якої увійшли представники суб'єктів НСКБ та профільних закладів вищої освіти, яка під час проведення стратегічних сесій та активно впроваджуючи методи фасилітації й мозкового штурму, на предмет ідентифікації загроз у сфері кібербезпеки, методологічною базою для проведення подальшого дослідження обрала саме ризик-орієнтований підхід у якості базового.

Відповідно до попереднього аналізу, проведеного експертною групою РНБО, ідентифіковано 83 загрози у сфері кібербезпеки, а враховуючи оцінювання експертним середовищем, базова вибірка сформувала можливості для визначення на основі ризику поширення рейтингу кожної з ідентифікованих кіберзагроз (Рис. 1).

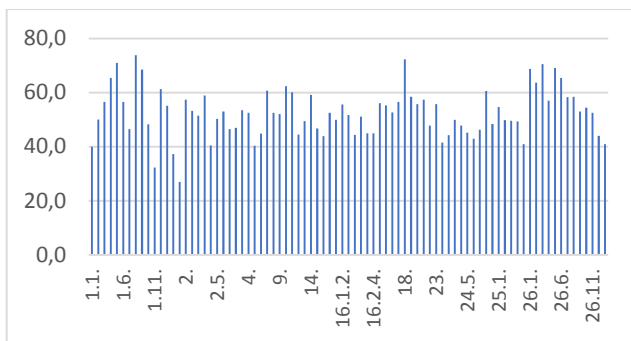

Рис. 1. Загальний рейтинг загроз у сфері кібербезпеки за рівнем ризику, (%)

Базовими засадами для реалізації визначених завдань оцінювання ризиків є міжнародний стандарт, імплементований до вітчизняного законодавства, так як у 2018 році прийнятий як національний стандарт, – ДСТУ ISO 31000:2018 [7].

Загальна картина оцінювання ризиків поширення ідентифікованих загроз достатньо варіативна, що сприймається як рівень достатності щодо репрезентативності результатів.

Реалізована методологія передбачає оцінювання ризиків поширення загроз за шкалою від 0% до 100% та передбачає наступні граничні рівні:

- рівень ризику у зоні вище 60% – найзначніші загрози (потребують застосування невідкладних заходів щодо зменшення ризику їх поширення);
- рівень ризику у зоні 50 – 60 % – значні загрози (потребують контролю найвищого керівництва);
- рівень ризику у зоні 40 – 50 % – загрози, що потребують уваги, але не першорядні;
- рівень ризику у зоні нижче 40 % - незначний рівень.

Таким чином, до найзначніших загроз у сфері кібербезпеки в Україні належить 15 ідентифікованих загроз:

- кібератаки у сфері оборони – 73,76%;
- кібератаки як елемент гібридної війни проти України – 72,22%;
- кібератаки у сферах: фінанси / банки / страхування – 70,97%;
- кібератаки у сфері безпеки – 68,45%;
- кібератаки у сфері економіки – 65,36%;
- витік інформації (Information leakage) – 62,33%;
- кібератаки у сферах інформація та комунікацій – 61,28%;
- злом (порушення) даних (Data breaches) – 60,73%;
- кіберзагрози, пов'язані із впровадженням новітніх технологій: поширення кіберзлочинності – 60,52%;
- крадіжка особистих даних (Identity theft) – 60,06%.

Згідно рекомендацій ризик-менеджменту зазначені загрози потребують застосування невідкладних заходів щодо зменшення ризику їх поширення.

Висновки. Проведений аналіз загроз у сфері кібербезпеки не є остаточним та потребує більш глибокого дослідження з використанням більш широкого масиву даних та інформації, застосування сучасних методів та інструментів аналізу. Поряд з цим, достатньо показовими є використані у дослідженні статистичні дані та матеріали опитування

експертів НСКБ, що дозволило ідентифікувати загрози у сфері кібербезпеки та на основі оцінювання експертним середовищем здійснити їх рейтингування за рівнем ризику, визначивши найважливіші, що потребують невідкладного впровадження заходів щодо зниження ризику їх поширення.

Список використаних джерел:

1. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/1148 від 6 липня 2016 року про заходи для високого спільного рівня безпеки мережевих та інформаційних систем на території Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-16/find?text=%F0%E8%E7%E8%EA

2. Резолюція Генеральної Ассамблеї ООН 57/329, прийнята на 78 пленарном засіданні 57-ї сесії. 20 грудня 2002 року. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/555/24/PDF/N0255524.pdf?OpenElement>

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

4. Pro osnovni zasady zabezpechennya kiberbezpeky Ukrayiny: Zakon Ukrayiny № 720-IX від 17.06.2020, VVR, 2020, № 47, ст. 408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року "Про План реалізації Стратегії кібербезпеки України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37/2022#Text>

6. Пропозиції до політики щодо реформування сфери кібербезпеки в Україні. Матеріал для обговорення. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/au_White-book-on-cybersecurity-draft_5.pdf

7. ДСТУ ISO 31000:2018 Менеджмент ризиків. Принципи та настанови (ISO 31000:2018, IDT). URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_iso_31000_2018.pdf

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ В ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Дришлюк Володимир Ігорович, к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри трудового, земельного
та господарського права факультету № 1 навчально-наукового
інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м.Одеса*

Запровадження принципово нових механізмів захисту прав в новій редакції Господарського процесуального кодексу України стало ефективним рішенням та сприяло розширенню потенційних можливостей суб'єктів господарського процесу у захисті своїх прав. Так, 15 грудня 2017 року Закону України набув чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», яким був введений в дію новий ГПК України [1]. В той же час військова агресія 2022 року з боку Російської Федерації поставила перед судовою системою нові питання та випробування.

На сьогодні ефективність захисту прав суб'єктів господарювання поставлено під загрозу в зв'язку із воєнними діями. В частині України, де йдуть активні бойові дії здійснення правосуддя є неможливим, а суди разом із складом суддів вимушені переміщуватися в інші області та здійснювати правосуддя в іншій місцевості.

Відповідно до ст. 42 Конституції України кожному гарантується право на здійснення підприємницької діяльності. Відповідно до ст. 124 Конституції України [2] та Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [3] в Україні діє система господарських судів, на яку покладено вирішення судових спорів, що виникають між суб'єктами господарювання.

Стаття 4 Господарського процесуального Кодексу України [4] визначає, що право на звернення до господарського суду в установленому цим Кодексом порядку гарантується. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом. Юридичні особи та фізичні особи – підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями, державні орга-

ни, органи місцевого самоврядування мають право на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів у справах, віднесених законом до юрисдикції господарського суду, а також для вжиття передбачених законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням. До господарського суду у справах, віднесених законом до його юрисдикції, мають право звертатися також особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Серед викликів, що стоять сьогодні перед судовою владою, є перш за все забезпечення своєчасного розгляду та вирішення судових справ. Відтак особливого значення набуває можливість користування можливостям відеоконференції. В свою чергу суддя, при розгляді справи повинен враховувати, що в зв'язку із стабілізаційними чи аварійними відключеннями електроживлення скористатися такими можливостями зможуть не всі учасники процесу.

Суди апеляційної інстанції мають більші можливості щодо швидкого розгляду справ оскільки явка учасників процесу в апеляційні суди не є обов'язковою. Робота щодо збору доказів ведеться до подання позовної заяви і на стадії підготовчого провадження, в зв'язку із чим підсилюється роль суду першої інстанції в забезпеченні доказової діяльності.

Окремою складовою залишається безпека учасників судового процесу при здійсненні процесуальної діяльності. Сигнал «повітряної тривоги» є безсумнівним приводом для відкладення розгляду справи. В сучасних умовах відкладення справи може потягнути порушення строків її розгляду і відповідно ефективність судового захисту ставиться під сумнів.

Представляється, що в сучасних умовах процесуальної діяльності доцільним є запровадження можливості розгляду та вирішення судових справ без участі представників або сторін в судах першої інстанції. Для забезпечення ефективного розгляду та вирішення справи найважливішим її етапом є збір доказів. І таким чином, роль суду в цьому процесі повинна бути змінена, а відповідальність підвищена оскільки сприяння учасникам процесу в зборі доказів має стати пріоритетом в період воєнного стану.

Іншим ефективним механізмом може стати викладення позицій сторін виключно в письмовій формі, а забезпечення надходження таких письмових документів за допомогою засобів електронного зв'язку.

Список використаних джерел :

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів. Відомості Верховної Ради України. 2017. №48. Ст.436.
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року. Відомості Верховної Ради України 2010. № 44-45. Ст. 529.
4. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 6. ст. 56.

ЩОДО ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СФЕРІ МЕДІАЦІЇ

*Біла Дар'я, студентка I курсу другого
(магістерського) рівня вищої освіти
факультету № 1 навчально-наукового інституту права
та кібербезпеки Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса*

*Науковий керівник: Львова Єлизавета Олегівна, д.ю.н., доцент,
професор кафедри конституційного та міжнародного права
Одеський державний університет внутрішніх справ,
м. Одеса*

На сьогоднішній день Україна проходить шлях демократичного розвитку, заходиться на шляху зміни праворозуміння про інститут медіації, та реформування законодавства у всіх сферах, що вимагають створення та застосування нових механізмів для вирішення спорів у різних сферах життя.

Оскільки, з розвитком суспільства, спори стали невід'ємною частиною нашого життя, все дедалі частіше людство починає задумуватись про недоліки та складнощі, що виникають на різних стадіях судового процесу, та все частіше звертається до такого способу урегулювання конфліктів, як медіація.

Коли говоримо про генезу інституту медіації, варто наголосити, що помилковим є твердження про появу медіації (так само, як і інших

методів ADR) наприкінці ХХ ст. Насправді минуле століття відзначилося лише законодавчим закріпленням цього інституту.

Інститут медіації остаточно виник та закріпився у США в середині ХХ ст. В той період було створено Федеральну службу з медіації та примирених процедур, яка діє і на сьогодні. Саме ця служба закріпила основні принципи роботи медіаторів, які віднайшли своє закріплення в інших країнах [1, с. 157].

Згодом інститут медіації віднайшов своє відображення у провідних країнах світу, таких як Франція, Бельгія, Австралія, Англія, Канада та інші. Варто зазначити, що протягом останніх років інститут медіації почав досить швидко розвиватися у країнах Східної Європи.

Незалежна Україна розпочала шлях запозичення та розвитку медіації з 1994 р., завдяки спільній меті з американською організацією «Search for Common Ground» і Донецького науково-практичного психологічного центру виникла Українська група медіації, яка розпочала запровадження альтернативних шляхів урегулювання конфліктних ситуацій.

Важливість впровадження альтернативних способів вирішення конфліктів та судових спорів на законодавчому рівні визнана Європейським Союзом. Як приклад, може слугувати Висновок за підсумком засідання Європейської Ради від 15-16.10.1999 року. У даному Висновку було зафіксовано, що держави-члени «повинні створювати альтернативні позасудові процедури вирішення спорів» [2].

В 2004 році вчені та експерти Європейського Союзу розробили та затвердили Європейський кодекс поведінки медіаторів [3]. Так, вищевказаний Кодекс визначає медіацію як процес, за якого дві і більше сторін погоджуються на залучення третьої сторони – медіатора, для надання їм допомоги під час вирішення їхньої суперечки шляхом досягнення згоди без судового рішення, незалежно від того, як цей процес може називатись у загальноприйнятому сенсі у кожній із країн-членів.

У Європейському Союзі інститут медіації найчастіше розглядають як добровільне волевиявлення сторін залучити незалежну сторону з метою самостійного вирішення виниклого конфлікту.

Також, ще одним значимим нормативно-правовим актом є рекомендації та настанови Ради Європи та Європейської комісії з питань ефективності правосуддя. Зазначені акти разом з іншими локальними нормативно-правовими актами членів-держав Європейського Союзу утворюють нормативну базу регулювання процедури медіації.

Велику значимість для Європейських країн представляє собою Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради з певних аспектів медіації в цивільних і комерційних справах, яка була затвер-

джена ще 21.05.2008 р. та передбачала імплементацію відповідних норм у законодавство держав-членів до 21.05.2011 р [4].

Директива про медіацію закріплює основні принципи проведення та запровадження механізму медіації в національне законодавство країн-членів ЄС. Варто також зазначити, що обсяг регулювання Директиви про медіацію передбачає її застосування до міжнародних спорів, проте звіт про перебіг застосування цієї директиви, виданий Комісією Європейського парламенту у 2016 р. свідчить про те, що майже всі країни ЄС (окрім трьох) поширили також обсяг регулювання відповідних положень національного законодавства про медіацію в цивільних і комерційних справах на подібні спори, що виникають між резидентами однієї країни.

Так, з огляду на вище написане у Німеччині в 2012 році було ухвалено Закон «Про посередництво», який сприяє мирному врегулюванню конфліктів між сторонами шляхом включення різноманітних стимулів для сторін у Цивільний процесуальний кодекс. Цікавим фактом є те, що при поданні позову до суду, сторони повинні вказати, чи були спроби врегулювання даного спору за допомогою медіатора [5].

Довгий час законодавством України інститут медіації не регулювався окремим законом, проте практика вирішення конфліктів між сторонами все зростала. Зокрема, у ст. 124 Конституції України встановлено, що законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору [6].

Слід звернути увагу на Національну асоціацію медіаторів України. Зазначена асоціація є громадським об'єднанням у сфері медіації та вирішення конфліктів, яке створене на основі спільності інтересів для реалізації мети та завдань передбачених Статутом даної організації.

Зокрема, п.1.4 вищенаведеного Статуту передбачає, що асоціація створена відповідно до Конституції України, Цивільного Кодексу України, Закону України «Про громадські об'єднання».

Важливим кроком для України стало підписання 07 серпня 2019 року Міністром Юстиції від імені України Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про Міжнародні угоди про врегулювання спорів за результатами медіації [7].

Вищенаведена Конвенція потягнула за собою наслідки й вже 15 липня 2020 року Верховна Рада в першому читання прийняла проект Закону «Про медіацію».

Так, 16 листопада 2021 року Верховна Рада України 302 голосами ухвалила у другому читанні схвалений Міністерством юстиції Закон «Про медіацію» [8]. Прикінцевими та перехідними положеннями да-

ного Закону пропонується внести зміни до Кодексу законів про працю України, Земельного Кодексу, Господарського процесуального Кодексу, Цивільно процесуального Кодексу та ін.

Відповідно до даного Закону медіація визначається як позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

Аналіз вищезазначених базових європейських актів дозволяє виділити певні недоліки вітчизняного законодавства. Варто звернути увагу на частину 1 статті 4 ЗУ «Про медіацію». Наведена норма зазначає наступне: «Медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації».

Інструкція з розробки та моніторингу схем навчання з медіації 2019 року, містить більш повний перелік принципів, серед яких: добровільність; конфіденційність; незалежність, неупередженість і нейтральність посередника; самовизначення сторін і контроль за процесом; рівноправність сторін; креативність і стійкість; гнучкість; економічна ефективність [9].

Частиною 1 статті 9 раніше згаданого українського Закону визначено, що медіатором може бути фізична особа яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або закордоном. На думку видатної юристки, медіаторки та тренерки Елізабет Бадер, яка провела ретельний аналіз факторів забезпечення ефективної медіації, для повного та продуктивного процесу медіації, медіатори повинні знатись на психології та нейропсихології. Так, прикладом слугують проведення копусів (особистих зустрічей), під час яких особа, що має певні навички в сфері психології та нейропсихології, зможе правильними питаннями дізнатись більше про емоційний стан, страхи, побоювання, інтереси та захоплення сторін [10]. Визначені вище навички здатні виявляти та розв'язувати будь-які психологічні та психічні аспекти конфлікту, що в подальшому дає змогу повністю реалізувати потреби та побажання обох сторін задля повного та задовільного рішення учасників процесу медіації.

На думку зарубіжних вчених, зокрема, таких як М. Дрювс, Р. Кзуби, Ф. Аль-Хафаджі та інших, щодо класифікації медіації за конкретними сутісними характеристиками справи з конкретних правових питань потребують від медіатора певних знань з різних галузей права. Так, досить цікавим прикладом слугує розділ Цивільно-

процесуального кодексу Грузії, країни, яка спрямовує діяльність різних сфер на курс євроінтеграції. Вищезазначений розділ кодексу регулює участь загальних судів Грузії у процесах проведення медичної медіації та у виконанні рішень, винесених Службою медичної медіації. Проаналізувавши положення даного Кодексу, можемо зазначити, що законодавча база Грузії, досить ретельно підійшла впровадження медіації як альтернативного вирішення спорів. Проте, з іншого боку, запровадження даних положень, створює нагальну потребу в запровадженні різних видів спеціалізації медіатора [11].

З огляду на вище написане, можемо зробити висновок, що інститут медіації – це альтернативний спосіб переговорів між двома сторонами конфлікту на добровільних засадах, підготовлений незалежною нейтральною особою, яка сприяє досягненню порозуміння та добровільного виконання своїх зобов'язань. Медіація дає можливість учасникам з'ясувати причини виникнення конфлікту, зменшити бар'єри комунікації, розробити пропозиції та рішення та укласти взаємоприйнятну угоду.

З вищевикладеного, можна зробити висновок, що запровадження інституту медіації в Україні на законодавчому рівні буде спричиняти чимало дискусій навколо своєї сфери. Наразі українське суспільство стоїть лише на порозі відкриття такого правового інституту альтернативного урегулювання спорів як медіація.

Отже, запозичення практики та законодавства Європейського Союзу надасть поштовх для вироблення більш ґрунтовних рішень учасників процесу медіації в Україні.

Список використаних джерел:

1. Лєко Б., Чуйко Г. *Медіація: підручник*. Чернівці. Книги-XXI. 2011. 464 с.
2. *Tampere European Council 15 and 16 October 1999: Presidency Conclusions*. URL: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm (дата звернення: 20.11.2022)
3. *European code of conduct for mediators*. ZKM – ZEITSCHRIFT FÜR KONFLIKT MANAGEMENT, № 4. 2004. URL: https://www.centrale-fuer-mediation.de/media/zkm_2_2004_148_172.pdf (дата звернення: 20.11.2022)
4. *Медіація: європейський досвід і українські реалії*. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/mediaciya-evropeyskiy-dosvid-i-ukrayinski-realiyi.html> (дата звернення: 21.11.2022)
5. *Медіація. А як у них?* URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/mediaciya-a-yak-u-nih.html> (дата звернення: 21.11.2022)

6. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. ВВР. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

7. Міністерство Юстиції України: Україна приєдналася до Сінгапурської Конвенції щодо медіації. URL: https://minjust.gov.ua/news/ministry/ukraina-priednalasya-do-singapurskoi-konventsii-schodo-mediatsii?fbclid=IwAR2ZkEjFZFgCGpsaWtq66I_iVjqLluQk-HphA0yt5o0Gdz1D4f-exCnM2tU

8. Закон України «Про медіацію». Відомості Верховної Ради України. ВВР. 2022. №7. Ст.51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

9. Guidelines on Designing and Monitoring Mediation Training Schemes. European commission for the efficiency of justice. Strasbourg, 13 and 14 June 2019. URL: <https://rm.coe.int/cepej-2019-8-en-guidelines-mediation-training-schemes/168094ef3a>

10. Bader E. The Psychology and Neurobiology of Mediation.17(2) Cardozo J. of Conic Resolution 363 (Winter 2016). 30 p. SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2984029>

11. Гражданский процессуальный кодекс Грузии: Закон Грузии от 14.11.1997 года. Консолидация: 02.08.2021, № 888. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/29962?publication=149> (дата звернення: 17.12.2021)

МОВНЕ ПИТАННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ, ПРОБЛЕМАТИКА ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ

Сушко Артем, студент 2-го курсу

Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Балтаджи Поліна Миколаївна, к.ю.н., доцент,

професор кафедри державно-правових дисциплін,

Одеський державний університет внутрішніх справ

м. Одеса

Як засвідчує світовий досвід, моделі правового регулювання мовних відносин «визначаються мовною ситуацією, що історично склалася в конкретній країні, а також залежить від мовної політики, здійснюваної державою». Отже, питання, пов'язані із законодавчим закріпленням специфіки функціонування мов у тій чи іншій країні, не можна розглядати ізольовано від усієї політичної, соціально-економічної та

культурної ситуації, яка найчастіше диктує логіку й визначає можливість законодавчого регулювання мовної політики.

Від початку часів «мовне» питання було одним з найболючіших. На початку XXI століття (в епоху інформаційних технологій) «мовні» проблеми також посідаю

ть чільне місце у державотворенні багатьох країн. Проблема є світовою, а не лише національною, оскільки будь-яка деколонізована країна, здобувши незалежність, повинна вирішити «мовне» питання. Не оминула ця проблема й Україну, населення якої тотальним чином зросійшувалось протягом декількох століть поспіль (Валуєвський циркуляр від 1863 р. про заборону давати цензурний дозвіл на друк української духовної та популярної освітньої літератури; ще більш суворий Емський указ 1876 року про заборону друкування та ввезення з-за кордону будь-якої україномовної літератури, а також подальші утиски української мови, про що свідчить Директива Колегії Міністерства УРСР «Про вдосконалення вивчення російської мови в українських школах», вже на теренах Радянського Союзу). Оскільки «високою метою кожної держави (за визначенням Венеційської комісії) є прагнення зміцнити позиції державної мови, то пріоритетом мовної політики в Україні є утвердження і розвиток української мови як державної». Однак з часів Акту проголошення незалежності України ситуація з «мовним» питанням не суттєво поліпшилась. Саме домінуюча позиція російської мови у багатьох сферах суспільного життя (особливо на Сході нашої країни) як головної мови пострадянської комунікації стала одним з чинників колобораціонізму та інструментом ведення рф гібридної війни проти України та продовжує становити загрозу національній безпеці України [1, с. 17].

Закон України «Про національні меншини в Україні» (1992 р.) був новим помітним кроком у напрямку гарантування національним меншинам права на вільний розвиток, у т.ч. у мовній сфері. Разом з тим, закон певною мірою звузив мовні права національних меншин порівняно з положеннями Декларації прав національностей. Йдеться, зокрема, про заміну ряду формувань — «компактного проживання» на «більшість населення»; «вільне користування рідними мовами у всіх сферах суспільного життя» на «користування у роботі державних органів, громадських об'єднань, а також підприємств, установ і організацій»; використання мов національних меншин «нарівні з державною українською мовою» на «поряд з державною українською мовою».

Наступним надзвичайно важливим кроком у реалізації мовної політики України стало прийняття Конституції України 1996 р., в Ст. 10,

11, 12 якої сформульовано принципові положення щодо функціонування мов в Україні. Згідно зі Статтею 10 державною мовою в Україні є українська мова, при цьому держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України; крім того, Конституцією гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України; держава також сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Стаття 11 встановлює, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. У Статті 12 зазначається, що Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави. Важливе значення для конкретизації конституційної норми щодо державної мови мало офіційне тлумачення ч. 1 Ст. 10 Конституції, надане Конституційним Судом України, який у своєму рішенні наголосив, що «положення ч. 1 Ст. 10 Конституції України, за яким «державною мовою в Україні є українська мова», треба розуміти так, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України у здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (ч. 5 ст. 10 Конституції України) [2, с. 159].

Мовні конфлікти, що виникають у суспільстві, ніколи не бувають суто мовними. Ситуація навколо питання про можливість офіційної двомовності в Україні, яке активно експлуатували політики впродовж років незалежності, чи не найяскравіше ілюструє тезу, що боротьба за мову – символ боротьби за владу. Джошуа Фішман, американський соціолог і лінгвіст, зауважує: якщо поглянути на мовний конфлікт уважніше, «під поверхню, пов'язану з мовою риторики, зазвичай виявляємо соціальні тріщини... У такому разі мова, будучи такою символічною для культурно-групової належності загалом, може бути легко та помилково звинувачена як причина розбрату в суспільстві». Тож не дивно, що розпалене протистояння «російськомовного» Сходу й «україномовного» Заходу України багато хто поверхово сприймав саме в мовному вимірі. Оскільки мовні конфлікти стають тільки одним із симптомів глибинних тектонічних розривів у суспільстві, їхнє вирішення лежить далеко поза межами власне лінгвістики чи й навіть

культурної або освітянської сфери. Їхнє ж адекватне врегулювання – умова збереження єдності нації, усунення сепаратистських настроїв, а отже, гарантування національної безпеки.

Найскладнішим «мовне» питання завжди залишатиметься для молодих держав, які до проголошення незалежності зазнавали сильної політики асиміляції. Вони ще тривалий час відчують вплив магнітного поля держави-колонізатора, що сповільнює їхній економічний, політичний і культурний поступ. Зазнають впливу й мовні відносини між носіями національних мовних кодів колишньої колонії та колонізатора здебільшого в напрямі посилення протистояння, що даватиме змогу послабити молоду державу. Залежно від політичної волі держав, що здобули незалежність, в одних випадках унаслідок може розвинутися мовний конфлікт, в інших мовний поділ хоч і існуватиме, потроху втрачаючи чіткі обриси (бо позбутися його протягом місяця, року чи навіть десятиліття неможливо), але не стане причиною соціального розколу. І все – завдяки усвідомленому прагненню об'єднати й об'єднатися навколо певної національної ідеї, невід'ємною частиною якої завжди стає державна мова [3, с. 38].

Ефективними формами поширення та розвитку в суспільстві української державної мови є Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, Всеукраїнський диктант національної єдності, Міжнародний день рідної мови (21 лютого). Зокрема, конкурс, започаткований 2000 року, проводять щорічно на підставі Положення про Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 13 березня 2008 року № 168. У ньому беруть участь учні загальноосвітніх закладів, професійно-технічних училищ, курсанти вищих військових навчальних закладів, студенти закладів вищої освіти. І хоча останніми роками в конкурсі (на першому його етапі) беруть участь понад 20 тис. осіб, що, на наш погляд, є надзвичайно високим показником, однак його можливості значно вищі. Всеукраїнський диктант національної єдності проводять майже двадцять років поспіль у День української писемності та мови 9 листопада. Його транслюють на Першому каналі Українського радіо. Уперше диктант писали в травні 2000 року з нагоди перепоховання Тараса Шевченка і Дня рівноапостольних Кирила та Мефодія. Головною локацією написання диктанту стає навчальна аудиторія імені Михайла Максимовича в червоному корпусі Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Проте пишуть диктант скрізь: у шкільних кабінетах, студентських аудиторіях, офі-

сах, бібліотеках, удома. Загалом Всеукраїнський диктант національної єдності не є перевіркою знань рідної мови [4, с. 115].

Спіраючись на європейські практики, державна мовна політика повинна унеможливити перетворення України із суверенної національної держави на денационалізований простір. Державна мовна політика України повинна зосередитись на таких пріоритетних напрямках: приведення мовного законодавства України у відповідність до Конституції України, Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»; створення ефективного державного органу для дотримання мовного законодавства в Україні (з чітко визначеними повноваженнями, механізмом їхньої реалізації та жорсткими санкціями проти порушників); розробка дієвих засобів захисту української мови від актів зовнішньої мовно-культурної експансії (немає значення, зі Сходу, чи із Заходу) та публічної дискредитації української мови; удосконалення регулювання юридичної відповідальності за порушення законодавства щодо використання української мови як державної.

Список використаних джерел:

1. Співак І.В. *Мовне законодавство та мовна політика в Україні як вони є. Право та державне управління*. 2019. URL: http://www.pdu-journal.kpi.zp.ua/archive/2_2019/tom_2/4.pdf (дата звернення: 16.11.2022).
2. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*. К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 398 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/movna_sit_49.pdf (дата звернення: 16.11.2022).
3. Макарець Ю. С. *Мовний вимір національної безпеки України*. Наукові записки Національного університету «Острозька академія», 2017 р. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/download/1846/1650/3295> (дата звернення: 16.11.2022).
4. Ялова О. В. *Шляхи та форми реалізації мовного законодавства в Україні*. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2020. URL: <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/scientbul/article/download/1195/1198/> (дата звернення: 16.11.2022).

КРАДІЖКА ЯК ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИЙ ВИД ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОГНОЗИ

*Матвієнко Олександр Вікторович,
слідчий СВ Криворізького РВП КВП ГУНП
у Дніпропетровській області
аспірант Одеського державного
університету внутрішніх справ, м. Одеса*

Події 24 лютого 2022 року корінним чином змінили життя практично всіх сфер соціально-економічного та політичного життя українців. Тисячі загиблих мирних мешканців, масові руйнування українських місць та селищ. Сотні тисяч загиблих осіб. Мільйони жителів нашої країни залишилися без домівок, роботи, звичних умов та середовища проживання. Війна Російської Федерації проти України внесла негативні корективи у життя практично кожного українця. За таких умов дуже гостро постає питання безпеки життя та права власності для жителів нашої країни. Зовнішній ворог та негаразди, пов'язані із військовою агресією та злиднями для українського народу підсилюються внутрішніми викликами, пов'язаними із злочинністю. В умовах війни протиправне посягання на власність поєднане не лише зі знищенням майна на захоплених територіях, мародерством, а й посяганням на власність на вільних від окупації територіях. У цьому сенсі, злочини, які посягають на власність виявилися одними з найрозповсюдженішими та небезпечними серед усіх викликів, з якими кожного дня стикаються наші громадяни. Серед 100 тисяч кримінальних правопорушень, які посягають на власність, крадіжки є одним із домінуючих кримінальних правопорушень і складають понад 60 145 випадків. В умовах війни понад 53 254 кримінальних правопорушень посягали на приватну власність, і більше 1000 – на державну власність, більше 10 тисяч кримінальних посягань було вчинено із складів, баз, магазинів та інших торгівельних точок; 3 107 випадків зафіксовано крадіжок із квартир та інших приміщень громадян; 1 797 – з автомобілів; 1 158 кишенькових крадіжок. Серед усіх, зареєстрованих кримінальних правопорушень, 55 630 випадків зареєстровано крадіжок із обтяжуючими обставинами, тобто, передбачених частинами 2 – 5 ст. 185 КК України, з яких тільки 49386 випадків зареєстровано посягань на приватну власність. В умовах війни та збройної агресії прогнозуються негативні тенденції у злочинності проти власності, в тому числі і у сфері краді-

жок. Збідніння населення, втрата роботи та джерел існування для великої кількості українського населення ставить у скрутні економічні становища цілі прошарки наших громадян, що безумовно, є негативними обставинами для зростання злочинності, в тому числі і проти власності у найближчі часи.

Безумовно, така ситуація ускладнює і без того не легке життя пересічних мешканців України в умовах воєнного стану та потребує відповідної реакції з боку правоохоронних органів та держави.

З метою утримання криміногенної обстановки та її стабілізації в умовах воєнного стану, керуючись досвідом правоохоронної діяльності, вважаємо за необхідне запропонувати ряд заходів, які би сприяли зниженню рівня злочинності проти власності, в тому числі і крадіжок:

- 1) Посилення кримінальної відповідальності за тяжкі злочини проти власності в умовах воєнного стану;
- 2) Надання соціальної та економічної підтримки особам, які є переселенцями з окупованих та де окупованих – зруйнованих територій;
- 3) Спрямування адресної гуманітарної допомоги для осіб, які зазнали втрат;
- 4) Запровадження програми соціального житла для осіб, які постраждали від війни;
- 5) Впровадження кращих світових практик відновлення країни у післявоєнний час.

Список використаних джерел:

1. Албул С.В. *Корисливо-насильницькі злочини відносно іноземців в Україні: кримінологічний аналіз: монографія*. Одеса: Букаєв В.В., 2009. 144 с.

2. *Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 11 місяців 2022 року / Офіс Генерального прокура*. 2022. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 03.12.2022).

3. Бабенко А.М. *Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія*. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.

4. Бабенко А.М. *Територіально-просторовий аналіз злочинності у населених пунктах Одеської області*. Вісник Асоціації кримінального права України. 2017. № 2(9). URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/11_Babenko.pdf (дата звернення: 11.10.2020).

5. Баранов Б.В. *Предупреждение преступности в сверхкрупном городе с учетом ее территориальных различий (на материалах г. Москвы): дис.... канд. юрид. наук: 12.00.08*. Москва, 2005. 200 с.

6. Бойко В.В. *Кримінологічна характеристика та запобігання тяжким насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи в особливо великих містах України: дис. ... кандид. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. 280 с.*

7. Бабенко А.М., Конопельський В.Я., Чекмарьова І.М. *Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я материкової України: монографія. Харків: Право, 2019. 264 с.*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

*Овдієнко Валерія, студентка 2 курсу
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Скриль Сергій Анатолійович**, к.ю.н., доцент
в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

Правова система – це комплекс взаємопов'язаних, взаємоузгоджених та взаємозалежних між собою правових явищ і процесів, які розвиваються системно, циклічно та послідовно, а також правових інститутів, які здійснюють управлінський вплив на суспільні відносини у відповідності з чітко визначеною процедурою [3].

Правова система України нині переживає складний період: відбувається створення абсолютно нової правової системи суверенної незалежної демократичної держави. В ідеалі це повинно відбуватися, з одного боку, з урахуванням сучасних глобалізаційних процесів, а з іншого – з повагою до власних самотутніх особливостей і тенденцій розвитку. Зараз і в нашій системі права, і в нашій пересічній та професійній правосвідомості зберігається значна кількість стереотипів, які залишилися ще від радянської соціалістичної правової системи, що зумовлює двоїсте ставлення до різних правових інститутів. Саме тому екскурс в історію української правової системи, визначення її місця у світовому геоправовому просторі, облік самотутніх її особливостей особливо актуальні нині у зв'язку з докорінними перетвореннями, що відбуваються на сучасному етапі в Україні [1].

Насамперед, стереотипи зараз можна побачити майже на кожному кроці. Вони тягнуть за собою старі норми та правила, які вже «перезжили себе».

У структурі системи права виокремлюють такі підсистеми, як публічне і приватне право. На сучасному етапі розвитку права доцільно не загострювати протистояння, а підкреслити зближення публічного і приватного права на новій гуманістичній основі. Такою основою мають стати ідеї пріоритетності прав людини, розумного інтересу особи і суспільства, неприпустимості свавільного державного втручання. Нині продовжується процес дифузії публічного і приватного права, правові інститути відчувають на собі одночасний вплив і публічного, і приватного права [2].

Це полягає на обмеженнях дій населення, особливо під час воєнного стану. Також обмеження громади, фінансування та багатьох соціальних благ. Саме про це свідчать основні ознаки правової системи(системність, послідовність розвитку правових процесів в системі, поєднання статички та динаміки, інтегративність правової системи). Також науковці розрізняють два аспекти правової системи, такі як: внутрішній аспект – це глибокі взаємозалежні зв'язки між елементами правової системи, які забезпечують її існування як цілісної структури; зовнішній аспект – можливість правової системи, наприклад певної держави, «зблизатись» з метою взаємопроникнення з правовою системою іншої держави, результатом чого є виникнення нового утворення, яке органічно поєднує в собі елементи та властивості обох правових систем. Географія регулювання таких утворень збільшується, взаємозв'язки держав у сфері регуляції, охорони та захисту суспільних відносин – спрощуються[3].

В наш час багато аспектів стають проблемою щодо розвитку України.

Є проблема мовного конфлікту, через різні умови проживання та різний соціум населення, майже 20 % українців не розмовляють на державній мові. Це впливає на початок конфліктних ситуацій, нестача фінансування, порушення законів та особистих кордонів громадян.

На шляху до гармонізації правової системи України з європейським і міжнародним правом нашої державі необхідно здійснити зважені та необхідні кроки у наступних сферах:

а) приведення норм конституції до міжнародних стандартів як передумова їх втілення у національному законодавстві;

б) правовій інтерпретації модельних нормативно-правових актів, що розробляються у сферах, де виникає або може виникнути необхідність гармонізації, в акти національного законодавства;

в) подолання прогалин у національному праві шляхом прийняття нових нормативно-правових актів на виконання укладених міжнародних договорів;

г) створення стимулів для здійснення економічних реформ, підвищення конкурентноспроможності економіки та сприяння залученню іноземних інвестицій в Україну;

д) подальша демократизація суспільних процесів, розбудова основних засад функціонування громадянського суспільства відповідно до європейських стандартів[4]

На сьогоднішній день правова система України, як основна складова, перебуває на стадії перетворення, еволюційної, трансформації, а саме – відбувається поліпшення існуючих галузей права та формування нових.

Досвід розвинутих країн світу беззаперечно доводить, що важливим чинником/умовою сталого, прогнозованого і надійного функціонування правової системи держави є:

- високий рівень правової культури і правової свідомості більшості громадян, включно з представниками управлінської еліти держави;
- високий рівень професійної/моральної відповідальності політичних, управлінських, правничих/юридичних кадрів за результати своєї діяльності;
- належний рівень підготовки та розстановки управлінських кадрів та правників, які забезпечують функціонування правової системи держави [5].

Отже, з урахуванням всіх статей, публікацій, щодо цієї теми, вона все ж таки потребує більш уваги, обговорень та дій, з точки зору науковців, юристів та влади. Є багато проблем, які потрібно вирішувати.

Список використаних джерел:

1. <http://ippi.org.ua/sites/default/files/13dyauta.pdf>
2. http://www.lsej.org.ua/4_2021/6.pdf
3. https://arm.naiiau.kiev.ua/books/posibnyk_pps/nm/lec1.html
4. http://kul.kiev.ua/images/science/problemLaw8/now_law_problem.html
5. <https://razumkov.org.ua/statti/ukraina-pislia-vyboriv-i-pravova-systema-derzhavy>

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВОВА СИСТЕМА»

*Добровольська Оксана Олегівна,
студентка I курсу Навчально-наукового інституту
права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник: **Проданець Наталія Миколаївна,**
викладач кафедри державно-правових дисциплін
Навчально-науковий інститут права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса*

На сьогодні в українській науковій літературі зустрічається чимало думок щодо визначення поняття «правова система» [1].

У словнику спеціальних юридичних термінів за редакцією Я.Ю. Кондратьєва категорія правова система представлена у двох значеннях:

1) у широкому значенні - це сукупність взаємопов'язаних однорідних юридичних засобів (явищ), за допомогою яких органи влади здійснюють стабілізуючий, регулятивний та управлінський вплив на суспільні відносини (шляхом закріплення, конкретного чи загального регулювання, встановлення санкцій тощо), але при розгляді правової системи в широкому розумінні не враховано принципів права, до того ж не конкретизована мета зазначеного впливу на суспільні відносини. Якщо мається на увазі, що це стабілізація, регулювання та управління, то варто згадати про охорону суспільних відносин;

2) у вузькому значенні правова система - це єдність правових норм національного права та законодавства, які складаються з центральної частини (Конституції) периферійних (галузевих) і комплексних (міжгалузевих) законів. Адже правові норми національного права знаходять своє відображення в законодавстві. На нашу думку, доцільною, більш логічною є характеристика правової системи, як синтезу системи права і системи законодавства - категорій «зміст» і «форма», які співвідносяться між собою [1, с. 150-151].

Л.А. Луць досліджує правову систему з позицій системного підходу й, визначаючи правову систему як цілісну структурно впорядковану за допомогою норм права та інших правових засобів стійку взаємодію суб'єктів права, що забезпечує досягнення правопорядку як необхідної умови функціонування соціальної системи, акцентуючи увагу, що єдиними її елементами є суб'єкти прав [2].

Н.М. Оніщенко розглядає правову систему складовою нормативно упорядкованої частини правового життя – процесу виробництва та відтворення правових відносин, що виникають між людьми з приводу задоволення тих чи інших інтересів, а правове життя – це неперервний процес діяльності численних індивідів, які спрямовують свої зусилля на вирішення суспільно значущих завдань за допомогою системи правових засобів [3].

С.Б. Кобринська визначає правову систему як цілісне багаторівневе утворення, яке відображає сукупність взаємопов'язаних юридичних засобів (явищ), і розглядає як елементи правові явища, які забезпечують єдність соціальних і правових якостей. Однак слід зазначити, що така дефініція досить складна для розуміння, бо виражена в абстрактній формі. Автор розглядає структуру правової системи через призму її рівнів, разом з тим, конкретно не визначається елементний склад, а зосереджується увага на такій ознаці правової системи, як системність, під якою розуміється єдність соціальних і правових якостей. Хоча правові явища є різновидом явищ, і процесів соціальної системи [4, с.17-18]

О.Ф. Скакун досить вдало, на нашу думку, сформулювала власне бачення сутності правової системи, під якою вона розуміє зумовлений об'єктивними закономірностями розвитку суспільства цілісний комплекс взаємозалежних і погоджених спеціальних й загальних засобів правового впливу на суспільні відносини, що постійно відтворюється та використовується людьми та їх організаціями (також державою) як суб'єктами права для досягнення приватних і публічних цілей, забезпечення правопорядку [5]. Хоча це визначення правової системи не є чітко конкретизованим і лаконічним, але презентує правову систему в широкому розумінні.

П.М. Рабінович, розмежовуючи правову систему та систему права, зазначає, що правова система - це система всіх юридичних явищ, які існують в певній державі або в групі однотипних держав, до складу якої входять: різноманітні правові акти й діяльність відповідних суб'єктів по створенню таких актів, різноманітні види й прояви правосвідомості, стан законності та рівень її деформації [6].

Проаналізувавши деякі визначення поняття «правова система», вже можна зрозуміти, що всі вони пронизані єдиним стержнем, а саме: єдність і взаємозалежність правових явищ і процесів одне від одного, завданням, яких є регулювання суспільних відносин.

Отже, правова систему це комплекс взаємопов'язаних, взаємоузгоджених і взаємозалежних між собою правових явищ і процесів, які

розвиваються системно, циклічно та послідовно, також правових інститутів, які здійснюють у правлінський вплив на суспільні відносини.

Список використаних джерел:

1. Проданець Н.М. *Сутність наукового визначення категорії «Правова система»* Правова система держави: проблеми формування та перспективи розвитку. матеріали VII Всеукр. наук. конф., 12 груд. 2015 р. Одеса: ОДУВС, 2015. С. 150-151.

2. Луць Л.А. *Європейські міждержавні правові системи: загально-теоретична характеристика* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2005. 32 с.

3. Оніщенко Н.М. *Теоретико-методологічні засади формування та розвитку правової системи* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2002. 32 с.

4. Кобринська С.Б. *До питання про поняття та структуру правової системи.* Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. 2000. Вип. 82. С. 17-18.

5. Скакун О.Ф. *Теорія держави та права (Енциклопедичний курс)* : підручник. Харків : Еспада, 2006. 776 с.

6. Рабінович П.М. *Основи загальної теорії права та держави* : навч. посіб. Вид. 2-ге, зі змінами. Львів: Край, 2007. 192 с.

**КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА СТАН БЕЗПЕКИ
ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Форсюк Максим Юрійович,

*аспірант кафедра кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Початок повномасштабної війни Росії проти України 24 лютого 2022 року ознаменував кардинальні зміни у житті кожного українця. Це знайшло прояв практично в усьому, втому числі і у праві вільного обрання місця проживання, свободи пересування тощо. З початком війни у країні значним чином змінилися кількісні і якісні показники злочинності, в тому числі і у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту.

Наближеність до кордонів, легкість їх перетинання, особливості соціального-економічного і психологічного середовища, обумовлює особливості кількісно-якісних показників злочинів цього виду [4, с. 66-67]. Експерти вірно зазначають, що регіональні відмінності злочинності у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту тісно

пов'язані з особливостями інфраструктури, специфікою забудови територій, наявністю та якістю доріг, а також із звичками та культурою населення, – учасників дорожнього руху у дотриманні правил дорожнього руху. Цей фактор заслуговує на відповідну профілактичну реакцію з боку місцевих державних і правоохоронних органів [4, с. 66-67; 2; 3].

До початку війни 2022 року кримінальних правопорушень у сфері у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту по Україні щорічна кількість складала в середньому 22090, або 4,2 %. У Причорноморському регіоні фіксувалися свої особливості: в Одеській області їх реєструється – 2292 (7 %), у Миколаївській – 722 (4,3%) і в Херсонській – 744 (4,4 %). Найпоширенішим видом злочинів у структурі злочинності проти безпеки руху та експлуатації транспорту є незаконне заволодіння транспортним засобом (ст.289 КК), яке складає майже половину всіх злочинів у загальнодержавній та регіональній сукупності злочинів: по Україні нами зафіксовано 9010 (41%), тоді, як в Одеській – 1181 (51%), у Миколаївській – 274 (38%), у Херсонській – 281 (38%) злочинів. Іншу половину за поширеністю злочинів цього виду становлять порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК). Аналіз цього різновиду злочинів у регіональному розрізі висвітлив таку картину: по Україні їх зафіксовано 10148, що складає 46% злочинності даної категорії, а за областями, в Одеській – 940 (41%), у Миколаївській – 387 (54%), у Херсонській – 355 (48%) злочинів [4, с. 66-67]. Отже, можна зробити висновок, що: по-перше, останнім часом Одеська область є «лідером» незаконного заволодіння транспортними засобами, а Миколаївська і Херсонська – з порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами; по-друге, в Одеській області злочинність у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту чинить більший тиск на криміногенну ситуацію, ніж в цілому по країні і в окремих південних регіонах [4, с. 66-67].

З початку війни кількість реєстрації правопорушень досліджуваної категорії зменшилася майже у 2 рази, а їх питома вага у загальній структурі злочинності перемістилася з 5 на 7 місце. Так, станом на 11 місяців 2022 року в нашій країні було вчинено 11 236 кримінальних правопорушень у сфері у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту. При цьому близько 40% з них відносяться до категорії тяжких (3762) та особливо тяжких (535) злочинів. Серед усіх кримінальних правопорушень у сфері у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту більше половини складають порушення правил безпеки дорож-

нього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України) – 7037 випадків. При цьому у кожному шостому випадку (1047) такі дії були пов’язані зі смертю потерпілого; 636 таких протиправних дій було вчинене у стані алкогольного сп’яніння [1]. Такі показники свідчать не стільки про покращення стану та безпеки руху на дорогах, а скільки пов’язано с такими обставинами: по-перше, переорієнтація уваги правоохоронних органів на більш безпечні види кримінальних правопорушень; зменшення інтенсивності дорожнього руху у зв’язку із дефіцитом та подорожчанням автомобільного палива; велика міграція населення, в тому числі і автолюбителів за кордон у зв’язку із війною; знищення або пошкодження великої кількості автомобілів внаслідок війни. Сподіваємося, що представлені результати сприятимуть прирощуванню наукового знання та покращать засоби для інформаційно-аналітичного забезпечення практики запобігання злочинам у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту.

Список використаних джерел:

1. *Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 11 місяців 2022 року / Офіс Генерального прокура. 2022. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 03.12.2022).*
2. *Бабенко А.М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.*
3. *Бабенко А.М. Територіально-просторовий аналіз злочинності у населених пунктах Одеської області. Вісник Асоціації кримінального права України. 2017. № 2 (9). URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/11_Babenko.pdf (дата звернення: 11.10.2020).*
4. *Бабенко А.М., Конопельський В.Я. Чекмарьова І.М. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у прикордонних регіонах Причорномор’я материкової України: монографія. Харків: Право, 2019. 264 с.*

ЗМІСТ

<i>Швець Д.В.</i> ПЕРЕДМОВА	3
--------------------------------------	---

СЕКЦІЯ 1.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

<i>Батиргарєєва В. С.</i> BLACKOUT ЯК ІНСТРУМЕНТ ГЕНОЦИДУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ: ДО КРИМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ	4
<i>Бабенко А. М.</i> ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ КРИМІНОГЕННОЇ ОБСТАНОВКИ.....	8
<i>Стратонов В. М.</i> ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ: РЕАЛІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ ...	10
<i>Євтєєва Д. П., Лапкін А. В.</i> ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ НАБУТТЯ ТОВАРОМ СТАТУСУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗА ст. 201 ² КК УКРАЇНИ.....	15
<i>Кострицький І. Л.</i> СПЕЦІАЛЬНИЙ РЕЖИМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	18
<i>Риженко І. М.</i> АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ВІЙНИ	21
<i>Проданець Н. М.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	25
<i>Лиса А., Скриль С.А.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ЖИТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	29
<i>Хабєєв В. М., Антоненко О. А.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	33
<i>Толмачевська Є. С., Скриль С. А.</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	35

<i>Домникова В. О., Антоненко О. А.</i> ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	38
<i>Морар А. О., Проданець Н. М.</i> ЗНАЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	41
<i>Ворона В. М., Антоненко О. А.</i> ПРАВО НА ПРАЦЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	44
<i>Бережна Д. Є., Проданець Н. М.</i> ПРАВОВИЙ НІГЛІЗМ В ДЕРЖАВІ В УМОВАХ ВІЙНИ	48

СЕКЦІЯ 2. ПРАВОВІ ЗАСАДИ БЕЗПЕКОВОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

<i>Апаров А. М.</i> ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТУ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	52
<i>Головкін Б. М.</i> СУЧАСНІ ВИКЛИКИ БЕЗПЕЦІ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....	56
<i>Борисова О. О.</i> КОНЦЕПЦІЯ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ.....	59
<i>Нетеса Н. В.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ВПЛИВИ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЇМ.....	63
<i>Панова С. В.</i> НЕОБХІДНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ	66
<i>Волик Л. В., Юрченко М. М.</i> ЛІСАБОНСЬКИЙ ДОГОВІР: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ	69
<i>Колесник О. Ю., Львова Є. О.</i> СТАН ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	73

<i>Ройляну В. К., Скриль С. А.</i> МІГРАЦІЯ, ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ.....	77
<i>Гаврилюк А., Юрченко М. М.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРАХ БОРОТЬБИ З ШАХРАЙСТВОМ ТА ФІНАНСУВАННЯМ ТЕРОРИЗМУ	79
<i>Джелілова М.А.</i> ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В МОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	85
<i>Кравчук Д., Риженко І. М.</i> ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА АКАДЕМІЧНИЙ ТЕКСТ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ	88

СЕКЦІЯ 3. ПРАВОВІ АСПЕКТИ УЧАСТІ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ БЛОКАХ

<i>Кудінов С. С.</i> ЩОДО СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	91
<i>Скриль С. А.</i> ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СТЯГНЕННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДЕРЖАВОЮ-АГРЕСОРОМ	93
<i>Дунаєва Т. Є.</i> ПРОГРАМИ ТА ІНІЦІАТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НАТО.....	97
<i>Баранов С. О.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕОКУПАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	99
<i>Яшин Д. В., Скриль С. А.</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК УКРАЇНИ З ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИМИ БЛОКАМИ	104

СЕКЦІЯ 4. ВЗАЄМОДІЯ ГІЛОК ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.

Головкін Б. М. ЩОДО ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ ВРАЗЛИВИХ УЧАСНИКІВ ДОРОЖНЬОГО РУХУ	106
Антоненко О. А., Григорецька І. І. ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	109
Користін О. О. ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ...	113
Дришлюк В. І. СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	117
Біла Д., Львова Є. О. ЩОДО ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СФЕРІ МЕДІАЦІЇ.....	119
Сушко А., Балтаджи П. М. МОВНЕ ПИТАННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ, ПРОБЛЕМАТИКА ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ	124
Матвієнко О. В. КРАДІЖКА ЯК ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИЙ ВИД ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОГНОЗИ	129
Овдієнко В., Скриль С. А. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	131
Добровольська О. О., Проданець Н. М. ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВОВА СИСТЕМА».....	134
Форсюк М. Ю. КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА СТАН БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	136

**ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ»**

12 грудня 2022 року

Підписано до друку 12.12.2022. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Гарнітура «TimesNewRoman»/ Друк цифровий.

Ум. друк .арк. 8,9.

Наклад 50 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.